IACOBI FONTANI SAMMAXIMITANI

MEDICI REGII IN Aquenſi Academia, profeſſoris Primarij.

METHODVS GENERALIS ET ſpecialis cognoſcendi & curandi morbos.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud HADRIANVM BEYS,
via Iacobæa.

M. DC. XII.

* *
*

ILLVSTRISSIM.

AC REVERENDISS.

DOMINO D. CARDINALI DE COMITIBVS, IAC FONTANVS ſeruus obſequentiſſimus,

BIBL. SEC. COLL. ROM. SOC. IESV

S. D.

LAboribus prope innumeris ars medica fuit inuenta primùm (Cardinalis Illuſtriſſime, & Reuerendiſſime) ac deinde non paucioribus ab antiquis ſenſim decorata. A quorum monumentis firmiſſimis recedere, illi temerè ſunt auſi, qui ambitioſo, vel potiùs pernicioſa rerum nouarum ſtudio, ömnia pro libidi-

ne inuertere, & peruertere conantur, ac ſi vnius hominis deprauata ſenſa (quæ ſolet eſſe effrenata hæreſiarcharum et ſectas nouas inſtituentium audacia) multorum, ac pene infinitorum bene ſentientium labores eſſent ſuperatura. Horum temeraria ambitio miſerabili, et abiecto præceptionum futilium contemptu iamdiu fuit depreſſa. Prauorum namque dogmatum finis extremus ſolet eſſe neglectus, & profunda obliuio.

Illi verò qui antiquorum placitis toto pectore adhæſerunt, non omnes ab illis traditas methodos ad amuſſim obſeruarunt: ſine quibus tamen ars medica perfectionem ſuam ſeruare nullo pacto poteſt. Atque ob eam rem, quaſi inſcij, pedetentim à ſplendore doctrinæ antiquorum receſſerunt. Vnus Galenus methodi excellentia omnibus præluxit. Eum qui accuratè ſectentur pauci exiſtunt: præſertim in ea parte Medicinæ

deſcribenda, quæ ad praxim pertinet. Eius rei faciunt fidem multorum libri editi, non ſine magna artis confuſione: quam in libris noſtris De demonſtratione Medica, ex Ariſtotelis, & Galeni inſtitutis expungere ſum conatus.

In hoc vero documentis veræ artis Medicæ, ex Hippocrate, & Galeno deſumptis, idem præſtare enitar. In quo peragendo cum infinitos obtrectatores, quibus noſtra ætas ſcatet, mihi futuros proſpiciam, ſacram anchoram & aſylum mihi ſtudioſè quærendum, è re mea duxi. In ea verò perquiſitione occurrunt Illuſtriſſimæ, & florentiſſimæ Comptcæ familiæ clariſſimum nomen, tuæ eximiæ virtutes, & præclarè geſta, quæ inuictiſſimo propugnaculo mihi cōtra obtrectantium conuitia eſſe poſſunt.

Præter enim multos ac ſummos rei bellicæ præclaros viros Conteæ familiæ, ſeptuaginta ſex Cardinales Illuſtriſſi-

mos & vndecim Pontifices Maximos extitiſſe omnibus clarum, & perſpectum eſt. Hi tam fuere præſtantes, vt octoginta ſex familijs illuſtrandis facilè ſatis eſſe poſſunt. Cum ergo vna familia omnium ſplendorem complectatur, meritò Illuſtriſſima dici poteſt, & mereatur.

In te verò Cardinalis Illuſtriſſime, & ſapientiſſime) lucent illæ virtutes, quæ optimos rerum publicarum gubernatores exornare ſolent, prudentia, æquitas, ſapientia, & erga ciues ſumma charitas, Eas expertæ ſunt quas etiam ſuſpiciunt, venerantur, & miris efferunt laudibus, illæ reſpublicæ quibus honorificentiſſimè præfuiſti: Viterbi nimirum ſub ſummo Pontifice. F. M. GREGORIO XIII. *Peruſiæ, Vmbriæ, Camerinæ, ac tandem Ferrariæ quæ te nuntio extraordinariè miſſo à ſummo Pontifice, ad Cæſaream maie-*

ſtatem, eam libertatem & pacem obtinuit, qua his temporibus feliciſſimè fruitur. Auenionenſis vero ciuitatis, & totius Venaiſſini Comitatus honorifice incolæ, quibus cumque armis præfuiſti magnis tuis iam beneficijs deuincti idem cum ſuperioribus ingenuè profitentur. Hæc omnia præclara cui non poſſent eſſe propugnaculo?

Bene ergo mihi proſpexi, licet audacter nimis: quòd nullis meis in te obſequijs hos fauores promeruerim. Fateor: obſequi tamen tibi cum mihi ſumma ſit voluntas, illos libenter erogabis: vt in poſterum magis ac magis tibi deuinciar, & obſequar, Cui ob tam grande in me collatum beneficium, & Chriſtianæ rei publicæ felicitatem, Neſtoreos annos exopto. VALE.

AD ILLVSTRISS. VIGELATVM.

P. Guirandus Aloſſianus

IVRIS P.

SI te laudemus,
magna quòd natus in vrbe,
Laus ea nón hominis,
ſed magis vŕbis erit.
Si te laudemus,
clara quòd ſtirpe creatus,
Laus ea non te te,
ſed mage tanget A vos.
Si te laudemus,
titulis quòd maximus extes,
Laus ea fortunæ eſt,
non erit illa tua.
Si te laudemus,
quòd ſis virtute coruſcans.
Virtus ſola tua eſt,
laus ea ſola tua.
Hanc admirari,
ſed non laudare valemus,
Eſt ſiquidem virtus
laus ſua ſola ſibi.
Ingenio & genio
quantus ſis dicere: certè
Nullius (vt reor) eſt
ingenij aut genij.

INDEX

INDEX CAPITVM HVIVS METHODI.

LIBRI I.

De cognitione.

QVid methodus, & quanã ſpecies methodi ſit Medico ſequenda pag. 1.
De ſpecie morbi dignoſcenda, 4.
De cauſa morbi. 7.
De loco affecto. 9.
De magnitudine morbi 11.
De more morbi 13.
De motu morbi 14.
De morborum temporibus cognoſcendis 16.

LIBRI II.

De prædictione.

De neceſſitate, definitione, diuiſione, vtilitate, poſſibilitate & impaſſibilitate prædictionis 20
Prædictio futurorum morborum in genere, ducta ex temporum anni conſtitutione. 25
De prædictione in ægrotis, ſumpta ex comparatione naturæ & morbi 31

De prognoſticis ad facultatem naturalẽ pertinentibus 40.
De prognoſticis ab excrementis ductis 43.
De vrinis 47.
De alui deiectionibus 51.
De vomitu 55.
De ſputis è pectore ductis 59.
De ſputo ortum dücentè cerebrò, de muco & ſordibus aurium 58.
De ſudoribus 56.
De ſanguinis ſtillicido 60.
De ſanguinis profluuio 61.
De ſingultu & ſternutatione 63.
De prædictione ad vitalem facultatẽ pertinente 65.
De prædictione ad facultatem animalem pertinente 70.
De longitudine, & breuitate morborum 76.
An æger ſit moriturus, an euaſurus, 78.
Quo tempore ſit periturus æger 79.
De terminis morborum 80.
De tempore criſeos 84.
De modo criſeos 85.
De futuris recidiuis 61

LIB. III.

De curatione.

PARTIS PRIMÆ.

De indicatione in genere 93.
De curatione per victus rationem 104.
De ptiſana 118.
De vino 119

De melicrato ſiue hydromelite aut aqua mulſa. 121.
De eximelite 122.
De aqua 124.
De alimentis alÿs quibus hac tempeſtate frequentiſſime vtuntur agroti 125.

PARTIS SECVNDÆ.

De reuulſione & deriuatione in genere 126.
Decuratione per ſanguinis miſſionem 131.
De affectionibus egentibus phlebotomia 138
De quantitate ſanguinis detrahendi 140.
Qua vena ſecanda ſit: de quantitate ſectionis, & quo tempore vena ſecanda ſit 142.
De indicÿs qua ſumuntur, ſanguine detracto 145.

PARTIS TERTIÆ.

De curatione per medicamenta.

De purgationis definitione, diuiſione, qui ſint purgandi, & quibus purgatio non conuenit 146.
Quomodo, qua parte, quando, quibuſue medicamentis ſit purgandum 150.
De quantitate purgationis 161.
De remediorum multitudine 162.
De remedÿs extraordinarÿs 165.
De regulis generablibus methodi medendi 168.
Regulæ aliquot prudentis & veri medici. 172.
De moribus medicorũ artem exercentium ex Hipp. l. de præceptionibus 177.
De Curatione neutrius ſtatus 179

Communis Ratio Curationis 180.
De curatione ſpeciali vlceroſæ, laſſitudinis 180.
De curatione laſſitudinis ſpontanea, quæ tenſionem & inflammationem refert. 181.
De curatione neutrius ſtatus conualeſcentia 182.

FINIS.

LIBER PRIMVS DE METHODO GENERALI MORBORVM COGNOSCENdorum, & eorum quæ in morbis contingunt.

Quid methodus & quænam ſpecies methodi ſit Medico ſequenda.

CAPVT I.

METHODVS verſatur in vniuerſalibus: exercitatio verò in ſpecialibus, aut particularibus. 9. methodi cap. 6. Methodus conſiſtit in multis rebus, nam quæ methodo diſponuntur ad ſe mutuò referuntur. At vnius, quatenus vnum eſt, nulla relatio fingi poteſt. Oportet præterea illa multa, diuerſa eſſe: nam in rebus methodo digeſtis, ſunt diuerſi gradus, per relationem ad aliquod primum. Res illæ variæ collocantur aut

confusè, aut diſtinctè, confuſa collocatio dicitur, cùm res ſuo loco non ponuntur, id eſt, vt ratio poſtulat: cuius munus eſt ordinis normam dictare. Sequitur ergo, vt ordo, & collocatio diſtincta pendeat ex regulis à ratione dictatis, quibus perſcribitur qua ſede vnum quodque ſit collocandũ. Ratio illa, & norma ordinis, vocatur methodus. Verùm ordo conſiſtit in relatione prioris, & poſterioris: prius autem, & poſterius dicuntur comparatione facta ad aliquod primum. Oportet ergo vt illæ res, quæ ordine collocantur, ad vnum quid primum referantur: cuius ratione, alia priora, alia poſteriora dicantur. Omniſque regula methodi naſcitur ex comparatione eorum, quæ ad ipſum primum referuntur, cum ipſo primo.

Erit ergo methodus. Inſtitutio ordinis, in multis rebus diuerſis, ad vnum aliquod primum pertinentibus, & relatis, quæ eundem gradum non ſeruant. Methodus verò medica curatiua, erit Ordinis ratio, & inſtitutio in multis indicatis, ad enndem ſcopum Medico propoſitum pertinentibus, quæ diuerſum in eo gradum, & locum obtinent Hoc confirmatur Gal. ſententia 2. lib. meth. med. cap. 7. Scribit enim: *Quiſquis condere medendi methodum ad vnguem parat, huic à primis indicationibus eſt auſpicandum: atque hinc ad eas, quæ deinceps ſunt, tranſeundum; rurſuſque ab ijs ad proximas, & ita pergenti non prius deſiſtendum, quàm ſit finis compos.*

Ex quo perſpicuum eſt, Medicum in medendo vti methodo reſolutionis, quod confirmat Gal. cap. 10. lib 11. metho. *Quod vltimum in ipſa reſolutiua methodo inuentum, id primum omnium in cura-*

tione eſt peragendum, ordine reſolutionis. Primò namque Medicus ſibi proponit finem, ſiue ſcopũ: deinde, regrediendo, quęrit remedia ad ipſum ſcopum acquirendum; idque per indicationes, à quibus indicata naſcuntur, vt indicationes ab indicantibus, quę dum methodo, & ordine diſponuntur à Medico, is dicitur methodicè mederi. Proponatur itaque iuuenis aliquis robuſtus, laborans febre ardente: multa ad illum ſanandum ſunt neceſſaria, quæ per indicationes ſunt conſtituenda; nempe humorum præparatio, purgatio, ſanguinis detractio, clyſteris exhibitio, cucurbitularum applicatio, & alia multa. Qui huic ægroto voluerit methodicè mederi, oportet vt in illis remedijs ordinem conſtituat per methodi regulas, quæ docent, quo modo indicata debeant diſponi: vt regula eſt Gal. commen. 6. in Epid. Cũ purgationis, ait, & venæ ſectionis ſimul aderit neceſſitas; quòd à ſanguinis miſſione ſit auſpicandum nemo dubitat: ni aliqua fuerit in ſtomachò particularis cacochymia. Norma alia eſt methodi, ex Hipp. 1. Aph. libri primi. *Concocta medicari oportet, non cruda, niſi humores turgeant:* quocirca priùs humores præparandi Medico: deinde purgandi, niſi turgeant. Reliqua ſunt eadem ratione diſponenda, per methodi regulas: quas deſcribemus in fine partis primæ huius operis.

Verùm neque indicationes capere poſſumus, neque proinde methodum inſtituere, citra cognitionem eorum, à quibus indicationes potiſſimum trahuntur: quare de illis primò eſt dicendum. Hæc ſunt ex Gal. 1. de criſi, & conſtit. art. *Morbi ſpecies, eius cauſa, pars affecta, morbi magnitudo, mos*

morbi, & motus; quibus annectere poſſumus tempus morbi.

De ſpecie morbi dignoſcenda.

CAP. II.

A Morbi cognitione, methodi ſtatuendum eſſe principium ſcribit Gal. lib. 2. ca. 7. metho. qui morbus nullo modo poteſt intelligi neque curari, niſi ex intellectione affectus, qui ſecundùm naturam eſt, ex cap. 4. eiuſdem lib. Eius cognitio eſt vtilis ad prędicendum, & ad curandum: nam multi morbi ſpecie ſua, ſunt exitiales, vt peſtis, apoplexia. Alij ſalutares, vt Ephemera febris. Præterea ex morbi ſpecie aliquando eius cauſa dignoſcitur vt tertiana naſcitur ex bile: Quartana ex ſucco melancholico. Gal. primo cap. lib. 2. de criſ. docet, quo pacto quis, vel primo etiam die, ſpeciem morbi dignoſcât, his verbis, *Morbus aut eſt ſimplex, aut mixtus ex pluribus. Simplices poſſunt cognoſci facilè primo die, habent enim propria indicia, & ſigna. Ille verò qui mixtus eſt, non ab omnibus per initia intelligitur, neque abſurdum eſt ad duplicis morbi cognitionem, duobus eſſe diebus opus, ſicuti ſi triplex fuerit, tribus. At vero vnam ſimplicem ignorare diſpoſitionem, abſurdum eſt maximè, ac turpe. Oportet ergo ſeſe exercere in ſimplicibus dignoſcendis.*

Primum autem præceptum, quod in hoc exercitio nos manuducit, trahitur ex cap. 2. criſ. dum ait, *morbos ſimplices dignoſci ex ſuis cauſis, & ſymp-*

tomatis propriјs, aut inſeparabilibus, quæ illos comitari ſolent.

Hoc docet febrium exquiſitarum tertianarum exemplo, & reliquorum ſimplicium: verùm breuitatis cauſa, cui ſtudemus, vnico & ſingulari erimus contenti exemplo. *Cauſæ*, inquit cap. 3. eiuſdem libri, *generantes tertianam, quæ ex bile pendent, ſunt, æſtas calida ſicca, quæ ſuam naturalem temperiem ſeruat; regio calida ſicca; temperamentum calidum ſiccum: victus calidus ſiccus, qui cõſiſtit in laboribus, vigilijs, curis, triſtitijs, cibiſque paucioribus, & bilioſis. Ex his autem naſcitur multa bilis*, ex quibus tamen non licet neceſſariò argumẽtari ad febrem tertianam: ſed tantùm ex bile pendere neceſſariò, ſi omnes illæ cauſæ, aut potiores ſimul concurrant. Bilioſa autem, aut eſt continua, aut adurens, aut tertiana exquiſita. His poſitis oportet illa diſtinguere ſuis ſymptomatis. Inuaſio tertianę ab acutiſſimis, & ardentiſſimis nullo modo ſeparatur; differt tamen, quòd in tertiana exquiſita bilis feratur per totum corpus, adque idcirco vehemens fiat rigor, biliſque ſuperueniat vomitus, vrinæ bilioſæ, & ſudores. In continuis autem bilioſis, & ardentibus humor, vna cum ſanguine, in vaſis continetur; & idcirco illa non cõtingunt ſymptomata. Præterea tertiana ad infebricitationem peruenit. In prima inuaſione ſunt pulſus parui, & obſcuri: qui tamen non longè recedunt à pulſu ſanorum. Dum increſcit febris, pulſus habent æqualitatem, & liberam celeritatem, quæ ſtatim, ad magnitudinem, atque vehementiam excitatur, iјſque frequentiam reſpondentem. Hæc febris ſitim inuehit, hominem

exurit, paulò poſt in vigore conſiſtit, calor quaquauerſum extenditur. In declinatione excitatur calor vaporoſus calidus, vt in balneis: tum verò corpus æqualiter ſudat, taliſque eſt pulſus, qualis in ijs, qui exercitantur, & balneantur; velox nimirum, & vehementer magnus, ac frequens, deſinitque ad infebricitationem; & vniuerſum acceſſionis tempus, cum longiſſima eſt, vltra 12. horas non extenditur; & 7. circuitibus terminatur, ex Hipp. 59. apho. lib. 4. quæ omnia non reperiuntur in bilioſa continua, & ardente. In reliquis ſimplicibus morbis eadem methodo eſt progrediendum.

Mixti autem morbi cognoſcuntur, ex Simplicium cognitione, vt exemplis multis docet Gal. cap. 7. & 9. lib. 2. de criſ. Verùm compoſitio, aut eſt humorum, vt in febribus humoralibus commixtis: aut fit ex affectione, & loco affecto. Quocirca, inquit Gal. initio cap. x. lib. 2. de criſ. *Earum febriũ quæ ex locis inflammatis accidunt, iam forma compoſita eſt: quædam enim loci indicia præſe ferunt; quædam autem cauſæ generantis:* vt in pleuritide, locus affectus eſt membrana coſtas ſuccingens, quæ cum inflammata eſt neceſſariò dolorem parit: quia neruoſa eſt. Et quia illa membrana coniungitur cum inſtrumentis reſpirationis, neceſſariò æger laborabit difficultate reſpirationis, & quòd cordi proxima ſit, excitabit febrem: ſicuti quia pulmoni proxima eſt, facilè ſuum illi communicabit affectum; cum præſertim adeo rarum, ac molle ſit membrum, vt omnem ſubſtantiam humidam facilè poſſit admittere. Tuſſiet igitur ſtatim homo. Atque hæc ad partem affectam attinent.

Inflammationis autem naturam ſignificant ſputa: nam ſpumoſa pituitoſam materiam oſtendunt, flaua birioſam, nigra melancholicam, rubicunda ſanguineam. Ergo in complicatis affectibus ex affectione, & parte affecta oportet cognitionem ducere ex accidentibus, & ſymptomatis affectæ partis, & affectus ipſius. Cæterum de cognitione affectuum ita ſcribit Gal. cap. 1. lib. 2. Secundum locos. *Nec verò affectionem inuenire promptum eſt, ſed hoc exercitato homine indiget, qui tum per rationis exercitium, tum per multam & aſſiduam affectionis ægrorum inſpectionem, eam cognoſcat. Proprietates enim aliquæ quidem omnino dici non poſſunt, quædam verò ægrè circa ægrotantia corpora oſtēdi poſſunt, vtpote quæ tantùm ijs qui eas ſæpe viderunt cognitæ exiſtant. Oportet ergo non tantum interrogare ægrum: ſed & aſtantes & eos qui ei inſeruire conſuerunt Pharmacopei & Chirurgi.*

De cauſa morbi.

CAP. III.

CAVSÆ morbi dignotio conducit ad remedij inuentionem: nam cauſæ contrarium debet parari remedium: tum ad victus qualitatem deſignandam; nam victus qualitas cauſæ morbi debet aduerſari. Quærimus autem cognitionem cauſæ antecedentis morbi & coniunctæ: hæ namque indicant. Primitiua verò nullam indicationem ſuggerit. Eſt tamen Medico ſignum, ad antecedentes cauſas, & coniunctas dignoſcendas.

Intelligendum itaque eſt, in cauſis morborum dignoſcendis nos progredi duplici via, ex cauſis ad effectus, & ab effectis ad cauſas. Primtiuæ ſunt cauſæ antecedentium, & coniunctarum in quibuſdam. Antecedentes autem aliarum antecedentium, & coniunctarum. Sunt. n. illarum plures gradus: Medico verò ſunt ſigna, quadam conſequutione, & ratiocinio, vi illius theorematis: Cauſæ efficientes, in ſubiectis aptis, effectus ſibi ſimiles pariunt. Inſolatus in eo qui bilioſis ſcatet humoribus, capitis dolorem parit, & febrem: in pituitoſo non item: ergo ab anni tempore ducetur argumentum cauſæ morbificæ. *Mutationes temporum*, inquit Hipp. 3. Aph. lib. 3. *pariunt morbos:* qualis namque aër, talis ſpiritus, & humores in corporibus diſpoſitis. A regione, ab anni tempore, à victus ratione, ſimilia trahentur argumenta, ex quibus non tantùm præſentes cognoſcuntur morbi, ſed etiam futuri præuidentur in ſubiectis aptis; vt videre eſt apud Hipp. 3. Aph.

Cauſæ antecedentes, & Auic. lib. 1. ſen. 2. doct. 2. ſunt, humores, temperamenta, compoſitiones: quare harum ſigna ſunt inueſtiganda. Cognoſcuntur autem potiſſimùm, ex effectis, ex quibus progredimur ad cauſas antecedentes remotas, ab ijs ad immediatas, & coniunctas, eodem artificio quo in ſuperioribus dictum eſt: exemplo ſit, pilorum in hypocondrijs prouentus, latitudo venarum, caloris in corpore incrementum naturale, temperiem calidam ſignificant, præſertim iecoris: ab ea ad bilem inde natam argumentabimur, ab hac ad febrem tertianam, ſi putredo nata ſit extra vaſa.

De loco affecto.

CAP. IV.

PRo locorum differentia curatio variatur, inquit Gal. cap.1.lib.2.loc.affect. Et lib.de inſtr. voc. diſſectione ſcribit, *Locus localiter opitulari nos docet, ne illis particulis, tanquam affectis, fruſtrà moleſtiam inferamus: néve affectis tanquam ſanis opitulemur*. Locorum affectorum cognitio facit etiam ad magnitudinem morbi detegēdam: nam, vt videmus, morbi magnitudo cognoſcitur, ex partis obſeſſæ præſtantia.

Ex ſubſtantia rei excretæ trahitur argumentum partis affectæ: vt bronchium tuſſi excretum, tracheam arteriam, aut pulmones malè affici demonſtrat.

Magnitudo ſubſtantię excretę denotat etiam locum affectum, vt magnum bronchium oſtendit trachèam arteriam lędi: paruum autem pulmones: vt ramentum craſſum ſignificat aliquod craſſorum inteſtinorum lędi, ita tenue aliquod tenuium.

Ex his quę continentur in aliqua parte, aut ſecundum naturam, vt vrina in veſica, aut pręter naturam, vt lapis in renibus, & veſica, locus affectus demonſtratur ex ſuppoſitione: quia generantur in talibus partibus.

Modus quo res excernitur patefacit locum affectum, vt cum ſanguis exit ſaliendo, ex arteria manare certum eſt: neque tantùm ex modo exi-

tus conijcitur ſanguinis arterialis, ſed ex colore, & conſiſtentia: nam flauior eſt, & tenuior.

Adnata ſignificant etiam locum affectum: vt fungus in capitis vulneribus duræ membranæ læſionem oſtendit.

Ex accidentibus proprijs venimus in cognitionem loci affecti: vt aduncitas vnguium phthiſeos confirmatæ ſignum eſt, proinde pulmonum affectorum.

Læſio actionis locum affectum demõſtrat: nam cum actio corporis à parte, tanquam ab inſtrumento, pendeat, neceſſe eſt actione læſa, inſtrumentum, per quod exercebatur, lædi: vt ſi homo non videat, aut deprauatè, aut imminutè, in vitio eſt oculus.

Locus affectus perſpicitur etiam ex ſpecie doloris. Pungens dolor ſignificat neruum, aut membranam affici: grauans viſceris alicuius affectum denotat: pulſatorius, ſiue contundens partis ſenſibilis propè arteriam, læſionem.

Ex ſitu ducitur argumentum partis laborantis; vt ſi dolor ſentiatur in dextro hypochõdrio, probabile eſt, iecur malè affici, non neceſſariò tamen: quocirca ex vno horum ſignorum non licet ſemper colligere partem affectam, ſed oportet multa alia ſigna congerere ad probationem. Nam licet dolor ſit in hypochondrio dextro, vel tumor, non tamen ſequitur lædi iecur; quia in illa parte ſunt iecur, ren dexter, pars coli inteſtini, & muſculi abdominis.

Diligenter verò diſtinguendum eſt, num pars affecta laboret primario affectu: an per conſenſum: hoc namque maximè facit ad applicatio-

nem remedij; vt ſi vertigo contingat propter affectum ventriculum, non erunt applicanda remedia tantùm cerebro, licet vertigo affectus ſit cerebri; ſed magis ventriculo. Quocirca primo loco aff. Gal. ridet Medicos, qui applicabant remedia manui, cum principium affectionis ex ceruice penderet. Diſtinguitur autem pars affecta primariò, & per ſe, ab ea quæ fit per conſenſum; quòd pars primariò affecta habeat propria ſigna ſui affectus; & affectus ſit perennis ferè; neque alteri affectui ſuccedit. Quæ autem afficit per conſenſum, non habet propria ſigna; intermiſſionem patitur; & ſuccedit alteri morbo. Nonnunquam cōtingit, plures morbos in corpore reperiri, quorum tamen vnus ab alio non pendet, qui diligenter ſunt diſtinguendi.

De magnitudine morbi.

CAP. V.

MORBI magnitudo cognoſcenda eſt, ad curationem, & ad prædictionem. Ad curandum quidem, quia magnitudo morbi magnitudinem remedij indicat. Nam ex Hipp. 1. aph. 6. *extremis morbis extrema remedia adhibenda ſunt*. Ad prædicendum, quia magni morbi periculo non vocant.

Magnitudo morbi duplex eſt, vna comparatè ſpectata, altera ſimpliciter. Nam moribus mediocris ſuis ſymptomatibus, cum viribus debilibus, magnus dici poteſt. Simpliciter autem magnus

dicitur, cum nulla facta comparatione cum viribus, magnus cenſetur. Dicitur autem magnus ex Gal. 4. lib. meth. ca. 6. tribus rationibus: *ſymptomatum magnitudine, partis obſeſſæ præſtantia, & malignitate, ſiue cachœthia.* Magnitudo ſymptomatum conſiſtit in multitudine eorum, vehementia, & duratione: quo enim plura ſunt, vehementiora, & diuturniora ſymptomata, eo maiora exiſtimantur. Pars præſtans duobus modis dicitur: aut ratione vitæ, aut publici officij: vt ventriculus, pulmo, renes, veſica.

At Gal. 7. meth. cap. 12. ſcribit *affectus magnitudinem ſpectari ex læſæ actionis præſtantia, ex propria affectus eſſentia, & ex facultate læſam actionem gubernante*; quæ videtur à ſuperioribus diſſentire. Ea tamen poſſe conciliari mihi videntur, vt dicamus, ex partis obſeſſæ præſtantia, ſequi læſam eſſe actionem præſtantem. Præſtans enim pars habet actionem nobilem: chachocœthia verò ſemper nocet facultati noſtrum corpus gubernanti. Symptomata magna oſtendunt magnam affectus eſſentiam, ex receſſu ab ſtatu naturali: nam propria eſſentia affectus, cum ſit præter naturam, eſt receſſus à naturali ſtatu. Conſentiunt ergo magnitudo ſymptomatum, & propria affectus eſſentia.

Omnia verò ſigna ſpecifica ſiue pathognomica propria, & inſeparabilia, omnia item epigenomena, ſiue propria, ſiue communia, poſſunt magnitudinem ſignificare. Omnia etiam maligna magnitudinem oſtendunt. Omnis namque morbus malignus eſt magnus: non contra.

Cognoſcitur præterea morbi magnitudo ex

cauſæ magnitudine, quæ magna dicitur mole,& copia, aut qualitate maligna.

Cognoſcitur ſæpe ex indiſpoſitione ſubiecti ad recipiendam cauſæ efficientis actionem: quo. n. ſubiectum minùs eſt diſpoſitum,ad cauſæ efficiẽtis vim recipiẽdam; eo cũ receperit,maiorem cauſam adeſſe neceſſe eſt: & contra,quo maior eſt diſpoſitio,eo minorem. Quocirca ſcribit Hipp. Aph. 34. lib. 2. *Minùs perniciosè laborant hi, quorum temperaturæ,vel ætati,vel conſuetudini, vel tempori familiaris eſt morbus,quàm quibus horum nulli affinis.*

De more morbi.

Cap. VI.

MOs attribuitur morbis impropriè: in hominibus autem,quibus propriè accommodatur,eſt procliuitas ad agendum comparata. Is, ratione finis,bonus aut malus dicitur. In morbis ſimilitudine quadam appellatur bonus, vel malignus,ducta ab hominis maligni ſimilitudine, qui ſpecie recti decipiunt. Apparent enim boni: re vera autem mali ſunt, Quare Gal. lib. de definit. med. ſcribit, *Malignus eſt morbus,qui facultate magnus eſt,difficiliſque: ſpecie tamen apparet perexiguus: nec ſtatuta ad iudicandum habet tempora.*

Maligni morbi ſunt aut ſpecie tota, aut ſymptomatibus quibuſdam. Specie peſtis eſt maligna. Pleuritis ſi quando maligna dicatur, talis eſt ſymptomatibus: quod ſcilicet maligniora habeat ſymptomata,quam morbi ſpecies ferat & clam ob ma-

lignitatem labefactentur facultates noſtri corporis.

Mos morbi cognoſcendus eſt, ad curationem, & ad prædictionem: nam maligni morbi ab alexiterijs ſunt oppugnandi: tum maligni morbi pleni ſunt periculo, quod eſt prædicendum. Cognoſcitur autem ex ſymptomatis epigenomenis ſiue ſupernaſcētibus & ex propria morbi ſpecie: vt à Galeno ſcribitur cap. 3. libri 1. & cap. 4. libri 3. criſeon. Quapropter non ſemper mos in morbis principio cognoſci poteſt niſi ſpecie tota ſit malignus, qui plurimum in principio malignitatis ſuæ edit indicia. Maligna verò ſymptomata appellantur, quæ perniciem præcipuis noſtri corporis facultatibus afferunt, quæ maximè elucent in peſtiferis morbis. Et quia critica ſymptomata nōnunquam mentiuntur ſigna malignitatis, ne decipiantur Medici, ita diſtinguenda ſunt: nam omnia quæ maligna apparent ante ſigna coctionis edita, morbi praui ratione fiūt: at poſt coctionem, pendent à conflictu naturæ, & morbi: nihílque maligni habent, præter ſpeciem, & apparentiam.

De motu morbi.

CAP. VII.

MOTVS morbi cognitus facit ad prædicendum: nam celeres morbi citò finiuntur: tardi, tardè: tum ad victus rationem: quia, vt ſcribit Gal. cap. 3. lib. 1. criſ. *Generoſi Medici, atque arte Hyppocratica digni officium eſt, futurum ſtatum præcognoſcere: cum omnem victus rationem, ad ip-*

ſum aſpiciendo, decernat. Adde quòd in acutis morbis non eſt eadem victus ratio preſcribenda, quæ in longis. Prodeſt etiam ad tempus medicationis, nam ex Hipp. Aph. 10. lib. 4. *Medicari in valde acutis eadem die oportet, ſi materia turgeat: tardare enim in talibus, malum:* in longis autem morbis expectanda materiæ coctio.

Cognitio verò motus morbi pendet ex cognitione ſymptomatum ſubitò, aut tardè naſcétium. Morbus enim, qui parit ſymptomata magna ſubitò, celer eſt: qui verò tardè, longus.

A cauſa morbi dignoſcitur motus morbi: nam bilioſi morbi, vt plurimùm celeres exiſtunt: pituitoſi & melancholici, tardi & longi.

Prætereà ab acceſſionum temporibus, & à temporibus morbi ipſius: nam principium breue, aut tardum, reliquorum temporum breuitatem, celeritatem, aut tarditatem oſtendit.

Quartò ex ſignis coctionis & cruditatis: nam coctiones, ex Hyppocrate lib. 1. epidem. conſt. 2. *celeritatem criſeos demonſtrant:* vt cruditates longè poſt morbi principium apparentes, tarditatem.

Natura partis affectæ motum declarat affectionis: nam in oſſe, & partibus duris longi, in carne breuiores procreantur morbi.

Ex quantitate excretorum, & modo: nam in quibus pauca, & paulatim excernuntur, in his tarditas eſt expectanda: cum verò multa, & confeſtim, celeritas.

A viribus etiam comparatis cum materiæ quantitate: nam robuſtæ vires cum pauca materia, celerem fore oſtendunt morbum: debiles cum multa, longum, & tardum.

De morborum temporibus cognoſcendis.

CAP. VIII.

IN primis, intelligere oportet nomen principij apud Medicos æquiuocum eſſe: nonnunquam enim capitur pro primo morbi inſultu: aliquando pro primis 4. diebus, in morbis qui progrediuntur vlteriùs. Propriè,& medico more, ſumitur pro eo tempore omni, in quo materia morbifica cruda eſt. Hoc poſito, inquit Gal. cap.4. lib.1. criſeon. *Animaduertendum eſt, principij cuiuſque morbi non eſſe eandem latitudinem: nam vt morbi alij alijs ſunt diuturniores, ita & principia alia alijs ſunt longiora.*

Dignoſcitur autem ex morbi ſpecie: nam morbus comitialis, articularis, coxendicum,& renum paſſiones ſunt longi temporis.

Ex anni temporibus, hoc modo, *æſtate quartanæ magna ex parte breues: autumnales longæ, & præſertim quæ ad hyemem attingunt.* Quare principium æſtate in quartana febre breuius, hyeme verò longius: & in alijs temporibus ſimilem ſeruabit proportionem.

Ex circuituum incremento: oportet enim acceſſiones inuicem conferre, ſi citiùs fiant, vel non: nam ſi hæc omnia coniunxeris ad exquiſitam dignotionem propriùs accedes. Verum principia dignoſcuntur propriè ex cruditatibus: nam quandiu ſunt cruda excrementa, morbus eſt in principio: quod probatur ex Aph.22. lib.1. *Concocta medicari,*

dicari, & mouere oportet non cruda: neque in principijs, niſi turgeant. Tum de vict. ra. in mor. acu. Hippocrat. ſcribit, Cruda non eſſe mouenda, talia autem ſunt in principio morbi. Perfecti autem principij manifeſtum, & firmum ſignum eſt concoctio incipiens manifeſta.

Quæritur autem num in morborum principio apparere poſſint ſigna coctionis? Gal. cap. 5. lib. 2. de criſib. ſcribit. Inter omnes tertianas, ea ſimpliſſima eſt, quæ cum omnia exquiſitæ tertianæ ſigna habuerit, in vrinis etiam ſubſidentiam albam, leuem, & æqualem, ſtatim primo die habuerit. Huic loco fauet Hipp. in prog. *vrina optima eſt, ſi candidum fuerit eius ſedimentum, leue, & æquale per omne tempus, donec morbus iudicetur:* Verùm Gal. eodem lib. & primo, ſæpe ſcribit, etiam in principio morborum, omnia eſſe cruda. Cardan. in contr. reſpondet, morbos quoſdam ita eſſe breues, vt illico ad ſtatum perueniant: & ſic coctionis ſigna non initio morbi, ſed ſtatim tamen apparebunt: quia morbus non excedit ſecundam acceſſionem: quare fit, vt tertiana aliqua ſit, quæ vrinas initio ſtatim habeat coctas. Principium itaque ſi pro prima die capiatur, coctionis ſigna admittit, tum etiam pro tempore quolibet breui. Si autem pro initio morbi, nequaquam: Nos breuiùs poſſumus reſpondere, & diſtinctiùs, principium ibi ſumi pro primo inſultu morbi, non pro tempore cruditatis, quòd nullum eſt in talibus febribus, ob virium robur, & materiæ benignitatem: quocirca intra viginti quatuor horas, poterunt apparere ſigna aliqua coctionis, etiam in tertiana exquiſitiſſima, quæ, vt inquit Gal. ibidem, ad tertium vſque

circuitum durat. Ad Hipp. verò, cùm inquit, *vrina optima eſt ſi candidum fuerit ſedimentum, leue & æquale per omne tempus à quo incipit*, ſubintelligendum, vſque ad ſtatum. In morbis etiam, qui non pendent ex putredine, nihil vetat apparere ſigna coctionis in initio, & in Ephemera: nihil enim de nouo coquendum eſt. In acutis autem continuis nulla poteſt eſſe materię morbificæ coctio in principio perfecta, & optima. Perfectam dicimus, quia in coac. cap. de vrin. Vrina aliquando derepente cocta eſt, quæ mala iudicatur; non eſt enim perfecta, neque laudabilis talis coctio; quia nec totius materiæ morbificæ eſt, ſed aut partis alimenti, aut partis morbificæ materiæ, eiúſque exiguæ. An verò ſit diu principium duraturum necne oportet conijcere ex natura morbi. Nam quidam morbi ſunt ſua natura breues vt tertiana ſimplex, & exquiſita: alij longi, vt quartana, præſertim ſi hyemem attigerit.

Ex anni tempore, nam calidiore breuiores, frigidiore generantur longiores vt plurimum.

Ex ætate laborantis, nam in iuuenibus fiunt vt plurimum breues: in ſenibus longi.

Ex regione ſimiliter, ex victus ratione, ex temperamento, ex ſignis coctionis neceſſariò: oportet enim conſiderare quantùm diſtent præſentia cruditatis ſigna ab alijs, quæ indicant manifeſtam coctionem, & qualiſnam ſit motus morbi. Nam ſi ſit velox ſiquidem integra cruditatis ſigna in primis quatuor diebus permaneant, longum erit morbi illius principium: ſi verò cruditas mediocriter in ipſo appatuerit, longum quidem hoc erit ſed non æquè ac primum. Si autem parua fuerint

cruditatis ſigna, breue principium erit. Ex lib. 1. de criſib. cap. 19. Ex principij duratione conijcitur duratio incrementi & ſtatus.

Incrementum autem cognoſcitur non tantùm ex anticipatione acceſſionum in febribus, ſed etiam ex earum longitudine, tum ex magnitudine, & more: nàm malignitas vt plurimùm in incremento eluceſcit. Anticipatio enim ſola non eſt ſufficiens ſignum incrementi, quòd ſæpe morbi proprietatem ſequatur potiùs, quàm eius incrementum. cum & quartani (inquit Gal. cap. 3. lib. 1. de criſib. & tertiani quidam paroxiſmi vſque ad integram reſolutioně anticipare viſi fuerint.) Verùm in his acceſſionibus pluſquam oportet, & proportio exigit, anticipare vel ſubſequi, incrementi indicium eſt.

Status autě cognoſcitur ex acceſſionum æqualitate, & ſymptomatum paritate.

In declinatione acceſſiones breuiores efficiuntur, & ſymptomata decreſcūt. Scribit enim Hipp. Aph. 30. lib. 2. *in principio, & fine morborum, omnia ſunt mitiora, in ſtatu autem deteriora.*

LIBER SECVNDVS.

DE NECESSITATE, DEFINITIONE, diuiſione, vtilitate, poßibilitate & impoßibilitate prædictionis.

CAPVT I.

MEDICI officium eſt, non tantùm morbos curare: verùm etiam futuros in morbis euentus prædicere. Operę precium ergo duximus, quædam de Prognoſi enarrare, antequam ad curandi methodum deſcendamus. Nam ex mortis ineuitabilis præſagio iudicamus manus ægro non eſſe admouēdas. Verùm ſi aliqua ſalutis ſpes eluceat, indicationem ſumimus iuuandi naturam accommodatis remedijs. Quòd expreſſit Hipp. in principio prognoſticorum, cum inquit, *Curationes autem optime molietur Medicus præuidens futura, ex præſentibus affectionibus*, Præterea ex Gal. 3. lib. methodi. capite 1. *Primum artis opus eſt, vt intelligas ſperaréne id quò tendis debas, an ſecus. Eius rei duplex eſt cognitio*, inquit, *nec poteſt ad di tertia. Altera per experientiā, cui longo vſu eſt opus. Altera per ipſius rei naturam à quibus procedens, non ſolùm quòd ſanari non poteſt præuidebis, ſed etiam quod poteſt recipere ſanitatem.*

atque de inueniendis remedijs cogitabis.

Prædictio eſt, doctrina ſiue Medicinæ ſignificatiuæ pars, qua futuros morbos, & illorum euentus prædicimus per ſigna. Prçuidentur autem morbus, ſalus, mors, criſes, ſymptomata, morborum tranſlationes, & alia multa. Prædictio triplex inſtitui poteſt: vna generalis, altera ſpecialis; tertia particularis. Hoc loco generalem meditamur ex Hipp. & Gal. Specialis explicabitur in ſpecialibus exercitationibus. Particularis autem, ad exercitationes particulares pertinet, quas vulgò concilia appellant.

Prædictio Medico partim eſt poſſibilis, partim impoſſibilis; difficilis ſemper & vtilis, Poſſibilis eſt, perito Medico, qui frequenter imò continuè libros, qui ad artem prædicendi ſpectant, euoluit; ægróſque frequenter inuiſit, ſumma cum diligẽtia obſeruans, quæ circa illos contingunt. Præterea, qui memoria tenet ſigna totius hiſtoriæ morbi, atque illa aptè conferre nouit. Ex quibus ſimul collatis, iudicio perſpicaci, quod futurum eſt prædicere poteſt. Oportet inſuper, vt humor, qui eſt cauſa morbi, ſit fixus. Nam humores inquieti, & mutabiles, Medici iudicium peruertunt, & incertum efficiunt. Hæc demonſtrando poſſibilitatem, prædictionis quoque difficultatem oſtendunt. Quod impulit Hippocratem Apho. 19. lib. 2. vt pronunciaret: *Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prædictiones ſalutis, & mortis*, ob materiæ feritatem, & varietatem: feritas aliquando latet, varietas medicos decipit. Decurſu enim morbi, quidam mouentur humores, qui antea latitabant. Motus inordinati aliquando eorum fiunt ad par-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

tes nobiles inopinatò, ſunt tamen aliqui acuti qui certiorem habent prædictionem vt qui exitioſi ſunt toto genere. apoplexia magna.1.angina grandis ſine vllo tumore.

Incertitudinem etiam prognoſis declarat, quòd multi abſque ſignis coctionis, morbo liberantur. Gal. lib. de præcognit. ex pul. hiſtoriam adoleſcentis recenſet, qui cum crudis vrinis morbo liberatus fuit. Et in Epid. lib. 1. Meto cum ſignis lætalib. ſanguinis profluuio, ſanitati fuit reſtitutus. Infinita exempla ſimilia conſpiciuntur à medicis practicis. Propterea ratione difficultatis, cautè, & ſapienter eſt prædicendum, obſeruandũque, quod pulchrè à Gal. deſcribitur, lib.1. de dieb. decret. *Contingunt*, inquit, *quædam peccata ab ægris, quædam à Medicis: alia ab adſtantibus, & rebus externis. Quocirca nos meritò, cum quiſpiam de aliquo ægro euentum iubet prædicere, cum diſtinctione id facimus, & dicimus: Hic morbus ſoluetur tali die, ſi æger victus ratione à nobis conſtituta, non ab alio Medico regatur. Deinde ſi nihil ipſe peccet, & faciat quæ imperantur omnia. Poſtremò, ſi nihil magni erroris extrinſecus commiſſum fuerit: vt ædium combuſtio, timor, aut aliquid aliud.*

Humorum miſcella difficultatem in prædicendo parit. Vnicum enim humorem peccare ferè impoſſibile eſt. Is namque mixtis in vna maſſa fieri vix poteſt, vt vnus affectus non trahat alios in conſortium labis. Adde quòd proportio eſt diuerſa, non tantùm quantitate: multa enim pituita exiguæ bili permiſceri poteſt, ſed etiam propter mixtionis modum; quoniam aliquando perfectiùs, aut imperfectiùs miſcentur. Et cum varij peccent humores, calor naturalis varios produ-

cit effectus diuerſo tẽpore. Quis ergo in tali miſcella, & diuerſitate, poterit prædicere criſim, aut diẽ illius, cùm diuerſa ſit humorum inclinatio ad excretionem, & diuerſum coctionis tempus.

Adde quòd materia aliquando in variis locis ſtabuletur, tunc per varias partes fiet excretio. Præterea ſi quid certitudinis ſit in ſalute prædicenda, id haberi debet ex coctionis ſignis. Coctiones enim ex Hipp. lib. 1. epidem. ſecuritatem iudicij ſignificant; tamen nonnunquam apparentibus coctionis ſignis, nihil certi prædici poteſt. Nam licet coctio appareat perfecta, forſan concocta non poterunt expelli: quod viæ per quas excretio fieri debet non pateant, nec commodæ, ſint ad hæc. Portione quadam materiæ cocta, alia cruda adhuc remanet: at expulſioni, & coctioni natura eodem tempore par eſſe non poteſt.

Tempora etiam non ſeruantia ſuam tẽpeſtiuitatem incertam prognoſim reddũt. Ex Aph. 8. lib. 3. producũt enim varios morbos, inquit Hip. & difficillimi iudicij. Prognoſis ergo multis nominibus incerta, & difficilis cẽſeri debet, quo circa Hip. lib. de veteri medicina ſcribit eum medicum ego vehementer laudarim, qui parum delinquat, certitudinem autem exactam raro videre contingit, & in principio li. de flatib⁹, ait obſcuriſſimos & maximè difficiles morbos opinio magis quã ars iudicat, & ſi in his plurimum & peritia Imperitiæ præſtat.

Aliquorũ verò eſt omnino impoſſibilis, vt fortuitorum, quòd ea tantùm præuideri poſſunt, quæ à morbo & à natura pendent, quæ fortuita nõ ſunt.

Prædictio cum poſſibilis eſt, ſemper vtilis Medico cenſetur, multis de cauſis, ex Hip. in principio prog. cum ſcribit, *Nam prædicens*

coram ægris præſentia, præterita, & futura, ægrotantes ſibi perſuadebunt, Medicum eorum morbos cognoſcere, quam ob cauſam, ſeſe vltrò eius manibus committet. Tum quia ex præſentibus præuidens futura, meliùs curabit ægros. Adde quod ſi quid ſit diuinum in morbis, prædicens admirabilis habebitur. Poſtremò prædicens mortem futuram, omni crimine vacabit. Ex his ergo omnibus facilè colligitur, aliquando poſſibilem eſſe prædictionem, ſemper tamen vtilem & difficilem.

Quare non eſt temerè effandum, ne ars nobilis, néue artifices infamentur: quantum enim exiſtimationis, & laudis parit prædictio certa tãtùm incerta, & falſa vituperij comparat. Quanto namque excellentior eſt ars, tanto maiorem ignominiam ignaris artificibus conciliat. Hip. lib. prædictorum ſcribit, *Qui prædictionis ſucceſſum conſecutus eſt apud prudentem ægrum admirationi erit, qui verò errauerit, præterquam quòd odio grauabitur, is infamiam effugere non poteſt.* Cum autem prædictio ſit, aut futurorum morborum, aut eorum, quæ contingunt in morbis, morborum prædictio duplex eſt: vna vniuerſalis, quatenus conijcimus ex cauſis generalibus, qui morbi ſint futuri, in vnoquoque anno ſecundum eius conſtitutionem: & in locis diuerſis, ſecundum eorum diſpoſitionem: aut particularis in vnoquoque homine. Nos primo loco agemus de prędictione vniuerſali morborum ex Hipp. libro 3. Aphoriſ.

Prædictio futurorum morborum in genere, ducta ex temporum anni conſtitutione.

CAP. II.

PRædictio futurorum morborum in genere deducitur ex cauſis procatarcticis, ventis, pluuijs, anni tempeſtatum diſpoſitionibus, quarum regulæ, & apho. deſcribuntur lib. 3. Aph. & lib. de aër. aquis & loc. Inter quas prima, & præcipua hæc habenda eſt. Si ad vim cauſæ efficientis accedat ſubiecti preparatio, effectus facilè inde ſequetur: atque ideo Gal. initio com. in librum de Morbis vulgaribus ſcribit. *Morbi pro ratione vniuſcuiúſque tempeſtatis fiunt, ſimilitudinem habentes cum natura ſucci exuberantis. In quo nimirum conſiſtit præparatio morbi futuri, vi tempeſtatis:* vt autem faciliùs id exequatur Medicus, quotidianas debet per aduerſaria obſeruare tẽporũ cõſtitutiones. Deinde exactè perpendere quænam diſpoſitio vicerit; num fuerit magis Auſtrina, quàm Aquilonia; atque ex eo quod ſuperauerit, in patiente apto, prædicet futuros morbos. Inquit enim Hip. ad finem v. Aph. li. 3. *quando hæc tempeſtas preualuerit, talia in morbis expectare oportet.* & aph. 7 *ſi annus magna ex parte talis eſſe pergat, tales ferè morbos expectare oportet*: Hipp. 1. aphoriſmo lib. 3. generalem propoſitionem quæ vim cauſæ efficientis continet, cæteríſque fundamento futuram deſcribit. *Mutationes temporum potiſſimùm pariunt morbos, & in ipſis temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, cæterorúmque*

ad proportionẽ his reſpondentium. Quod ſcilicet magna vis ſit in aëre, immutãdi corporis habitũ, humores, & ſpiritus: qualis namq; aër, talis ſpiritus, & humores. Quare morbi naſcentur in corporibus, ſecundum diuerſam aëris diſpoſitionem, quæ pẽdet ex anni temporum conſtitutione. Atque vt Hip. ſignificaret, tempeſtates non poſſe ſuos effectus producere, in omni corpore verùm in patientẽ diſpoſitionem requiri, ad vim cauſæ efficientis recipiendam, ſecundo Aph. eiuſdem lib. 2. ſcribit. *Naturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemen bene, vel malè ſe habent*: nempe in quibus eſt præparatio ad cauſarum efficientium vim recipiendam: nam ſi præparatio non adſit, non recipiunt: vt bilioſus æſtate facilè febrit: pituitoſus verò difficilè: præparatio verò accidit ſubiecto à loco in quo homines degunt, ab ætate, à temperamento, vitæ inſtituto & victus ratione ex Gale. comment. in 1. lib. epide. ſent. 1.

His poſitis principijs, ſequuntur concluſiones, aph. 4. *In temporibus cum eodem die modò calor, modò frigus viget: autumnales morbos expectare oportet:* non tempore anni, ſed ſpecie, & more. Specie quidẽ, vt quartana febris, & erratica. More autem maligni, & acutiſſimi, pernicioſi, & iudicatu difficiles. Nam ex 9. Aph. lib. 3. *Autumno vt plurimùm morbi acutiſſimi, & pernicioſiſſimi,* propter varietatem humorum prauorum in corpore dominantium.

Quando æſtas eſt veriſimilis, ſudores in febribus copioſos expectare oportet, aph. 6. Cauſa ſiquidem vniuoca, ſimiles ſibi producit effectus: ver autem eſt calidum, & humidum. Si æſtas fuerit calida, &

humida multæ humiditates in corpore procreabuntur tenues, ob calorem adiunctum, ex quo ſequitur ſudores in febribus futuros. Nam ſudores ob humorum tenuium copiã præſertim gignuntur.

Magnis ſiccitatibus febres acutæ fiunt : quod ſi annus magna ex parte talis fuerit, qualem temporis ſtatum fecerit, tales ferè morbos expectare oportet, aph.7. Fiunt autem acutæ febres præſertim in bilioſis. Speciali autem propoſitioni adiunxit generalem, ad demonſtrandũ: qualis enim fuerit conſtitutio anni, tales morbos expectare oportet; quòd ſcilicet cauſa ſibi ſimiles producat effectus, in ſubiectis diſpoſitis. Cum ergò extiterit ſicca diſpoſitio anni, ſiccos gignet humores, & calidos: ex quibus febres acutæ ſolent naſci.

Certis tẽporibus, & ſuam tempeſtiuitatẽ ſeruantibus certi, & tempeſtiui morbi fiunt, id eſt, non maligni, incertis autem, & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad indicandum difficiles: ob diuerſitatem humorũ apho.8. Pertinet hic Aph. ad criſim prædicẽdam, & innititur generali axiomati iam dicto. Quocirca Medicus in tempeſtatibus inconſtantibus certam non debet conſtituere prognoſim.

Autumno in vniuerſum morbi acutiſſimi, & pernicioſiſſimi, ver autem ſaluberrimum, & minimè exitioſum, aph.9. Pertinet hic Aph. ad prædictionẽ hoc pacto cum Autumno morbi ſint acutiſſimi, & pernicioſiſſimi, quòd diſſipatio magna caloris innati facta ſit, ab æſtiuo calore externo præcedente: tum quòd duplex cachochymia fuerit collecta, bilis retorridę, ab ęſtiuo incendio : &

cruditatis,ob dietæ vitium, nempe fructuum horariorum comeſtorum copiam. Accedit motus prauorum humorum intrò,ob Autumni frigus,& pororum clauſionem. His adiungenda eſt inæqualitas tempeſtatis, ex quibus maligni naſcuntur morbi: quocirca ex illis prædicemus periculum, & mortem: pertinebítque hic Aph.ad prædictionem,& propterea Medicus in illa tempeſtate; dubiam inſtituet prognoſim, atque potiùs in malam,quàm in bonam partem. Vere autem ob contrarias rationes,contrà.

Autumnus tabidis malus, Aph.10. ob intemperiem ſiccam,morbo fauentem, ob humorum prauorum intrò retractionem. Praui autem ſunt à cacochymia duplici,ſuperiùs deſcripta; tum propter diſtillationem è capite in partes inferiores. Autumnus namque diſtillationibus eſt opportunus, quòd frigiditate comprimat cerebrum, & comprimendo exprimat humores in pulmones; vnde recrudeſcit vlcus pulmonum, augetúrque damnis ægrotus; quocirca tabidis malus eſt.

Inter anni tempora, ſi hyems iuſto ſiccior & Aquilonia fuerit, ver autem pluuium,& Auſtrinum, febres acutas fieri æſtate eſt neceſſe, & lippitudines, & difficultates inteſtinorum, præſertim mulieribus, & viris natura humidioribus, Aph.11. Hæc poſtrema pars Aph.confirmat ea, quæ diximus de neceſſitate præparationis ſubiecti; ad recipiendam vim cauſæ efficientis. Cæterùm hyems ſicca, & frigida aluos aſtringit: vnde fit ſuppreſſio excrementorum, præſertim in humidis naturis, ver autem calidum & humidum ſuccedens hyemi, putredinis materiam parat: quæ cum excrementis

retentis mixta, febres acutas poteſt producere, æſtate præſertim futura: quod ſcilicet calore ęſtatis accendantur humores, & commoueantur. Lippitudines autem fiũt à pituita ſalſa in oculos prolabente, è cerebro, in quo pituita facta eſt ſalſa: aut à putredine, aut commiſtione, cum bilioſo humore; diſſenteriæ verò ab eadem pituita ſalſa corrodente inteſtina; atque eo modo excitantẽ dyſenteriam.

Si verò hyems auſtrina admodum, & pluuioſa fuerit: ver autem ſiccum, & Aquilonium, mulieres quibus partus vere imminet, ex quacunque occaſione abortiunt: aut ſi pariunt, imbecilles, & morboſos edent: ita vt ipſi ſtatim intereant, vel tenues, & valetudinarÿ viuant. Cæteris verò dyſenteriæ, & ophthalmiæ ſic cæ fiunt, ſenioribus autem Catharri breui tempore perniciem allaturi. aph. 12. Nam matre, & fœtu debilibus; à tempeſtate Auſtrina, quæ vires corporis eneruat, ex Hipp. 5. Apho. libro 3. Accedit frigidum inſuetum vernæ tempeſtatis, quod facilè penetrat ad intima vſque corporis, & ad fœtum: propter raritatem corporis Auſtrina conſtitutione contractam. Præterea Auſtro flante; magna copia pituitæ collecta eſt: quæ imbibita tunicis, ligamentíſque vteri, ea laxat, & diſſoluit vt non facilè retineatur fœtus, vere ſuperueniente. Debilitas fœtus editi, & valetudo eaſdem cauſas agnoſcunt: dyſenteriæ à ſalſa pituita in corpore congeſta. Lippitudines ab eadem cauſa pendent. Catharri ſenibus ſunt funeſti; nam ex apho. 40. lib. 2. *diſtillationes, & grauedines, in valde ſenibus, coctionem non admittunt:* propter debilitatem caloris: tum quia ſi pituita ſalſa profluxerit in pul-

mones,citò interimuntur ægri: ptopter partium reſpirationi dicatarum in illis debilitatem.

Æſtate verò ſicca, & Aquilonia, & Autumno pluuioſo admodum, & Auſtrino, vehementes capitis dolores, & tuſſes, & raucitates, atque grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ. aph. 13. Cephalalgiæ contingunt copia materiæ auſtrina conſtitutione collectæ, quæ cerebrum diſtendit. Tuſſes, & raucedines fiunt expreſſione humoris, à cerebro in partes interiores. Tabes verò illis qui ad phthiſim proni ſunt, nempe qui ſunt collo oblongo, ſtricto pectore, quibus humeri in modum alarum prominent qui πτερυγώδεις appellantur.

Aquilonio verò, & ſicco Autumno, hominibus natura humidis commoditas parabitur, alijs ophthalmiæ ſiccæ, & febres partim acutæ, partim longæ quoſdam etiam melancholiæ malè habebunt. aph. 14. quia intemperatæ naturæ modico gaudent vſu contrariorum, ac ſimilem intemperiem grauiùs ferunt, quàm temperatæ naturæ contrariam ex Gal. in arte parua. Cæteris autem Calidis, & ſiccis naturis, lippitudines aderunt, denegato exitu bilioſo humori, quod craſſus ſit, & membrana à ſiccitate, & frigiditate denſata. Acutæ febres fiunt, quia bilis pars humidiſſima, atque aquoſa exſiccatur, craſſiſſima relinquitur, & acrior fit. Longæ contingunt febres, à melancholico ſucco, aut à bile craſſiore facta, & mutata in atram bilem per aduſtionem, à qua etiã melancholia morbus producitur.

Ex tempeſtatibus anni in vniuerſum ſiccitates imbribus aſſiduis ſunt ſalubriores, & minus lethales. aph. 15. Salubres ſunt ſiccitates excrementorum priuatione, aut ſaltem imminutione, nec non pu-

tredinis,& perſpirationis largitate. Siccitates autem intelligimus moderatas; quia omne nimium naturæ inimicum eſt; ex Hipp. in Aph. 51. lib. 2. Imbrium verò copia inſalubris cenſetur ex contrarijs cauſis.

Tamen per imbres non fiunt omnia morborum genera, neque ſiccitates ſuis carent morbis. Quos adſcripſit Hipp. dum inquit aph. 16. *morbi per aſſiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longæ, alui fluxus, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ, & anginæ. Per ſiccitates autem, morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ, & dyſenteriæ* quorum omnium demonſtratio ex ſuperioribus facilis eſt.

De prædictione in ægrotis, ſumpta ex comparatione naturæ, & morbi in genere.

CAP. III.

IN hac prædictione duplex poteſt obſeruari progreſſus; vnus à concluſione ad principia: alter à principijs ad concluſionem. Hipp. concluſiones deſcripſit, connectens ſigna cum euentis. In illo enim Aph. prognoſt. *nares acutæ, collapſa tempora,* &c. ſigna ſunt, nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora: euentus autem, lethale, conſequens cauſam horum ſignorum. In demonſtratione probatur euentus de ſignis per cauſam, ſigna verò ſubiectum certum denotant, de quo demonſtratur euentus, tanquam affectio futura. Facies enim Hippocratica eſt lethalis, quia eſt effectus

extincti caloris natiui, vel ſignificat illa facies caloris natiui extinctionem, quæ lethalis eſt. Alter progreſſus eſt à principijs ad concluſiones, in quo euitatur repetitio inutilis principiorum, reuocando multas concluſiones ad vnum commune principium, quo probari poſſunt. Hac progredi via nobis eſt inſtitutum. Quam ob cauſam in limine huius explicationis, quædam axiomata præmittemus, ad probandas futuras concluſiones.

Tota ratio huius prædictionis, authore Gal. 3. progn. conſiſtit in comparatione naturæ, & morbi. Eam comparationem luculenter deſcripſit libro de conſt. art. inquiens, *Aduertat autem Medicus ceu ſibi mutuò contrarijs, nempè morbo, & naturæ: primò namque ex fortioris cognitione, vel ſeruatum iri, vel perditum hominem præuidebit: deindè alterius exceſſus certum tempus deſignabit: nec mirari oportet, ſi vtriuſque viribus perſpectis, id eſt naturæ, & morbi, victorem deprehendas. Vidimus enim gymnaſtas, ex primis luctantium inſultibus, non ſolùm vter ſit ſuperaturus prædicere, verùm etiam præter victoriam, ſæpe quòd & aduerſarium celerrimè ſit proſtaturus: itaque Medicus tum ſanitatem, tum mortem præſagiet. Idque non ex alijs quibuſdam exercitationibus, ſed accurata roboris morbi, & naturæ cognitione. Cæterùm ex his ipſis etiam, alterius terminos reperies. Quippe citò morbus, ſi facultas fuerit robuſta, ſoluetur: ſi autem imbecillis illa, morbus autem validior, mors accelerabitur. Verùm exceſſus magnitudo tempus termini indicabit. Hos ergo ſcopos animaduertens Medicus de exitu poterit prædicere.* Quocirca robur naturæ, ex proprijs facultatum functionibus cognoſcendum eſt; & præcipuè ex ea, quę pulſum

edit:

edit: quoniam eius opifex vitalis facultas exiſtit. Magnitudo autem morbi apparet ex ipſis ſymptomatis præcipuè.

Naturæ ergo ſupra morbum victoria ſalutem pollicetur: morbi autem ſupra naturam, periculum, aut mortem. Naturæ verò nomine intelligimus complexum facultatum omnium, corpus noſtrum gubernantium: quæ quò plures in vitio ſunt, eo res ægri peiore ſunt loco; quo verò pauciores, meliori.

Damna vitalis facultatis magis exitialia cenſentur, quàm reliquarum: ſecundum illa numerantur, quæ ad naturalem facultatem ſpectant.

Animalis facultatis vitia poſtremum locum obtinent ad vitæ neceſſitatem; niſi quòd motu deperdito, reſpiratio aboletur, cuius vſu, ne momento quidem temporis, vita noſtra carere poteſt.

Omnium verò facultatum tanta eſt, & tam arcta connexio, vt vna extincta, cæteræ pereant.

In damnis verò, facultatum gradus ſunt varij obſeruandi. Nam quo ea, quæ ſunt in noſtro corpore, aut ab eo excluduntur, longiùs à naturali ſtatu recedunt, eo maiorem perniciem denotant: quo verò minùs, minorem. Atque quoties ad calamitoſam vim morbi accedit naturæ, & facultatum infirmitas, tunc in anguſto ſpes eſt.

Quæ vitijs facultatum remedio ſunt, bona exiſtimari debent; *vt ſomnus delirium ſedans, bonus cenſetur.* ex Apho. 2. lib. 2.

Neque temerè ex vno, aut altero ſigno eſt prædicendum, ex Gal. comm. 1. in primum prorhecum oporteat ad bene præſagiendum, omnia bona ſigna cum malis conferre; eorúmque vires di-

ligenter perpēdere. Malorum ſiquidem maior eſt vis,& efficacia ad perniciem : quam bonorum ad ſalutem. Nam vt æger euadat, omnes facultates vtcunque integras eſſe oportet : vnius tamen læſio inſignis, non rarò ſatis eſt ad interficiendum ęgrū.

Præterea Gal.li.1. de Criſ.cap.13.ſcribit, *Nullum ſignum ita fidele eſt, vt perfectè oſtendat ſingula ex futuris temporibus. Concurſus autem, quos ſyndromas appellant, qui experientia ſola indicari poſſunt, infiniti ſunt. Quocirca,* inquit, *neque quiſquam eos obſeruare, neque memoria tenere poteſt.* Idcirco neceſſarium eſt, ſigni cuiuſque naturam ad amuſſim contemplari: ſi quis velit optimè præcognoſcere. Quod intellexit Hip.3. progn. prognoſt.9. cum inquit, *Signa adiſcentem, omnia indicare; vires eorum inuicem comparando.* Quare quô Hipp. diſtingueret vim ſignorum, ſcribit pernicioſum, graue, grauius, magis graue; ſic prauum, prauius, prauiſſimum: mortiferum & malum ſimpliciter.

Neque verò quò plura ſunt illa omnino paucioribus ſunt præferenda. Pluris enim eſſe debet vnum prauum ſignum morbi alicuius, aut partis affectæ proprium, quam plura bona communia; vt in pleuritide, ſi facultates omnes bene habeant: tamen expurgatio non eſt bonæ materiæ, ſed putris, & fœdi odoris, pleuritis illa ſalutaris non eſt cenſenda.

Deinde, inquit Gal. ibidem. *conſideranda ſunt, quænam ſemper mala: & quæ perpetuò bona, & quæ natura in totius morbi temporibus permutentur. Cum aliquando bona fiant, aliquando mala: & nonnunquā fida, alias verò infida.* De quibus ita ſcribit com. in lib.3. prog. *Sola illa ſigna ſimul, & indicia certa no-*

minantur, ex quibus licet certò conijcere aliquid de ſalute,& interitu ægri. Quæ comprehendens vno capite, dicet aliquis, eſſe ſigna virium noſtrum corpus gubernantium: quo pacto robore valeant, aut deficiant, in quibus ſcilicet cruditatis, & coctionis ſigna continentur. Ex accidentibus autem decretorijs, nullam talem habet naturam: ſed indicant fore iudicationem, ſiue criſin, aut per excretionem aut per abſceſſum. Sed vtrum bona criſis futura ſit, an mala: per hæc ſigna nequaquam colligere licet.

Ex quibus promptum eſt elicere, apud Hipp. alia eſſe ſigna neceſſaria, alia incerta; & varia.

Critica ſigna incerta ſunt, ad ſalutem prædicendam, aut mortem, licet certa ad criſin prædicendam eſſe poſſint. Futurorum ergo prædictio tantò certior erit, quantò plura fuerint, quæ certo vel mortem, vel ſalutem pollicentur.

Bonis verò ſignis nec malis acquieſcendum, ſine ratione apparentibus. *Quæ enim quieſcunt, ſine cauſa*, ex Hippo. Apho. 27. lib. 2. *fida non ſunt*. vt ſi mala ſigna quieſcant ſine ratione. Sine cauſa autem apparent, & quieſcunt, quæ ſine vlla excretione, vi naturæ, aut medicamenti contingunt: aut ſi accidant die non critico, ſine vllis antegreſſis ſignis, quæ futuram excretionem ſignificauerint quæ ſymptomatica ſunt: tum ſi excretio ad quam quieſcunt, morbo, & eius cauſæ qualitate, & quantitate non reſpődeant. Hæc namque omnia contingunt naturæ debilitate, quę funeſta eſt.

Gal. ad hiſtoriam Hermocratis 3. epidem ſcribit. *Quanto pernicioſioribus prægreſſis ſignis meliùs habere videantur ægri, tãto peius habent*: & Hippo. in Coacis, *Quæ prauis cum ſignis miteſcunt, aut cum ſaluta-*

ribus nihil concedunt, contumacia ſunt.

Mala etiam ſigna, quæ præter rationem eueniunt, non ſunt valde formidanda, ex Hipp. Aph. 27. lib. 2. *Plurima enim talia ſtabilia non ſunt: neque multum durare, & permanere conſueuerunt.* Illa autem ſunt, quæ apparent iam editis coctionis ſignis. Non enim talia pēdent à cauſa morbifica, ſed potiùs ex pugna naturæ, & morbi. Vt ſi 4. die oſtendantur ſigna coctionis ſalutaria, omnia, & bene vtcūque habeat æger quinto, & ſexto die, ſeptimo autem incipiat delirare, difficulter reſpirare, febricitaréque vehementiùs, quia hæc fiūt ſine ratione, non enim pendēt ex cauſis morbificis, nam cocta ſupponitur materia, nullum metum Medico prudenti incutere debent: ſed tantum opinionem conflictus futuri, quo morbus ſuperabitur: ob hanc cauſam. Auic. lib. de criſ. exclamando hæc effert. *Quot & quanta ſigna horrenda conſpeximus, vt earum pulſuum intermiſſiones, ſupreſſionem ſudoris: quibus tamen laudabilis criſis ſucceſſit?* Cum enim ſuperiora apparebant terrifica, natura intermiſerat ſuas operationes, incumbens tota materiæ coctioni, quæ perfecta reſumit illas, materiamque morbificam expellit. Fit autem illa intermiſſio longo ſatis tempore rei magnæ cauſa, corpori humano valde conducibilis: perſæpe enim dum anima in aliquā operationem exactiùs, & attentiùs incumbit, reliquas debiliores edere ſolet.

Non ſui ratione, ſed caloris naturalis cauſa, qui finitus in corpore, dum ab aliqua facultate ad actionem particulàrem rapitur, alijs non poteſt tunc temporis famulari. Tunc Medico diligenter aduertendum eſt, num operātionum animalis, & vitalis intermiſſio ad extinctionē illarum ſit pro-

lapſus, aut roboris naturæ ad aliquam operationem meliorem retractio: hoc dignoſcitur ex præcedentibus ſignis coctionis, aut cruditatis. Fit ergo vt licet natura antea coxerit, tamen quo expellat robuſtiùs tota ferè ſepulta manet aliquo tempore, ſine vlla periculi ſuſpicione. Si hæc contingãt in cruditate, mortis proximæ præſagia exiſtũt.

Illud debet videri funeſtum, ſi vnde plurimum opis expectatur, inde ſymptomatum acceſſio fiat vt in ſomno qui laborem adfert.

Firmiora ſigna exiſtimantur, tum lethalia, tum ſalutaria, quæ vel diebus indicibus, vel iudicatorijs eduntur.

Quæ toto genere praua ſunt, & primigenia prauarum afflictionum ſigna mutationem bonã habere nequeunt, vt ſi biliosum ſit ſputum & illud mutetur in purulẽ tum malum eſt, nam ex ſe ſputum bilioſum impermixtum eſt prauum.

Quæcunque apparent, & fiunt diebus criticis, maximéque ſeptimo, firmiora ſunt ad ſalutem, vel ad intertium, quàm quæ in alium morbi diem incidunt. Eorum tamen, quæ fiunt in diebus decretorijs, iudicium pendet ex hoc axiomate.

Decretoria ſigna non decernentia vel lethalia ſunt, ſi æger deteriùs habeat; nam quæ conferre debent, & non conferunt, mala exiſtimari debẽt: aut difficilis iudicij, ſi tantùm nihil iuuent, nec noceant multùm.

Quæ ſunt morborum critica ſtatim apparentia, mala: ſignificant enim naturæ oppreſſionem à cauſis morbificis, quæ mala eſt, tum ex Hipp. communi edicto, Apho. 30. lib. 2. *In principio, & fine morborum omnia mitiora.*

Nulla critica ſiue criſes ipſę, ſiue ſigna eo ſpe-

ctantia bene fieri aut apparere poſſunt in ſignis & cauſis morbificis. Eam ob rem 1. epid. Dromeadei vxor puerpera, cum puerperia fudiſſet optime & ſudaſſet poſt rigorem prænuncium, tamen obijt, quod haberet hypochondria intro retracta cum reſpiratione magna & rara, vrinas primo turbatas, deinde oleoſas tenues.

Symptomata à cauſis externis, aut à conſuetudine nata nihil conferunt ad præſagium, vt ſtridere dentibus, quibus eſt conſuetum, malum non eſt. Cum Hipp. ſcribat in prognoſt. *Stridere dentibus, quibus non eſt conſuetum, malum*.

Nihil naturæ grauius, quàm freque͂s rigendi, & caleſcendi viciſſitudo, quòd natura nunc victrix, nunc victa maneat & in co͂certatione debilitetur.

Morbi qui aliorum ſucceſſione eueniunt, primigenijs ſunt periculoſiores, quia natura iam debilitata ſecundos inſultus vix ſuſtinere poteſt. Vnde dicitur, Morbus acutus acuto ſuccedens, mortalis. Præſertim ſi fiat per epigeneſim.

Omnis motus morbifici humoris à parte ignobili ad nobilem, eſt funeſtus: & contra, ſi à partibus internis, & nobilioribus ad ſuperficiem corporis fiat, laudabilis.

In acutiſſimis morbis aut cita mors venit, aut victoria læta.

Minùs periculoſè laborant ij, quorum naturæ, vel ætati, vel conſuetudini familiaris morbus eſt, quàm quorum nulli affinis cognatúſque exiſtit, ex Apho. 34. libr. 2. quòd cauſa ſignificetur minùs violenta, & magna: paruæ verò cauſæ paruos morbos procreant: quare nec periculoſos. Quales autem ſint illi morbi, deſcripſimus in cauſis morborum.

Affectiones omnes dolorificæ quæ repentè occultantur in febre, abſque manifeſta excretione, aut abſceſſu, metaſtaſin humorum in viſcera nobilia ſignificant: niſi adſit excuſatio mortificationis partis antea dolentis, aut delirij.

Omnis affectio breuioribus interuallis repetens, ſine cauſa euidente, magnitudinem & malignitatem illius oſtendit.

Natura facilius vitium cõtractum patitur, quàm penuriam, quare ſatius eſt ſinere ægros pati ſuos morbos, quàm euacuatione excedente eos priuare calore niuato & ſpiritibus: vt in empyemate deſperato ſatius eſt ægrum relinquere cum ſuo morbo, quàm apertionem moliri.

Omne ſymptoma natum à principis partis exolutione, quã peperit morbificæ cauſæ inueteratio & diuturnitas, mortiferum eſt: ſuſpicio enim eſt conuerſionis alterationis illius partis in alienationem, at omnis conuerſio alterationis alicuius partis in alienationem eiuſdem deſperationem ſalutis oſtendit.

Omnia quæ per epigeneſim naſcuntur mala nullam leuationem adferunt mali primigenij: ſed contra grauiorum ſymptomatum acceſſionem; malum namque additur malo.

Omnis affectio per geminatã palyndromen aut metaſtaſin nata grauius infert malum, quàm primigenia.

Calamitoſior eſt omnis humoris recurſus, quàm feritas.

Malum quod caret intermiſſione, peius eſt habendum eo quod aliquando intermittit.

De prognoſticis ad facultatem naturalem pertinentibus.

CAP. IV.

POTESTAS & vis facultatis lucet in colore carac̃there ſiue forma, conſiſtentia, & mole, necnon reliquis qualitatibus totius corporis aut partium, tum in excrementorum qualitatibus, quantitate, & modo excernendi. Ex colore namque caracthere mole, & qualitatibus alijs cuiuſque partis acquiritur cognitio habitus, temperamenti, & operationum vigentium in illa. Ab excrementorum etiam accidentibus comparatur notitia roboris aut debilitatis naturalis facultatis. Quare primo deſcribenda ſunt & quæ pertinent ad diſpoſitionem partium corporis: ſecundo de excrementis agendum, in quibus omnibus explicandis pro primo principio aſſumemus.

Interitus caloris natiui funeſtus eſt, quia facultatis naturalis interitum denunciat. Quocirca facies Hippocratica ab exolutione natiui caloris orta peſſima cēſetur. Quare ad certiorem doctrinam diſtinguendum, facies enim Hippocratica initio morbi acuti nata poteſt proficiſci à profluuio vētris, à fame, à vigilijs, aut à collignatione & natiui caloris diſſipatione, de qua dictum eſt ſuperius, ſi quidem naſcatur à profluuio ventris fugaci, ab hypercatarſi non eſt mala, cito namque bonis alimentis refici poteſt, ſi verò à debili inteſtinorum retentrice propter exolutionem mala cenſenda: ſi autem à vigilijs, aut illę vigiliæ oriuntur à mœrore & ſolicitudine, quæ in malis non ſunt ducēdæ, aut

à vigilijs natis ab intemperie ſiue cerebri & praua euaporatione,quę peſſimę cenſendę. Deprę̄hẽditur autem illa facies oculorum cauitate, temporũ collapſione,narium acutie,aurium contractione, frigiditate,& euerſione.Cutis frontis duritie & ariditate,colore faciei pallido, vireſcẽte,nigro,liuido, plumbeo: quę omnia in caloris innati extinctione,mortifera ſunt. *vt valent oculi ſic & totum corpus*.ex 6. epide.ergo diligenter ſpectandi ſunt, nam ſuperiora quæ enumerauimus in partium cõſideratione maximè apparent in oculis:quòd cæteris nitore & puritate anteponantur: ſunt enim gemmarum & lapidum pręcioſiorũ manifeſtiores maculæ,quàm ſilicum obſcuriorum. Quare inquit Hip. in Coac. *oculorum nitor eorúmque alba ſubſtantia ex liuidis & nigris nitentia, ſalutare.* Quia oechonomiæ naturalis poteſtatem faciunt aſpectabilem,Ita ſi ab illa puritate mutentur in prauos colores, oſtendunt infirmitatem facultatum noſtrum corpus gubernantium & naturalis œconomiæ impuritatem.Ergo inquit Hip. *ſi puri cito reddantur poſt fœdationem* à morbo pendentem, *ea puritas nata ex principij*, id eſt, *cerebri virtute*, & meatuum libertate,*citam criſin oſtendit: ſin ſeriùs, tardiorem.* Vt enim excrementorum coctio celeritatem,& ſecuritatem criſis denuntiat: ita perſonæ ipſius qualitates naturaliter conſtitutæ, vel in toto corpore, vel in quibuſdam partibus affectis morbo,aut per conſenſum afflictis, cum priſtino ſtatui fuerint reſtitutæ,& ad ſe redierint, ex longo aduerſę valetudinis interuallo. Non enim minora ſunt argumenta futurarum criſeωn in qualitate corporis, quàm in coctione excremẽtorum morbificorum:vt ratio oſtendit in morbis ſiccis cum

humeſcere cœperint. Sin autem ſerius, tardiorem; contrariorum namque contraria ſunt conſequentia.

Illachrymatio ſponte nata, ſine vllo voluntatis imperio, neque à catharro in oculos perlabente; ſed à debili facultate retentrice, quæ humorem alibilem ſinit elabi. Item oculi diminutio aut liuiditas, aut nigredo extinctionem caloris natiui indicant, ex 1. prognoſt.

Vlcus ſiccum, liuidum, præſertim in morbis acutis, mortiferum, eadẽ ratione exiſtimatur ex prognoſt.

Si totum hypochondrium fuerit inflammatum, dolens, tenſum, & inęquale, malum: potiſſimum ſi talis affectio naſcatur a tumore aliquo partium internarum, & maximè iecoris: ex prognoſt. Peſſimũ autem erit, ſi vtrúmque hypocondrium tale fuerit. In altera autem parte exiſtens, præſertim in ſiniſtra, minus periculoſum. Non poteſt enim talis tumor naſci citra magnum damnum facultatis naturalis, quæ pręcipuum locum occupat in illis partibus: damna verò facultatis naturalis in ſecundo gradu perniciei habentur.

Manuum, & pedum frigiditas cum calore ventris & coſtarum in morbo acuto, ægro exiſtente iuuene, malum, ex prognoſt. & apho. 1. l. 7. Signatur enim magnum incendium partium internarum, quo calor natiuus diſſipatur.

Optimum cenſetur, ſi corpus omne æqualiter molle, & calidum fuerit: Oſtenditur enim caloris natiui robur, ſeſe per omne corpus æqualiter propagnantis.

Omnis morbus frigidus ſuccedens morbo calido, præſertim in parte principe, lethalis eſt: vt ca-

tus phrenitidi, hydrops inflammationi iecoris. Significatur namque caloris natiui interitus, qui funeſtus eſt.

De prognoſticis ab excrementis ductis.

CAP. V.

NAturalis facultatis poteſtas in excrementis potiſſimum elucet. Quapropter ab excrementis multa trahuntur prognoſtica, ad facultatem naturalem pertinentia.

Omnes partes officiales maiore contentione excitantur ad expulſionem rei noxiæ, quàm ad attractionẽ neceſſarij ad vitã· quia maius periculum impẽdet ex præſentia rei nociuę, quam ex priuatione vtilis, pauco enim alimento egent partes afflictę & multum eſt illud damnum quod infert res nocens. Vnde niſi natura intra paucos dies excernat, valde noxia magnum eſt periculum futurum.

Hippo. apho· 75. lib. 7. ſcribit quę per vrinas & aluũ expurgantur, & quæ per carnes abeũt & ſi quę alia quantũ à natura recedãt ſpectare oportet: nam ſi parum, paruus morbus eſt, ſi multum magnus, ſi valde multum iam tale fuerit perniciosſum.

Excrementa quantumuis mala in qualitate, & quantitate, bonis ægri rebus expelluntur: ſi die critico, pręcedentibus ſignis coctionis, & cum ægri adiumento extrudantur: ſignum namque eſt, corpus à facultate expultrice robuſta excrementis purgari, quod bonum eſt.

In excrementis iuſta moderatio eſſe debet, quæ vel omnino ſoluat morbum, vel leuiorem reddat: largior ſiquidem excretio vires reſoluit: parcior verò debilitatem naturæ oſtendit: quæ ſi fuerit pauca, & frequens (præterquam quòd denotat naturę debilitatem) inſuper oſtendit eius inanem conatum, nihil omnino iuuans, ſed potiùs tendés ad ęgri perniciem. Omnis enim ſuppreſſio corruptę, & malignę materię, mala eſt. Gal. cap. 5. lib. 1. cryſeon ſcribit. In excrementis conſideranda coctio, cruditas, malignitas.

Coctio in epidemijs ſalutis ſecuritaté, & iudicij celeritatem oſtendit; niſi quid pręter rationem coctum ſit. Tale enim in morbo acuto prauum cenſetur ab Hipp. in coacis pręnotionibus, animaduertendum imprimis talem fore materię cuiuſque pepaſmum, qualis ipſa eſt. In materia benigna naſcitur coctio perfecta: in maligna imperfecta & praua.

Nihil ineunte morbo, ſalutariter poteſt excerni, maláque eſt cuiuſque humoris à corpore euacuatio, quę fit ante coctionis ſigna. Quocirca, *morbis quibuſuis incipientibus, ſi atra bilis ſupra, infráue exierit, pernicioſum*, ex Aph. 22. lib 4. Illud pręter rationem dicitur, cum eius nulla ſunt antegreſſa ſigna coctionis, quod peculiari exemplo expreſſit Hip. cap. de Vrinis, inquit enim, *Vrina quæ derepente coquitur praua eſt.*

Cruda excrementa longitudinem morbi ſignificant, ſi perſeuerauerint longo tempore. Arguunt enim naturę debilitatem: nam debilis natura non poteſt coquere materiam, niſi longo tépore. Cęterum coctio, vt certam oſtendat ſalutē,

& iudicij celeritatem, oportet vt ſit vera continua, & vniuerſalis. Vera quidem, quia non rarò falluntur Medici opinantes veram eſſe coctionem in vrinis, ex crudo humore in fundo eorum ſubſidẽte, quaſi verum ſit ſedimentum, Continua etiam debet eſſe coctio, vt fida ſit: fit enim aliquando cùm nõ ex toto humor à natura ſuperatur, vt manè appareat cocta, veſpere autem deliteſcat coctio. Quare Hip. ſcribit in Prognoſtic. *vrinam coctam debere perſeuerare vſque ad criſin.* At Gal. cap. 4. lib. 3. de Criſib. præſagiuit ex coctione primi diei, morbi terminum. Verum hoc eſſe poteſt: ſi intelligamus in fine primi diei, & in ſimplici affectu. Neque etiam coctio continua certa eſt. Nam vbi expultrix facultas alterius eſt generis à coquente, vt in peripneumonia, & pleuritide, & alijs morbis pectoralibus, in quibus coctio eſt naturalis, expulſio animalis, perſæpe fit vt coctio valida ſit, expulſio autem infirma. Vnde ægri, cocta materia, moriuntur: quòd non poſſint præ debilitate motricis facultatis animalis, concocta expellere. Debet autem eſſe vniuerſalis, & totius materiæ morbificæ: fruſtra námq; in parte quapiam coctio ſuſpicitur, morbo in reliquo corpore incocto exiſtente.

Praua excrementa ſimpliciter periculum denotant. Si verò extremum gradum malignitatis ſint aſſequuta, mortem protendunt, ex Gal. lib. 1. Criſ.

Omnes excretiones, quæ morbos non iudicant, aut non minuunt, malæ ſunt, quia aut partium reſolutionem indicant, vnde manant; in hepatitide, ſanguis excretus aut naturæ infirmitatem, quæ infeſta abigere conatur, nec poteſt: aut humoris copiam, ac feritatem ante tem-

pus,naturam ad excretionem irritantis.

Omnis naturæ motus in excrementis,priuſquā morbus ſit maturus,inutilis cenſetur:ſatiúſque eſt, naturam non moliri excretionem , quàm fruſtrà eam tentare.

Omnia excrementa morbis ſuperuenientia,quę dolorificum malum foras exire teſtantur, vt dum colicus dolor,excretione ſedatur, proptereáq; in bonis ducenda,meliora exiſtimantur,cùm citò apparent. Oſtendunt namque naturæ robur: & per conſequens minùs bona,cùm ſerò exeunt, contrariorum lege. Inde ſequitur ; vt quæ malum minùs foras exire, ſed intus perennitatem habere denuntiant, eo peiora cenſeantur, quo citiùs illa prodeunt: vt ſtercus ore prodiens in ileo. Significatur enim natura oppreſſa malignis cauſis,à quibus cogitur excernere , non ſine ſui labefactatione.

Omnis ſyncera excretio mala,quòd naturæ miſcentis imbecillitatem oſtendat.

Excretiones plurium, & variorum colorum malę ſunt,peioréſque quo illi colores prauiores erũt: vt ęruginoſi,porracei,virides,nigri.

Omnis pinguis & oleoſa,mala: quòd ſignificet colliquationem ab aduſtione,proindéque caloris natiui diſſipationem.

In omnibus morbis ex humore ortis, malum eſt nihil excerni:quòd ſignificetur naturæ debilitas.

Omnis excretio, vel abſceſſus, qui vbi moueri ceperit,ſtatim deſinit, multo deterior eſt,quàm ſi nullo modo appareret.Significat enim naturæ infirmitatem , quę incepiſſe potuit, perficere non valet.

Nulla excretio, quantumuis critica, poteſt videri ſalutaris, cum virium infirmitate.

Omne excrementum partis ex qua emanat diſpoſitionem ſignificat.

De vrinis.

CAP. VI.

V*Rina optima eſt*, vt inquit Hi. in Prognoſticis, *ſi candidum habuerit ſedimenntum, leue, & æquale omni tempore, donec morbus iudicetur*: hęc enim ſignificant vrinam eſſe perfectè coctam. Coctio autem, ex theoremate ſuperiori ſecuritatem ſalutis, & celeritatem criſeos demonſtrat. *Si verò intermiſerit, atque interdum mingatur ſine ſedimento, & aliquando habeat ſedimentum album, leue, & æquale, morbum diuturnum: & minus ſecurum oſtendit*: quòd illa ſucceſſio coctionis, & cruditatis ſignificet naturam cum morbo paribus viribus pugnare.

Hippocrates in Coacis prænotionibus ſcribit, *Vrina bonum ſedimentum habens, quòd derepente euaneſcit, laborem, mutationémque ſignificat*, ob eandem cauſam.

Si vrina fuerit ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrũ, ac leue, diuturnior hæc quidem eſt, quàm prior, valde tamen ſalubris. Salubris quidem, quia humor peccans mitis eſt, quippe ſanguineus: neque ſolet prauitate ſua, ac malignitae magna afferre pericula: diuturnior verò erit, quòd incoctus humor egeat temporis diuturnitate, vt coquatur, voma

rubra in morbis frigidis, vt hydrope, colico dolore à pituita, ſummæ debilitatis iecoris eſt indicium proindéque periculi grandis.

Qui in vrinis celeriter ſedimentum habent, celeriter iudicantur, ex eiſdem coac. præn. Celeriter autem intelligitur, intra paucos dies: nam vrina derepente cocta mala iudicata fuit.

Subſidentiæ in vrinis, ſpeciem farinæ craſſioris referentes, malæ ſunt: ſignificant enim ſanguinem aſſari: ad quam aſſationem ſequitur caloris natiui diſſipatio. Iis autem peiores ſunt ſquammoſę, ex prognoſticis: denotant enim partes ſolidas exuri, & colliquari, vnde ſequitur caloris natiui diſſipatio.

Tenues verò, & albæ valde malè: quia cum, ex Galeno 1. de criſib. cap. 12. naſcantur per admixtionem flatuoſi ſpiritus, & excrementi humorum ſemicocti, concoctricis infirmitatem oſtendunt: proindéq; coloris natiui debilitatem.

Hipp. in Coacis prǽnotio. cap. de vrinis, *Vrina quæ alba funditur, atque pellucida, mali eſt hominis.* atque potiſſimum hæc in phreniticis. Verùm intelligendum, non de vrina alba, & tenui quę poſt ſigna coctionis apparere poteſt ad tempus, ſpeciem criſis denotans: nimirum hæmorragiam in iuuenibus, diſſenteriam in ſenibus, quæ neque proficiſcitur à nimio aquæ potu, aut à vehementi renum attractrice . ob inexpugnabilem ſitim renum: ſed quæ ſucceſſit fugaci, vel citæ coctioni, vel quæ ad morbū progreſſum, nullo modo à ſe mutata, meiendo expreſſa eſt, & quæ à renibus ducta è venis eſt, vi attractrice bene ſe habente.

bente.

Iis verò peiores ſunt furfuraceæ: ex prognoſt. ſi quidem ab aduſtione, & colliquatione humorum naſcantur. Nam ſi à ſcabie veſicæ ortum ducant, veſicæ tantùm affectionem patefaciunt. Signum autem colliquationis eſt febris vehemens, & ardens: cauſa namque eſt ſignum Medico.

Nebulæ verò albæ bonæ, quia coctę. Vt autem tales ſint, craſſitiem aliquam habeant eſt neceſſe: nō tamen tantam, vt pondere ſubſideant.

Nigræ malæ, quia aut extremam frigiditatem ſignificant, qua calor extinguitur natiuus (ex ſententia quorumdam, quæ falſa eſt: quòd in corpore viuentis nulla poſſit eſſe tanta frigiditas poſitiua vt ex ea fiat vrina nigra) aut intēſam caliditatem, qua diſſipatur calor natiuus,

Quandiu vrina erit ruffa, & tenuis crudum ſignat eſſe morbum, ex quo colligere licet, longum fore: quòd *ſi diuturnior ſit, & vrina talis perſtiterit, periculum eſt, ne æger poſſit ſufficere, donec vrina coquatur*, quòd in dies calor natiuus debilitetur.

Ex vrinis magis exitioſæ ſunt fœtidæ, quod magnam putredinem in humoribus conceptam ſignificent, in qua calor natiuus diſſipatur, niſi ſit excuſatio vlceris earum partium, per quas vrina ſolet expurgari, & in quibus ipſa generatur.

Aquoſæ malæ ſunt vrinæ, ob debilitatem coctricis facultatis, quam ſignificant.

Nigræ à colore adurente, malæ cenſuētur. Si autē tales extiterint ex admixtione humoris nigri & melancholici criticè repurgati, bonæ cenſentur: Symptomaticę autem nigrę non ſunt bonæ. Cæterùm, nigra malæ eo peior cenſetur, quo craſſior eſt: quia

ſignificat maiorem aduſtionem, ex qua ſequitur maior diſſipatio caloris innati.

Viris & mulieribus vrinæ nigræ peſſimæ ſunt, pueris verò aquoſæ, quòd in illis ſignificent magnum caloris natiui à natura ſua receſſum, quam ob rem diſſipatur: in his autem extremam caloris natiui debilitatem: nam cum pueri plurimum habeant caloris innati ex primo aph. 14. & ideo optimè coquant, coctióq; omnis fiat incraſſando, naturaliter vrinæ puerorum debēt eſſe craſſæ. Aquoſa autem tenuis eſt: quare mala in pueris: in adultis autem debet eſſe tenuis vtcunque, ex contraria ratione. Si verò in ætate prouectis ſit nigra, & craſſa, peſſima eſt: ſignificat enim non tantùm adduſtionem, ſed vehementem aſſationem, qua tenuior pars vrinæ diſſipatur, & craſſior remanet. Si verò tales vrinæ contingant ex ſuppreſſione menſtruorum, nihil mali portendunt. Eſt namque expurgatio illius materię corruptæ, ex Gal. in hiſt. mulieris in 3. epid. ſcripta.

Pingues vrinæ ſimiles telis aranearū, dānandæ ſunt, ex prognoſt. ſignificāt enim colliquationem pinguedinis, proindeq; caloris natiui diſſipationem.

Nec te decipiat ſi veſica ægrotans aliquā talem reddiderit vrinam: non enim morbum totius corporis oſt.n lit, ſed veſicæ ſolius; quod adieci Hip. ad cautionem: neque tantùm de veſica intelligendum, ſed etiam de renibus, & alijs partibus: quæ vrinę generandæ, & deducendæ ſunt dicatæ. Nam fœtida vrina poteſt ſignificare vlcus renum, ſine vlla putredine in humoribus exiſtente. Cæterum oleoſa à pingui non diſtinguitur cauſa, ſed gradu cauſæ, & materiæ: quòd ſcilicet maior ſit aduſtio in oleoſa. Materia autem illius eſt fuſio alimēti proximi, aut

ſubſtantia partis proximæ ſolidæ.

Auicen. ca.89. libro de criſibus ſcribit ſecundum ſapien● opinionem, Cùm oleoſa nigrę ſuccedit, bona cenſetur: eſt ſignum caloris miteſcentis, ingredi enim vſtionem ſummam, oleoſitas verò fuſiones tantùm declarat, deterior autē eſt in principio morbi.

Pueri lac ſugentes, ſi plurimùm mingant, non diu viuunt : ex Hipp. lib. de dentitione: multa nāque mictio attractionem renum validam arguit: quæ ab excedente calore naſcitur. Quam ob cauſam facilè diſſipantur, & liqueſcunt carnes tenerę, ac proinde viuere non poſſunt.

DE ALVI deiectionibus.

CAP. VII.

O*Ptima deiectio* (inquit Hippocr. in Prog. & Coacis) *mollis eſt, conſtans: tempore per valetudinem conſueto excernitur : quantitate ingeſtis reſpondet certa proportione. Sic enim exeunte, imus venter bene habebit, bona que exiſtimabitur.* Deinde addit colorem, & odorem, cum inquit; *Subruffa admodum, & graueolens eſto.* Subruffa fit, ex admixtione flauæ bilis in chyſti fellis reſidentis, effuſæ in inteſtina, quæ oſtendit cholidocum meatum obſtructione carere. Mediocris autem graueolentia naturæ coctionem declarat, ſine magna putredine: proindéque naturalis facultatis robur. Nam quæ grauiter olent putredinem oſtendunt : quæ nihil olent, coctricis facultatis debilitatem.

Si deiectio fuerit liquida, opus eſt diſtinctione ex cauſa: nam aut fit quod chylus non feratur ad iecur. Non fertur autem, aut quia non attrahitur à iecore, præ debilitate attractricis illius, aut quoniam venæ meſeraicæ ſunt obſtructę: vt in fluxu chyloſo & cœliaca: aut à confluentibus humoribus à iecore, & liene: aut ab alia parte in ventrem. Chyloſa deiectio mala eſt, propter priuationem nutritionis: peior autem illa, quæ à lęſa attractrice iecoris proficiſcitur: quæ verò ex confluentibus humoribus à liene, iecore, & alijs partibus fit, ſiquidem fuerit critica, bona: ſymptomatica verò mala. Quę diſtinguntur hoc pacto, quòd ſcilicet critica, & laudabilis deiectio nõ ſtrideat, nec crebrò, & pauca deijciantur: nec multa, & frequenter: ſed multa, & rarò, ex prognoſt. & coacis. Symptomatica contra. Quare cum oſtendat ſtridens deiectio flatum commixtum cum fecibus, debilitatem coctricis denotat. Sæpe concitatur, & idcirco vigilias excitat, & debilitatem, eóque magis, ſi multa fuerit. Diſſipatur enim calor natiuus vigilijs, & deiectione multa. Sæpe ſymptomatica deiectio mala in laudabilem mutatur: parte enim oneris leuata natura, quòd reliquum eſt meliùs coquit. Quare ſi deiectio in principio liquida extiterit, incraſſetur autem, morbo eunte ad iudicationem, bona eſt; ex prognoſt. & coacis, ſignificatur enim victoria naturæ ſupra morbum. Signum autem illius tranſmutationis eſt virium robur.

Vtile eſt lumbricos excerni teretes cum deiectione, vbi ad criſin peruenerit morbus: nam ſi exeant cũ deiectione, criſi inſtante, naturæ robur ſignifica-

tur. Si verò per os, aut per anum expellantur ſine deiectione aut ſine fæcibus oſtenditur eorum copia, aut mali gnitas materiæ, quam vermes fugiunt; quę omnia ſunt mala. Nam vermium copia putredinis quantitatem oſtendit, vt malignitas, quæ oppugnant calorem natiuum.

Deiectio aquoſa, quæ à debilitate coctricis pendet, diuturnitatem morbi ſignificat: ſi candida fuerit, per priuationem bilis: aut crocea, ex ſyncera bile; aut ſpumans à flatu, & feruore: aut rubra à mixtione bilis rubræ, aut ſanguinis, mala eſt. Nam candida obſtructionem meatus cholidochi crocea pura imbecillitatem naturæ miſcentis: ſpumea natiui caloris debilitatẽ ſignificat: quę omnia mala ſunt.

Mala item deiectio eſt, ſi fuerit parua, glutinoſa, alba, ſubcrocea, ac læuis. Glutinoſa, & alba oſtendunt prauam colliquationem: ſubcrocea, & lęuis magnam colliquationem pinguedinis firmæ, ac vetuſtæ. Læuis autem efficitur. quia omnes illius partes alteratæ ſunt: læue namque redditur quicquid ex corpore excernitur, aut quod receperit æqualem in omnibus partibus à calore naturali coctionem, aut propter vehementem conſumptionem à calore excedẽte: ita vt nulla pars materiæ alteratione effugerit. Vt igitur quicquid ſalubre eſt, id omne efficitur ſalubrius, quoties æquale fit: ita quicquid malum eſt, id omne deterius euadit, ſi læue, ac æquale extiterit.

Magis autẽ lethales ſunt nigræ atrabilariæ, ex prog. præſertim incipiente morbo, ex aph. 22. l. 4. *Morbis quibuſuis incipientibus, ſi atrabilis, ſupra infraue exierit, pernicioſum*. Item ex aph. 23. eiuſdem li. *Qui-*

bus per morbos diuturnos, & acutos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis, atra bilis, aut veluti ſanguis niger ſubierit, poſtridie moriuntur.

Pingues, vel liuidæ, vel æruginoſæ, vel fœtidæ, malæ, ex progno. & coac. Pingues colliquationem portendunt, quæ mala iudicata fuit: liuidæ, mortificationem caloris innati: ærugin oſæ malignitatem humoris: fœtidæ putredinem: quæ omnes ſunt malæ. Ac nigræ, ſiquidem criticè exeant, bonæ eſſe poſſunt. Si verò ſymptomaticè, malæ: ſiue naſcantur ex permixtione atræbilis, aut ſanguinis corrupti extra vaſa ſua.

Variegatæ deiectiones diuturnum ſignificant morbum: Quòd multis ſuperandis natura par eſſe non poſſit, niſi longo tempore. Sunt tamen per ſæpe lethales, præſertim ſi fuerint mali colores, quales ſūt æruginoſi, cruēti, porracei, nigri, & præcipuè cùm ſeparatim excreti mali cēſeantur, quòd ſignificent prauas, eaſque varias affectiones, quibus exagitata natura perimitur.

Flatum ſine crepitu, aut ſonitu exire, ſæper eſt optimū, ex prog. & coac. quia eius parua copia indicatur. *Quoquo modo autem exierit cum ſonitu, melius eſt; quàm reuolui:* excreta enim non ampliùs nocent. Adde quod ſignificatur robur naturæ pellentis. Quæ vero retinentur nocent, ſi fuerint præter naturam.

Flatus cum ſonitu emittitur, aut nobis ita iubentibus, vt ſolet videri in his, qui pedunt ad libitum: aut nobis delirantibus, cum ſcilicet coram maioribus noſtris, aut coram ijs quibus cum nulla nobis intercedit familiari-

tas, quoſque plurimi facimus, pedimus: aut nobis coactis propter doloris vehementiam, cuius violentiâ verecundia ſuperatur. Quare crepitus ſponte ortus citra voluntatis imperium, mentis alienationem, aut dolorem ſignificat, tum etiã magis, ſi nobis inuitis illud contingat, ex prognoſt.

De Vomitu.

CAP. VIII.

VOmitus nomine intelligimus hoc loco, omnia quę motu præter naturam ventriculi per os excluduntur, vnde conijcimus, robur aut debilitatem facultatis naturalis.

Vomitus autem vtiliſſimus eſt, ſi quam maximè ex bile, & pituita flauo fuerit commixtus, non admodum craſſus nec multus, ex prognoſt. Synceriores excretiones namq; deteriores: ibidem vt iam dictũ fuit ſępiſſimè. Pituita verò, & bilis benigniores humores exiſtimantur ex ijs, qui ſunt præter naturã. Priuatio autem craſſitiei ſignificat, neq; calorem, neq; frigus valde dominari, & cùm paucus ſit paruam redundantiam humorum denotat.

Si id quod vomitur porraceum eſt, vel liuidum, nigrumúe, malum cenſetur. Porraceum fit, aut à calore, aut à frigore excedente: ab vtroque calor natiuus deſtruitur. De nigro & liuido ſuperiùs dictum eſt.

Si omnes colores, qui poſſunt excerni, quis vomuerit, lethaliter habet: deteriùs ſi quidẽ eſt vomere diuerſos colores, quã excernere: quia humores vomi-

tu deiecti proximiores ſunt partibus præcipuis, quàm qui per aluum deijcitur. Adde quòd ſignificatur naturæ vexatio à diuerſis humoribus,ijſque malignis, quibus ſuperandis natura par eſſe non poteſt.

Celerrimam mortem oſtendit vomitus liuidus,ſi fœtidum oleat: liuiditas enim cum fœtore pendet à frigore per extinctionem caloris innati,quę funeſta eſt.

De ſputis è pectore ductis.

CAP. IX.

F*Acilitas, & celeritas eductionis ſputi eſt bona*, ex Hipp. in progn. & in coacis prænot. ſignificat enim robur facultatis expultricis, & materiæ laudabilem conſiſtentiam,quę arguit naturæ vim. Quare difficilis,& tarda expectoratio mala eſt.Diſtinguendum tamen cuius rei vitio hæc contingat,& quo pacto. Naſci enim poteſt aut ex debilitate motricis facultatis muſculorum reſpirationem efficientium,aut inſtrumentorum, quæ expectorationi præſunt læſione,aut materiæ ſputi indiſpoſitione:nam tenuior ſputi materia eludit expulſionem: viſcida verò partibus hæret, nec excludi facilè poteſt.Quæ facultatis imbecillitatem agnoſcit, mala eſt. Item quę inſtrumentorum vitio fit; minùs autem mala eſt ea, quæ dependet ab indiſpoſitionę materię,quod faciliùs ſit ei remedium afferre.

Significatur enim difficultas expectorationis quæ mala cenſetur, contrariorum lege. Quod autem non ſit ſputum per mixtum demonſtratur debilitas facultatis naturalis, multa vero tuſſis indicat difficultatem expuendi, proindeque diſſipationem virium quæ diſſoluuntur ab excedenti conatu & agitatione.

Praua (inquit) Hipp. in coac. *eſt expectoratio, ſi multò poſt dolorem fiat, idque ſputi non permiſti, multamque tuſſim inducentis.* Mixtio autem triplex eſt, materiæ corruptæ cum vtili, quæ praua eſt: oritur enim excernentis facultatis debilitate. Secunda eſt materiæ vitioſæ, vel morbificæ cum excrementitia, quæ bona eſt, ſignificans naturæ robur. Tertia conſtat ex varijs excrementis, quæ morbi longitudinem, & difficultatem demonſtrat, vt in ſuperioribus dictum eſt.

Sputum permixtum flauo, bonum eſt: quòd cum ſit laudandum in omnibus morbis thoracis, potiſſimum tamen in pleuritide: Nam cum illa naſcatur vt plurimum ex bile, aut ſanguine, qui loco concluſus calido conuertitur in bilem, ſputum bile tinctum materiam morbificam educi oſtendit. Excretio autem materiæ morbificæ laudanda ſemper eſt.

Æruginoſa ſputa, & nigra, viridia, lethalia: ſignificant enim aut incendium, aut ſummam refrigerationem non poſitiuam, ſed priuatiuam, hoc eſt, natiui caloris diſſipationem.

Sputum candidum, glutinoſum, rotundum, inutile: eo quòd fiat à pituita calore igneo aduſta, vnde diſſipatur calor natiuus.

Sputum puri ſimile, laudatur, vt in pleuritidis ſtatu. Glutinoſum verò quod fit coctionis vi, bonum eſt.

Lentum autem, & viſcidum, cum fiat ſine coctione, pernicioſum cenſetur : quòd dependeat à calore febrili, quo aſſatur pituita, & debilitatur calor natiuus. Talia ſputa obſtruunt meatus; quocirca tuſſim mouent, & expectorationem prohibent.

Sputum ſpumeum & viride, malum: quia vtrumque ſignificat caloris exceſſum, præſertim viride: nam ſpumoſum poteſt etiam naſci ex longa agitatione..

Suppreſſio ſputi ante morbi terminum, mala eſt: quia cauſam morbi intus relinquat: aut ſi quid excernatur quod dolorem non ſedat, malum eſt: excretio namque ſine doloris mitigatione, labor eſt inutilis, & ſine fructu.

Oregmon ſiue ſputi ebulitio cum in gutture eſt quædam ſputi ſuppreſſio quæ cum in ægro debili apparet mortem præ foribus adeſſe oſtendit, & præſertim in morbi ſtatu. ſin autè naſcatur in principio à copia materiæ & eius lentore ſi vires extiterint validæ, coquitur illa materia & per ſputum expurgatur ſalutariter.

De Sputo ortum ducente è cerebro, De muco, & ſordibus aurium.
CAP. X.

TEnüe ſputum, & tenuis mucus cruditatem oſtendunt: proindeque partium, vnde manant, debilitatem: eorum incraſſatio coctionem, & robur oſtendit. Tamen craſſus omnis non ſemper bonus, quia aliquando à calore præter naturam fit, diſſipata tenuiori ſputi portione. Verùm

quæ natura ſuperante craſſeſcunt facilè emunguntur,& ſpuuntur: quæ verò à calore præter naturam, difficilè.

Fœtidus mucus, malus eſt: quippe putredinis ſoboles. Acres muci,& ſalſi percipi non poſſunt, niſi quis more puerorum ſuum mucum lingat: mali tamen ſunt. Deprehenduntur verò partium naſi & adiacentium erroſione.

Inſipida ſputa bona ſunt, quia à miti pituita fiunt.

Mucus ſponte fluens, malus: quòd retentricis imbecillitatem oſtendat, aut materiæ tenuitatem nimiam, quæ à natura ſubigi non poteſt.

Aurium ſordes dulces, lethales, ex Hipp.6.Epid. quòd fiant ab extincto calore natiuo: fœtidæ autem malæ, quia naſcuntur à putredine.

DE SVDORIBVS.

CAP. XI.

SVDORES *febricitantibus boni, ſi inceperint die tertio, 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 27. 31. & 34. hi enim ſudores morbos indicant:* nam eo tempore natura mouet: qui verò alijs diebus fiunt, naſcuntur potiùs à morbi violentia, quàm ex naturæ dominatu. Neque tantùm opus eſt, vt diebus criticis fiant, ſed oportet eos toto corpore manare calidos, efficeréque, vt æger faciliùs morbum ferat. At ſi nihil horum produxerint, inutiles ſunt: demonſtrant enim naturæ debilitatem.

Peſſimi verò ſunt frigidi in vniuerſum circa caput,collum,& faciem orti: nam ſignificant extremam caloris innati debilitatem.

Frigidi ſudores cum acuta febre mortem prænunciant, vt inquit Hipp. in apho. *cum leuiore verò morbi longitudinem*. Nam illi extinctionem caloris innati oſtendunt; hi verò materiæ cruditatem, contumaciam, aut copiam,quæ ſolent longiores morbos procreare.

Qui vnà cum febre incidit ſudor, ſi fuerit acuta, peſtiferus eſt, ex coacis: ſignificatur namque ardor maximus à quo calor naturalis diſſipatur in principio febre perſeuerante: fitque magis reſolutione quàm excluſione, quod prauum eſt. Omnis namque ſudor à diſſolutione,malus.

De ſanguinis ſtillicidiodo.

CAP. XII.

SANGVINIS ſtillicidium perpetuo prauum, cùm à cauſa interna proficiſcitur; denotat enim naturæ molientis conatum,vt & omnes exiguæ excretiones, ſed non potentis expellere id quod noxium eſt. Hyeme tamen minus malum cenſetur, cum partium per quas fit,& emanat, & ſanguinis denſitas à frigore circunſtante nata, fluxionem amplam prohibeât. Deterrimum autem, quod in acutis æſtate,aut autumni principio incibit: quia illis temporibus bilis flaua redundet, atque aër ambiens calidus eſt, quibus ſanguis ad fluendum aptiſſimus fit, quia rareſcit. Quocirca

cauſa ſtillicidij conſiſtit in naturæ infirmitate, & ſanguinis craſſitie, qui exuritur à calore vehementiore. Item euaneſcente tenui parte ſanguinis, craſſior abit in atrambilem, quæ expulſioni reluctatur, propter craſſitiem.

Quibus è naribus paucus ſanguis ſtillat cum ſurditate, & torpore, hi difficile quid habent, vt ſcribit Hipp. in coacis. ſignificatur enim cerebri, proindeque facultatis animalis oppreſſio.

Sanguis qui ſtillat craſſus ab aduſtione, & niger die critico, aut indice, ſi cũprauis ſymptomatis connectatur, mortem in propinquo eſſe oſtẽdit: eſt namque atrabilarius, quam natura nititur expellere, nec poteſt, cuius tandem malignitate euicta extinguitur.

Tertio, aut quarto die ſtillare ſanguinem malum eſt: ſignificat enim naturam cauſis morbificis oppreſſam, tum illius à perturbatione alterationem, quòd materiam laudabilem expellat, intus corrupta relicta.

In morbis autem longis ſtillicidia ſanguinis lethalia, ex coacis, ob debilitatem naturæ expellentis.

De ſanguinis profluuio.

CAP. XIII.

SI *quis non è directo partis affectæ ſanguinem profuderit, malum.* Vt ſi liene affecto, è nare dextra ſanguis effundatur Omnis enim laudabilis ſanguinis fluxus pluribus rationibus debet fieri, è directo, lege naturæ, quæ per breuiora ſpatia ſolet

ſuas excretiones moliri. Natura enim nihil facit fruſtra. Quidam tradunt cauſas plures huius effectus, nempe propter meatus oblongos, & rectos noſtri corporis: ſecundò quòd natura ſoleat tantùm explere per rectam viam: tertiò quòd in venæ cauæ trunco ſanguinis partes ſuos ſitus, & fluxus obſeruent, vt in aqua fluente; aut quòd igneus calor in ſanguine redundans, rectà in ſublime deuehat humores, nec obliquè aſcendat. Hoc autem theorema quotidiana confirmatur experientia.

Aph. 27. lib. 4. *Quibus eruptio ſanguinis multa fuerit ex quacunque parte fiat & quocumque modo, ſiue ſecta vena, aut vulnere inflicto, aut ſponte naturæ, procedente tempore, aluus malè afficietur*, id eſt, excitabitur profluuium ventris, ob debilitatem caloris innati à nimio ſanguinis profluuio natam, niſi vrina cocta fuerit, qua robur illius ſignificatur.

Quibus è naribus larga, & violenta ſanguinis eruptio vi ſupprimitur, interdum in ſpaſmum ſeu conuulſionem incurrunt: ſiquidem materia trãsferatur in neruos: vna cum tota ſubſtantia cerebri, *aut in apoplexiam*, ſi impleuerit ventriculos cerebri: *aut in ſuffocationem*, ſi in thoracem perfundatur. *Soluit autem vena ſecta humeralis*, nempe à directo nari reſpondens, ex qua ſanguis priùs effundebatur. Omnis namque ſanguinis conſueta euacuatio, quæ præter rationem ſupprimitur, id eſt, nec detracto ſanguine, nec aliter copia euacuata, plethoricum aliquem morbum accerſit, & ſolita excretio ſanguinis ſi iure & loco nõ fiat, alio iure ſuum inflectit vt exitum habeat, vt menſes ſuppreſſos videmus excerni per hæmorrhagiam narium.

A multa ſanguinis fluxione ſingultus, aut conuulſio, malum : nam *omnis conuulſio, aut ſingultus ab inanitione lethalis,* ex Hipp. in Aph. quia à priuatione ad habitum non datur regreſſus.

Ex naribus erumpente ſanguine cum ſudore pauco, perfrigerationes malignæ, ex coacis. ſignificatur námque naturæ imbecillitas, & eius diſſolutio.

Qui ſtatutis tẽporibus ſanguinem profundunt, ſi loco & tempore conſueto non profuderint epileptici moriuntur. Eſt autem intelligendum de larga narium hæmorrhagia vi ſuppreſſa, quæ cõuulſifica eſſe ſolet. Ex Aph. 25. lib. 4.

Sanguinem ſupernè quidem ferri, qualiſcunque ille ſit, malum : infernè verò niger ſi deyciatur, bonum, intelligendum non ſubitò, ſed ſenſim, euacuatum in maniacis, & melancholicis per hæmorrhoïdas. Item ſi nigra excrementa ſint facta à cunctatione excretionis qua denigrantur.

Omnis excretio ſanguinis facta per partem principem periculoſa eſt : vt in cerebro ſubſiſtens propter debilitatem expultricis, generat apoplexiam, conuulſionem, aut epilepſiam.

De ſingultu, & ſternutatione.

CAP. XIV.

LEthalis omnino eſt acuta febris, in qua frequens ſingultus, & propè continuus eſt : quòd ſignificet ſiccitatem ſuperioris orificij ſtomachi, ab ardore febrili, quo diſſipatur calor natiuus.

In laborioſa febre malus eſt, Nam cauſam eius au-

get, & auctam oſtendit, viréſque laborioſa concuſſione planè proſternit.

Quomodocunque ſingultus fiat, magis periculoſus eſt in virium deiectione, in & ſenibus, quàm in alijs.

Singultus à ſiccitate, læthalis. Fit autem quòd venæ exinanitæ mutuum beneficium repoſcant à neruis.

Sternutatio, inquit Auicennas, *in ſtatu morbi nata, bona eſſe cenſetur: in principio verò ſignificat coryzam, & humoris mordacitatem.*

In omnibus pulmonis morbis grauedines, & ſternutationes tũ præire, tum ſubſequi malum, ex prognoſt, quod cerebrum in illo opprimatur & fiat defluxio in pulmones, & ab ſternutatione concutiantur violenter partes pectorales vnde doloris incrementum & pulmonis.

A teſtium conſtitutione ducitur coniectura roboris facultatis naturalis: ſi namque ſcrotum flaccidum extiterit & teſtes propendeant, certum eſt naturales facultates collabi: ſi vero fuerit corrugatum & compreſſum ſcrotum & mentula rigeſcat bene ſperandum: diſtinguẽdum tamen in quo morbi genere, & qua parte affecta id contingat. In morbis namque cerebri & pectoris ſi genitalia flacceſcant optimum cenſetur ſin contrahantur pernicioſum: Conuulſionis namque indicium eſt. In affectu autem imi ventris hæc apparere indicium eſt ſalutis futuræ: ex Leuini Lemnij obſeruatione.

Depre-

De prædictione ad vitalem facultatem pertinente.

CAP. XV.

PVlſus vehemens bonus æſtimandus eſt, licet nonnumquam facultatis oſtendat irritationem, conantis expellere quod noxium eſt, vt initio dolorum, & in conflictu critico. Bonus tamen ſemper exiſtimandus. Nam demonſtrat robur facultatis. Debilis enim facultas irritata nunquam vehementem pulſum excitabit. Huius contrarius languidus eſt malus, quia facultatis debilitatem oſtendit.

Pulſus celerrimus, & creberrimus mali ſunt. Denotant enim caloris naturalis, & ſpirituum diſſipationem.

Tardiſſimus etiam, & rariſſimus peſſimi ſunt, ob ingentem refrigerationem corporis cordis; aut in eo contentarum, vel circumpoſitarum partium, quam ipſi pulſus patefaciunt.

Molliſſimus, & duriſſimus peſſimi habentur, quoniam denotant corporis arteriæ, aut alterius partis cum ea communicantis affectiones extremas, & excedentes, à quibus non leue impendet periculum.

Minimus quoque malus eſt. Etenim debilitatem oſtendit extremam & vſum valde imminutum. *In ſumma, omnes pulſus, qui longè à mediocritate receſſerint naturali, boni non ſunt, verùm alij alijs ſunt peiores*, inquit Gal. de præſag. ex pulſibus.

get, & auctam oſtendit, viréſque laborioſa con-cuſſione planè proſternit.

Quomodocunque ſingultus fiat, magis periculoſus eſt in virium deiectione, in & ſenibus, quàm in alijs.

Singultus à ſiccitate, læthalis. Fit autem quòd venæ exinanitæ mutuum beneficium repoſcant à neruis.

Sternutatio, inquit Auicennas, *in ſtatu morbi nata, bona eſſe cenſetur: in principio verò ſignificat coryzam, & humoris mordacitatem.*

In omnibus pulmonis morbis grauedines, & ſternutationes tũ præire, tum ſubſequi malum, ex prognoſt, quod cerebrum in illo opprimatur & fiat defluxio in pulmones, & ab ſternutatione concutiantur violenter partes pectorales vnde doloris incrementum & pulmonis.

A teſtium conſtitutione ducitur coniectura roboris facultatis naturalis: ſi namque ſcrotum flaccidum extiterit & teſtes propendeant, certum eſt naturales facultates collabi: ſi vero fuerit corrugatum & compreſſum ſcrotum & mentula rigeſcat bene ſperandum: diſtinguẽdum tamen in quo morbi genere, & qua parte affecta id contingat. In morbis namque cerebri & pectoris ſi genitalia flacceſcant optimum cenſetur ſin contrahantur pernicioſum: Conuulſionis namque indicium eſt. In affectu autem imi ventris hæc apparere indicium eſt ſalutis futuræ: ex Leuini Lemnij obſeruatione.

De prædictione ad vitalem facultatem pertinente.

CAP. XV.

PVlſus vehemens bonus æſtimandus eſt, licet nonnumquam facultatis oſtendat irritationem, conantis expellere quod noxium eſt, vt initio dolorum, & in conflictu critico. Bonus tamen ſemper exiſtimandus. Nam demonſtrat robur facultatis. Debilis enim facultas irritata nunquam vehementem pulſum excitabit. Huius contrarius languidus eſt malus, quia facultatis debilitatem oſtendit.

Pulſus celerrimus, & creberrimus mali ſunt. Denotant enim caloris naturalis, & ſpirituum diſſipationem.

Tardiſſimus etiam, & rariſſimus peſſimi ſunt, ob ingentem refrigerationem corporis cordis; aut in eo contentarum, vel circumpoſitarum partium, quam ipſi pulſus patefaciunt.

Molliſſimus, & duriſſimus peſſimi habentur, quoniam denotant corporis arteriæ, aut alterius partis cum ea communicantis affectiones extremas, & excedentes, à quibus non leue impendet periculum.

Minimus quoque malus eſt. Etenim debilitatem oſtendit extremam & vſum valde imminutum. *In ſumma, omnes pulſus, qui longè à mediocritate receſſerint naturali, boni non ſunt, verùm alij alijs ſunt peiores*, inquit Gal. de præſag. ex pulſibus.

Languidiſſimus, tardiſſimus, & rariſſimus omnium peſſimi ſunt: ab illis minimus molliſſimus, & duriſſimus: poſt ea creberrimus: at non celerrimus, & maximus: ſed ſunt hi modicè periculoſi. Vnus verò inter extremos, optimus eſt vehementiſſimus, ob facultatis vitalis robur, quod demonſtrat.

Pulſus intermittens, & debilis, læthalis. Nam debilitas ipſa per ſe mala eſt, cui cum adiungitur intermiſſio, peior eſt: cùm intermiſsio ſit quidam deffectus pulſus, & via ad ἀσφυξίαν id eſt, ad priuationem pulſus.

Intermittens, in quo duarum pulſationum tempore arteria queſcit, eſt lethalis. Gal. enim cap. 4. lib. 2. de præſag. ex pulſibus ſcribit. *Neſcio, an cum tali pulſu ſuperſtes quiſquam eſſe poſſit.* Nam intermiſſio illa non tantùm facultatem opprimi, ſed ſummè debilitari portendit. Summa verò debilitas facultatis vitalis, periculi plena eſt.

In pulſuũ differentijs periculoſis aduertendum. Illas ſignificare periculum præterquam in hæmorragijs quæ mox deſituræ ſunt, quod obſeruaui in mulieribus quæ aborſum patiuntur, inter quas nobilis mulier D. Gnioni Patroni celeberrimi & doctiſſ. Auenionenſis, poſt aborſum quatuor horis fuit ſine pulſu, & euaſit.

Intermittens, qui tempus vnius motus æquat, aut plus aliquantulum habet temporis, periculoſus valde non eſt, præſertim in ſenibus, quòd eorum facultates debiles, à paruis cauſis offendantur, firmæ verò tantùm deijciantur à maxi-

mis. In pueris etiam minimè formidandus quia in illis facultas quæ pulſibus præſidet eſt imbecilla plurimùm. Quocirca à paruis cauſis facilè læditur. Sunt autem coctrice firmiore. His addi poteſt facilitas perſpiratus, non mediocre ad tollendos morbos auxilium. At in iuuenibus talis pulſus periculoſus eſt, quòd à magnis cauſis ortum ducat. Verùm diligenter aduertere debemus, num ſit naturalis: nam quod naturale eſt nullum periculum portendit.

Pulſus intercurrens non rarò iudicatorius, ſiue criſeos eſt prænuntius. Eſt namque veluti conatus naturæ ad pugnandum paratæ: differtque, ex Gal. ab intermittente: quòd in intercurrente decertet natura cum noxijs; in intermittente verò hoc piget illam facere.

Intermittens in vno pulſu, cum diuerſus ſit, varia demonſtrat: ſi quidem, vehementior ſit ſecundus motus, aut celerior primo, melior eſt pulſus. debilior autem, & tardior, peior.

Inæqualitas in vno pulſu, inæqualitatum omnium incommodiſſima eſt. Nam eaſdem cauſas habet quas collectiua, ſed deteriores. Ad hæc collectiua multos habet pulſus ſine intermiſſione: hæc verò nullos: ſed cum ſemel inceperit, in intermiſſione ſemper perſeuerat: at malum quod caret intermiſſione peius eſt habendum, eo quod aliquando intermittit.

Pulſus vndoſus ex ſe debilitatem oſtendit, ſi vehementiam aliquam habeat coniunctam, necnon altitudinem, ſudoris eſt prænuntius, maximè ſi indicia appareant coctionis materiæ morbificæ.

Vndoſus enim ſolus per ſe ſignificat mollem arteriam, & facultatem ſatis debilem, quæ ſimul, & ſemel omnes arteriæ partes mouere nequit. Mollis arteria fit ab humore in corpore redundante, quem copioſum eſſe oportet, cum mollis reddatur arteria: humor verò copioſus, eſt materia ſudoris. Quare cum vndoſus vtcumque vehemens eſt, & altus, robur facultatis ſatis magnum declarat, à qua poteſt expelli humor redundans. Quam ob cauſam ſudor in tali pulſu ſpectandus eſt. Verùm quia materia ſudoris, & vrinæ eadem eſt, ſatiùs eſt prædicere cum diſtinctione, aut ſudorem, aut vrinam: prout alterutrius ſigna apparuerint magis.

Vermiculoſus pulſus maiorem quàm vndoſus debilitatem ſignificat.

Formicans verò vermiculante multò eſt deterior, propter maiorem debilitatem, quam denunciat. In febribus autem diuturnis eſt mortis prænuntius certus. Animaduertendum eſt tamen, vt doctè Strutius, libro de pulſibus ſcribit. Si illi pulſus, inquit, naſcantur à cauſis facultatem ſubitò reſoluentibus, quæ emendari poſſunt, non ſunt formidandi tantoperè. *Quæ enim citò reſoluuntur corpora, citò etiam reficiuntur*, ex Hipp. in Aph. 7. lib. 2.

Myuri pulſus, ſeu vt barbari dicunt, caudamuris aut cauda ſoricina, vel decurtati omnes oſtendunt facultatis debilitatem: ſunt tamen diuerſi; nam aut in vno pulſu, aut in diuerſis pulſibus ſeſe conſequuntur. In vno pulſu præter debilitatem oſtendunt etiam corporis gracilitatem: qui autem eſt in aceruo poteſt contingere ſine gracilitate.

Decurtati pulſus in aceruo, id eſt, in pluribus pulſibus, aut ſunt reciproci, aut deficientes. Reciproci minus periculum denuntiant: deficientes verò aut pauco quidem intermiſſo tempore reciprocantur, qui minùs periculoſi ſunt, quàm cùm omnino deficiunt: tunc enim mors in propinquo eſt. Strutius tamen obſeruauit in Luca de Gorca Polono Magnate, pulſus priuationem 14. dierum.

Pulſus errans quantò eſt manifeſtior, tantò eſt deterior; quia ingentem tumorem teſtatur, qui longa eget coctione: & niſi æger fuerit robuſtus, ſuccumbet.

Conuulſiuus pulſus alius alij præferendus: nam qui poſt plurimos ſudores, aut vomitus aut alui deiectiones accidit, ægrè reſtituitur in priſtinum ſtatum, & malum ſignificat propè inſanabile. Qui verò naſcitur repentè, & ſtatim in principio vel paulo poſt principium non eſt adeo periculoſus, modò à re venenata non oriatur, qui ſolet eſſe pernicioſior.

Pulſus vibrans indicat naturam cum morbo pugnare, vnde futurum terminum in morbis ſperamus ſalutarem.

Pulſus tremulus ſyncopis in febribus acutis eſt, & mortis omen, ob extremam quam oſtendit facultatis vitalis debilitatem.

Pulſus palpitans nullum creat periculum.

De prædictione ad facultatem animalem pertinente.

CAP. XVI.

OMnis motus vitioſus, aut actio læſa quæ naſcitur ab arbitrio, læſum ostendit cerebrum: motus quidem vt tremor, & conuulſio: actio verò, vt geſticulatio manuum, ſpectra falſa, proterua reſponſa in homine prudenti frequens reſpiratio, & alia multa. Læſio autem cerebri denotat facultatem animalem, & temperiem cerebri in vitio eſſe.

Omnis immoderata motio, & quies earum partium quæ arbitrio mouentur, citra cauſam euidentem, delirium portendit: fit enim ſine ratione, cum cauſa nulla ſit: vt ſi quis abigat hoſtes, cum nullus præſens ſit.

Conſiderare etiam conuenit hunc in modum ſuſpectiones oculorum per ſomnum: ſi quid enim candidæ partis ſubappareat, commiſſis palpebris, nec alui fluor aut medicamentum in cauſa ſit, aut ita dormire conſueuerit, exitiale admodum, ſignificatur enim facultatis palpebras mouentis ad coniunctionem imbecillitas, aut conuulſio muſculorum illas claudentium, quæ mala cenſentur.

Si retorta fiat palpebra, vel labrum, vel naſus, cum aliquo ex aliis prauis ſignis, oportet intelligere ægrum morti eſſe proximum, quod equidem ſignificatur conuulſione illarum partium à ſiccitate, quæ lethalis eſt, præſertim cum progreditur ab affectio-

ne partis principis, nempe cerebri, quod eſt neruorum principiũ. Quare in Aph.49.lib.4. ſcribitur: *In febre non intermittente ſi labrum, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel nõ videat, vel non audiat, debili iam exiſtente corpore, quicquid horum euenerit, in proximo mors eſt.* Nam ſi ad conuulſionem, quæ ſignificat cerebri læſionem, accedat corporis reliqui debilitas, æger in maximo vitæ diſcrimine verſatur.

Omnis conuulſio à ſiccitate lethalis eſt, nã à priuatione habitus denuò no recuperatur: ſiccitas autem quæ conuulſionem parit, priuatio quædã eſt humoris alimentarij.

Cubantem oportet inueniri ægrum à Medico ſuper latus dextrum, aut ſiniſtrũ, manibus, ceruice, aut cruribus parũ inflexis, & vniuerſum corpus molliter iacens: ſic enim ſanorum plurimi decumbunt. Optimi verò ſunt decubitus ſanorum ſimiles: arguunt enim facultatis motricis robur, cuius proprium eſt corpus mouere, & in loco continere.

Difficilius autem eſt cubare in latus, quam ſupinũ. Supinum verò cubare manibus, ceruice, & cruribus extenſis, minùs bonum eſt: niſi quis ſic cubare cõſueuerit: ſignificatur enim facultatis motricis debilitas.

Quod ſi proclinis ad pedes de lecto delabatur grauius eſt, propter facultatis motricis proſtrationẽ.

Grauitas totius corporis, manuum, & pedum mala eſt. Si verò ad grauitatem liuidi accedant digiti, & vngues, in propinquo mors eſt. Quo enim plures facultates in vitio ſunt, eo res ægri peiori ſunt loco. Atqui grauitas totius corporis ſignificat motricis facultatis læſionem, proindéque animalis facultatis. Liuiditas autem extremitatum, mortificatio-

nem caloris natiui, atque propterea naturalis facultatis læſionem magnam. Ergo in proximo mors eſt.

Si verò habeant manus, ceruicem, & crura inæqualiter diſperſa, ac nuda, malum eſt: inquietationem namque ſignificat, & anxietatem, quę à maligno febrium more, vt plurimum proficiſci ſolet, qui eſt pernicioſus.

Lethale eſt hiantem dormire: hoc enim oſtendit animalis facultatis langorem, vel cerebri debilitatem, os comprimere non valentis: vel obſtructionem neruorum tertiæ coniugationis. Si verò à conſuetudine pendeat, illud non eſt malum.

Super ventrem cubare eum, qui non ita dormire conſueuit, dum eſſet ſanus, delirium ſignificat, aut dolorem partium, quæ circa ventrem ſunt: ſiquidem ergo hoc fiat citra dolorem, & conſuetudinem, ſignificat mentis alienationem. Talis enim decubitus prudentem non decet: cogitur autem nonnunquam ita cubare ob dolorem, quòd talis decubitus ſit remedium dolori: aut ſi non doleat, decentię eſt oblitus propter mẽtis alienationem. Rogandi ergo, num doleant, aut ita cubare conſueuerint?

Velle autem reſidere vigente morbo, malum eſt in omni morbo acuto, & potiſſimùm in peripneumonia. Eſt enim ſignificatio aut delirij extra morbos pectorales (quandoquidem id non conuenit, miniméque decet) aut inquietudinis, aut incendij interiorũ partium, à quo reſpiratio difficilis naſcitur. Omnia autem hæc mala cenſentur; quod ſignificent animalem facultatem plurimùm læſam.

Stridere dentibus in febribus, quibus à puero conſuetum non eſt, maniam aut mortem ſignificat. Verùm

ex vtriſq; oportet prædicere periculum futurum. Quod ſi etiam diliranti id accidat, valde lethale eſt: ſtridet namque à læſione cerebri magna, nempe ab exſiccatione & incendio, à quo mania naſcitur, & aliquando mors. Stridor verò dentiú motus eſt conuulſiuus.

De manuum geſticulatione hoc noſſe oportet, Quibuscúnque in febribus acutis, vel peripneumonia, vel phrenitide, capitíſque doloribus, manus ante faciem feruntur, vel ægri venantur feſtucas, & colligunt, id omne malum, & exitiale eſt. Nam ila fiunt imaginatione valde lęſa, & perturbata ob magnã læſionem cerebri, qua ſpiritus perturbantur magnopere. Partis autem principis magna læſio lethalis eſt, propter facultatem læſam in ea reſidentem.

Exiſtimare oportet bonam reſpirationem valde magnam vim habere ad ſalutem in omnibus morbis acutis, ſignum enim eſt integræ facultatis motricis volũtarię. *Non eſt tamen certa prædictio ex reſpiratione captanda, niſi laborantis mentem, ac propoſitum diſtinxeris:* ex Gal. lib. de difficultate reſpirationis: *nam ſi ex compoſito, & prudenti, audacem reſponſionem malam dicat Hippocrates: non tamen audacium hominum, neque talem reſponſionem ſolùm, ſed neque deſipientiam ipſam, magnum quidpiam indicare putes. Ita quoque res habet in reſpiratione: nam delicati, & molles in omni opere reſpirabunt inæqualiter, etiam ſi nihil agant inſigne. Laborum verò cupidi, & qui generoſo ſunt animo, nunquam, niſi deducta ad ſummam debilitatem virtute, reſpirationem producent inæqualem.*

Reſpiratio frequens non ficta dolorem ſignificat

aut inflammationem, in partibus quæ ſupra ſeptũ trãſuerſum ſunt: in dolore namque illarum partium non poteſt eſſe magna reſpiratio. Etenim cùm magna reſpiratio faciat magnam diſtentionem, hæc auget dolorem: quare ſi defectum magnitudinis velocitate compenſaret, illud quidem commodum eſſet, at dolorifica eſt magna celeritas. Quocirca augetur crebitas qua compenſatur defectus magnitudinis, & celeritatis. In inflammatione illarum partium eadem ferè eſt cauſa, ſi cum dolore ſit coniuncta. Ex doloris autem magnitudine, & inflammationis captatur pręſagium periculi.

Frigidus reſpiratus, ex ore, & naſo prodiens, valde lethalis eſt, quia ſignificatur extinctio coloris natiui.

In coacis ſcribitur, *Lethalis eſt febrilis, & fuliginoſus ſpiratus, verùm minùs quam frigidus:* demonſtrat namque intus latere incendium, à quo calor natiuus diſſipatur.

Deſipientiæ cùm riſu minùs moleſtæ eſſe ſolent, quòd ſanguinem dominari patefaciant: illæ verò quæ ſunt cum ſtudio, & ferocitate, malæ: propter atrę bilis exuperantiam, ex aph. 33. lib. 6.

Quæ pauco tempore feroces ſiunt deſipientiæ in ferinas euadunt, inſaniæ vehementes lethales ſunt, ex Coac. propter magnam, quam referunt, cerebri affectionem, tum quod efficiant vt ægri reſpuant omnis generis præſidia, ſine quibus ſeruari non poteſt.

Quæ deliria paulatim tranſeunt in temeritatem, firma ſunt, atque conuulſionem pranunciant, ex Coac. propter exſiccationem neruorum ab immoderata

inflammatione, exhauſto humido primogenio partium neruoſarum.

In quo morbo ſummus delirium ſedat, bonum: ap. 2. li. 2. quæ enim vitijs facultatum remedio ſunt, bona exiſtimari debent: *in quo autem laborem affert, malum:* aph. 1. l. 2. quia quod ſperatur vtile, ſi pręterquàm quòd nihil prodeſt, etiam noceat, iure exitiale exiſtimandum eſt.

In compoſito modeſtóq; homine ferox reſponſio, mala. prorrh. Gal. in comm. inquit, *Cui enim propriè natura compoſita eſt, is non ſolùm cum incompoſitus deſipit, pernicioſam ſe habere affectionem demonſtrat: verùm quoque cum ferocitate reſpondens prope ad phrenitidem acceſſit: Cui verò contrà, reſponsio in feroci natura composita, metus eſt ne incidat in cathaphoram aut lethargum.*

Mente cônſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum: illud enim rationis conſtantis indicium eſt: ex aph. 33. lib. 2. hoc autem facultatis appetentis robur oſtendit.

Si bonis oblatis cibis æger offendatur, difficilis morbi indicium eſt: quod ſignificetur proſtratam omnino eſſe facultatem appetitricem. Omnis autem facultatis proſtratio mala eſt.

Cum rigore non cognoſcere familiares, malum eſt, ex lib. 1. prorrhet. ſent. 64.

Malum quoque obliuio à perfrigeratione, cerebri calore prope extincto.

Faciei color bonus & mœſtitia multa, malum: quòd mœſtitia illa multa aduri ſanguinem in cerebro ſignificet, qui poſtquàm in atram bilē eſt conuerſus, ferina mouet deliria, quę mala ſunt exiſtimāda.

Rigores multi torporem inferentes, maligni ſunt:

ſignificant enim perfrigeratum eſſe corpus vniuerſum vehementer cuius intempetie cerebrum afficiatur: vnde illius facultates lęduntur, inapetētia magna ſignum eſt extinctionis facultatis coctricis hepatis, proindéq; à ventriculo nihil attrahit & ſuccio non fit quæ ſymptomata periculi plena ſunt.

De longitudine, & breuitate morborum.

CAP. XVII.

OMnes morbi celeres breues ſolent eſſe: omnes autem tardi, longi ſuapte natura ſunt: & quò acutiores ſunt morbi, eo breuiores.

Sudores frigidi cum acuta quidem febre nati, mortem denuntiant, cùm mitiore verò diuturnitatem morbi oſtendunt, apho.37.lib.4.

Vbi in vniuerſo corpore magnæ mutationes fiunt, vt ſi totum corpus refrigeretur, & rurſus calefiat viciſſim, vel color alius ex alio fiat, morbi longitudinem ſignificat, ex aph. 40. lib. 4. ſignificatur enim oppreſſio ab humoribus crudis, aut corruptis, ad quos fit frequens caloris innati reciprocatio. Quare ſucceſſio caloris, & frigoris fit in partibus exterioribus corporis, tum etiam coloris.

Aph. 28. lib. 2. ſcribitur. *Corpora eorum qui non omnino lèuiter febricitant ſibi conſtare, nec minui, vel pluſquā ratio poſtulat cōtabeſcere, aut liquefieri, malū:*

hoc enim virium imbecillitatem,illud morbi diuturnitatem ſignificat. Febris namque quia eſt calor præter naturam, diſſipat humorem primigenium: vnde totius corporis extenuatio, ad quam ſequitur debilitas,quòd calor natiuus vnâ cum humore diſſoluatur. Cùm verò corpus non extenuatur ardore febrili, in cauſa eſt humorum craſſities, atque tenacitas,ex quibus morbi longitudo ſolet oriri.

Auicen.l.de criſibus ſcribit: *Cum ſigna critica antecedunt coctionem, viribus robuſtis permanentibus, neque adſunt mortis indicia, morbus futurus eſt longus;* ſignificatur namque copia humorum crudorum, qua ſtimulata natura cogitur perturbationem criticam,aut ſymptomaticam moliri ante tēpus, quę morbo finiendo accommodata non eſt. Quare cum ſuperſtes ſit morbus, & vires validæ, prorogabitur.

Item cum criſis nec iuuat,nec multùm nocet, ſi morbus talis remaneat, qualis erat antea,morbi longitudo expectatur.

Paruę euacuationes,quę ſignificant naturæ impulſionem debilem,& imperfectam, dummodo ſigna mala non adfuerint, morbi longitudinem demonſtrant.

An æger ſit moriturus, an euaſurus.

CHAP. XVIII.

HOc dignoſcitur, inquit Galenus, l.3. de criſibus, *ex magnitudine morbi, ſpecie illius, more, viriū robore, & via longitudine*, quę qualitate motus dignoſcitur. Magnus namque morbus in ęgro debili, qui longo tempore eſt duraturus, lethalis cenſetur: vt paruus in ægro robuſto, qui celeriter ſit finem habiturus, eſt ſalubris.

Quidam morbi ſua ſpecie ſunt lethales: vt apoplexia, peſtis: alij ſalutares, vt febris tertiana ſimplex, & ephemera. Mortis ergo in vniuerſum ſigna erunt virium debilitas, cruditas, malignitas, & morbi magnitudo. Nam debilitas coniuncta cum cruditate longum oſtēdit morbum. Magnitudo autem illius ſignificat naturam eſſe in itinere defecturam: debile enim corpus magnum pondus longo itinere ferre non poteſt. Malignitas verò clam naturam labefactat. Salutis ſigna ſuperioribus contraria, virium robur, coctio, morbi benignitas, & paruitas.

Quo tempore ſit periturus æger.

CAP. XIX.

EX victoria morbi ſupra naturam & illius quantitas non tantùm mors prędicetur, ſed etiã mortis tempus. Tẽporis nomine intelligimus vniuerſalia morbi tempora principum ſcilicet, incremẽtum, ſtatum, & declinationem: tum partes tẽporis, vt paroxyſmorum partes, & diei. Ex quãtitate ergo ſuperationis (vt ita loquar) mortis tẽpus prędici poteſt: nam ſi multum excedat morbus naturã, in principio ęger morietur: quod vt plurimũ accidit in febribus inflammationum partium interiorum, cum ſubita fit nouæ materiæ ad inflammationem defluxio. Itẽ in morbis malignis, vt in peſte & in quibus natura debilis ſuperatur nimia humorũ copia, vt ignis paruus lignorum multitudine. Si paulò minùs in incremẽto, quòd ſolet ſępe accidere in principijs febriũ pituitoſarũ. Pro principio intelligimus ex Auicẽna, illud quod eſt paroxyſmi, quod cũ aduenit, perfrigeratio lõga eſt, neq; recaleſcit æger, pulſus eius paru⁹ eſt, & vermicularis, inciditq; in carũ. Si adhuc minùs, in ſtatu, vt ſolet contingere, ex Auicenna, in febre ardẽte. In declinatione autẽ vniuerſali nemo moritur, niſi ęgri vitio, aut Medici, quia morbus à natura ſuperatur, quando ad declinationẽ ventum eſt: niſi hoc contingat, ex Auicẽna in variolis, & morbillis, facto materiæ quæ foras expellebatur

intro recurſu, vnde aliquando cita mors aduenit. Aduertendum autem duplicem eſſe delinationem: vnam veram, alteram falsò creditam. Has diſtinguit potiſſimùm pulſus. Nam in vera declinatione, quæ fit robore naturę, vehementiores ſemper ſunt pulſus, & magis ordinati, & æquales. In falſa verò debiliores, & magis inordinati, & inęquales.

In declinatione verò particulari, hoc eſt, paroxiſmi, plurimi moriuntur, quod calor innatus expandatur per vniuerſum corpus, cor deſerens. Quam ob cauſam plurimi illorum ſyncope extinguntur, ſubitò, alij ſenſim. Et vno vt verbo dicam, omnis morbus mortiferus ægrum perimere ſolet eo tempore, in quo maius eſt illius robur, ſupra ægri vires.

De terminis morborum.

CAP. XX.

FIniuntur morbi criſi: aut ſolutione. Criſeos, futuræ ſigna petūtur ex morbi magnitudine, coniuncta cum celeritate, anni tempore, ætate, victus ratione, regione, viriumque robore. Magni namque morbi, & celeres, in quibus adeſt virium robur, reliquis conſentientibus criſi ſunt finem habituri, quòd natura à magnis morbis grauiter moleſtetur: vnde ad excretionem incitatur. Cele-

res verò morbi vt plurimùm naſcuntur ex tenui materia,& calida apta ad expulſionem,niſi in pulmones delabatur: in cuius expectoratione, materiæ mediocris conſiſtentia requiritur. Præterea vires robuſtæ nitũtur expellere quod noxium eſt, quod expellunt,niſi aliquod impedimentum intercesserit. Quocirca cætera conſentiant oportet, vt criſis ſubſequatur.

Perfectæ criſis futurę ſigna exiſtunt coctio in excrementis: ſignificatio in die indice,morbi ſpecies ſalutaris: morbi bonus mos. Coctiones enim criſis ſecuritatem oſtendunt.

Præsẽs verò,& quæ fit criſis perfecta,& bona,iudicatur ex ſequẽtibus ſignis. Adeſt in illa excretio materiæ morbificæ, vt ſi in morbis bilioſis bilioſa excernantur: in pituitoſis, pituitoſa. Si euacuatio fiat per locum conuenientem, nempe, è directo partis affectæ, aut per quem conuenit, vt in morbis thoracis per expectorationem, neque per partem principem. Omnis namque talis, in eius partis, per quam fit, vel mediocri debilitate, periculo non vacat: ſi quantitate euacuatio reſpondeat materiæ excernendę, quia nullum paucum criticum eſt, ſi morbi ſpeciei fuerit accommodata: quam ob cauſam intelligendum eſt, quæ excretiones, quibúſque morbis conueniant.

Febris ardẽs finitur vtiliter,ſanguinis effluxu, ſudore multo,vomitu,excretione bilioſorum humorum per aluum.

Tertiana febris vomitu,excremẽtis alui bilioſis, ſudoribus toto corpore manantibus.

Phrenitis terminatur ſalutariter ſudore mul-

to,capitis præſertim.

Lethargus, & peripneumonia non amant ſanguinis fluxum: inter ipſas pleuritis medium tenet locum,minùs enim quàm febris ardēs, & phrenitis,magis autem quàm peripneumonia, & lethargus ſanguinis fluxu ſoluitur.

Lienis,& hepatis inflammationes ſolui poſſunt hæmorrhagia:tum omnes,quæ ſunt ſub hypocōdrijs ſi è directo fiant: has etiam iuuat ſudor bonus.

Hepatis inflammationes ſi in connexis partibus extiterint,finiuntur ſalutariter fluxu ſanguinis, è nare dextra , bonis ſudoribus; & vrinis copioſis potiſſimum. Cauarum autem partium excrementis alui bilioſis,ſudoribus,& vomitibus.

Partes vrinariꝗ malè affectę per vrinas expurgantur.

Sudores omnibus febribus conueniunt.

Febres quotidianæ ſoluuntur vomitibus, & excrementis alui pituitoſis, ex coacis Lypiriæ febres nō niſi ſuperueniente cholera,morbo exoluuntur.

Quartanæ atræ bilis excretione ſoluuntur.

Semitertianæ, pituitoſis,& bilioſis excrementis.

Capitis dolores finiuntur parotidibus,id eſt,tumoribus pręter naturam,in emunctorijs cerebri natis. Quę in ſuperioribus morbis ſecus contingunt, criſes malas,& imperfectas oſtendunt.

Criſis pręterita, ſi bona extiterit,hæc ſigna habet, Affectus præter naturam ablationem , omnium malorum ſymptomatum ceſſationem , facultatum omnium in ſtatum meliorem reſtitu-

tionem. Si aliquid horum defuerit, tantùm ab optima criſi deficit, quanta eſt vis eius quod deficit.

Futuræ criſis imperfectæ indicia ſunt, ex Auicen. cap. 2. lib. de criſibus, ſi adfuerint ſigna quæ criſin futuram oſtendunt aliquo die: vt decimo quarto: & poſtea contingat illa criſis die vndecimo: hæc criſis anticipatio ſignificat illã fore imperfectã: quoniam omnis bona criſis debet fieri in die ſignificato. Item criſis, quæ excitatur in incremento, imperfecta eſt.

Criſis imperfectę ad ſalutem indicia perhibentur illa quæ oſtendunt naturę aliquam ſupra morbum victoriam. Ad mortem verò ea quę ſignificãt naturam à morbo ſuperari.

Signa criſis permutationis ſcribit Auicen. lib. de criſ. Si vi morbi, & ſymptomatis critica moueantur ſigna ſpecie, id eſt, ſimilitudine, non re ipſa, ante coctionem morbificæ materiæ, ſignificatur criſis permutationis futura. Omnis verò criſis permutationis funeſta æſtimanda eſt, quæ fit extra diem criticum, nullis antegreſſis coctionis ſignis: naſcitur namque à natura irritata materię malignitate, aut copia: quibus cogitur ante tempus in ægri perniciem expulſionem moliri. Illa autem laudabilis cenſeri debet quæ fit ad partes externas, vel ſaltem ad illas quæ longè à principibus diſſitæ ſunt, idque poſt ſigna coctionis edita. Iudicatur enim ſatis firmum robur virium, quo potuit coqui materia, & longè à partibus præcipuis expelli.

Solutio, eſt materiæ morbificæ, aut virium na-

turæ diſſipatio facta, citra euidētem excretionem. Diſſipatio viriū dignoſcitur ſignis victoriæ morbi ſupra naturam, quæ explicata ſunt. Solutio laudabilis contingit in paruis morbis ex Gal. cap. 3. lib. 3. criſ. Auic. c. 2. de criſibus, ſcribit ſolutione fieri in morbis longis, & frigida materia conſtantibus, cum ſigna terrifica non præceſſerunt, neq; motus praui. Nam cum illa præcedunt, ſolent criſes cōmouere, aut excretionis, aut permutationis bonas, vel malas. Si verò nulla talia anteceſſerint, Auicennas cenſet materiam illam ſenſim diſcuti, quod licet habeat aliquam ſimilitudinem veri, tamen experientia comperimus, illam materiam, vt plurimum vrinis, aut alui fluxu expelli, aut in abſceſſum commutari.

De tempore Criſeos.

CAP. XXI.

TEmporis nomine intelligere poſſumus, aut tempus vniuerſale morbi, quo pacto omnis criſis perfecta fit in ſtatu: aut diem in quo criſis fit: aut temporis differentiam, vt cùm criſin citò aut tardè futuram dicimus.

Status futuri cognitio iam ante declarata eſt. Citò autem, aut tardè futuram criſin ex iiſdem cognoſcimus ſignis, ex quibus citò, aut tardè futurū ſtatum conijcimus.

Quo autem die criſis fiat, aut futura ſit, ex motu morbi, & ſequentibus perſpicitur. Primò ſi febris fuerit ſynochus, id eſt, continens, nulluſque acci-

derit error,ſpectanda,eſt criſis quarto die. Si verò fuerit cõtinua,oportet illiùs magnitudinem inſpicere,& motum: nam ſi febris fuerit magna,& velocitet moueatur,criſis fiet tertio die: ſi verò non ſit valde magna,neque moueatur celeriter, quinto die. Decimo verò quarto die, ſi hæc vndecimo die coniuncta reperiantur, videlicet motus velocitas, febris ſatis magna, & manifeſtum coctionis indicium:quæ ſi non aparuerint, longiùs progredietur morbus.

Quando nox præcedens eſt moleſta, atque poſt ipſam acceſſio citiùs inuaſerit,cum quibuſdam inſolitis accidentibus,neceſſe eſt in eadem acceſſione criſin fieri. Ægri verò moriuntur in grauiori, & moleſtiori tempore ipſius acceſſionis.

De modo Criſeos.

CAP. XXII.

MOdus Criſis eſt diuerſus: nam alia ſine rigore inuadit,alia fit vomitu, alia ſudoribus, & alijs pluribus modis. Rigoris futuri ſigna perhibentur,ſi prẹter rationem,ideſt, abſque vlla occaſione aluus ſupprimatur,aut vrina, vel vtraque ſimul,tunc propè criſi exiſtente rigorem ſpectare oportet. Nam ex Hippocrat. aphoriſ. 9. lib. 6. epide. *ante rigorem vrinarum retentiones ſi ex commodis præceſſerint, conſideranda. Atq; ſi venter præcurrerit.*

Vrinæ ſuppreſſiones poſſunt eſſe ſignum rigoris criticj: verum quia etiam rigoris ſymptomatici indicia exiſtere queunt: ſeparat Hippoc. criticum à ſymptomatico ſignis ſubſequentibus, nimirum ſi ex cômodis præceſſerit, id eſt ſi bona præceſſerint ſigna in excrementis & alijs ſignificantia futuram criſin, neque venter præcurrerit. Nam ſi præcedat ventris fluxus vrinarum ſuppreſſionem, vrina ea ratione poſſit eſſe ſuppreſſa. Nam ex aphoriſ. 83. lib. 4. mictio noctu copioſa facta exiguam deiectionem ſignificat & contra. tantuſque poteſt eſſe fluxus vẽtris vt ſupprimatur vrina, præripiatur que vrinę rigorem ante materia quæ tenuis eſt & acris. Secundum ſignum eſt *ſi ſomni adfuerint* nẽpe ex ſuppreſſione vrinę ſero ad caput aſcendente, & cataphoram procreante, tertio ad firmiorem futuri rigoris critici coniecturam. *conſideranda & ſpecies febris:* nimirum an ſit ex ardentibus, nam ardens febris ex valdè calidis naſcitur humoribus, qui cum acres ſint in partibus ſenſu prędītis rigorem commouent. *vel forte quæ ex laſſitudinibus contingunt*, per laſſitudines fuſius omnes cauſas externas intelligit quæ febres pariunt, per generationem humorum acrium & tenuium à quibus rigor excitatur.

Signa futuri vomitus ſunt oris ventriculi mordicatio vnâ cum dolore capitis: vertigines obortæ à vaporibus agitatio labri inferioris: magnus defluxus tenuis ſputi.

Profluuij ſanguinis, per nares ſigna exiſtunt fulgores apparentes in oculis, quoniam humor eſt rubicundus: obtuſiones, quia humor in capite, & circa caput eſt multus, claudens meatus: præ-

cordium tenſio ſine dolore, propter ſanguinem aſcendentem ad eas partes: his adiungenda ſunt ætas iuuenilis, vernum tempus, tum faciei ſaturatus rubor, & venarum intumeſcentia, quæ circa faciem & potiſſimum circa oculos fit.

Excretionum alui ſigna potiſſimum per negationem colliguntur. Nam ſi non adfuerint ſigna vomitus, neque ſudoris, aut ſanguinis effluxus vel vrinæ, ventris eſt fluxus expectandus. Tamen Aph.73.li. 4.ſignum colligitur poſitiuum cùm inquit Hip. *quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, lumborum dolore ſuperueniente, his alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut vrinarum multitudo.*

Obeſi vt plurimùm alui fluxu ſolent terminum morborum quibus affliguntur, conſequi, propter materiæ craſſioris copiam.

Sudor futurus præuidetur, ſi ſigna vomitus non adfuerint: vrina, aluuſque ſuppreſſa fuerint: magíſque ſi ęgrotantes delirauerint, increſcente acceſſione, & partes corporis calidiores, rubicundioréſq; extiterint, & vapor quidam calidus exierit è corpore, qui priùs non aderat. Quòd ſi pręterea pulſus fuerit vndoſus, & altus, magis etiam ſudores oportet expectare.

His modis criſeos poteſt alius addi qui fit per fluxum ſanguinis diſſentericum, vt animaduertimus ſæpe cum bonis ægri rebus, poſſe autem id fieri probatur: Nam ſępe excitatur criſis per fluxum ſanguinis narium, ſed commodiùs eſt id per inteſtina fieri, quàm per nares, duplici ratione; quia nimirum ſanguis ſit grauis, & iecur fons ſanguinis illis proximum: tamen frequentius eſt fundi ſanguinē per nares in morbis bilio-

ſis, quòd leuitate bilis, ſanguis feratur ſurſum. In melancholicis verò vt plurimum fit per inteſtina: hanc excretionem dyſentericam indicauit Hipp. Aph. 47 lib. 4. cùm ſcribit, *excretiones liuidas, fœtidas, & cruentas, ſi bene exeant, bonas eſſe: contra verò, malas.* Idem in coacis *quibus adsũt dolores hypocondrij, oris ventriculi, hepatis, & earum partium quæ circa vmbilicum ſunt, excreto ſanguine per aluum, ſeruãtur, non excreto, pereunt*, & eodem libro *pulſationes capitis, & aurium ſonitus, ſanguinẽ è naribus profundũt, & mulieri menſtrua deducunt, multo magis, ſi in ſpina ardor conſequitur, fortaſſe, & dyſenterica profluuia commouentur*, & ego expertus ſum in Domino d'Eſparron, qui cum febre continua ſexaginta dierum fuiſſet afflictatus dyſenterico fluxu critico ea liberatus eſt, & ſanitati priſtinæ reſtitutus: tum in mercatore Maſſilienſi de hortis obſeruaui, & in alijs quamplurimis: ex quibus ſic colligimus: Si excretione dyſenterica in affectibus ſupradictis quidam ſeruatur, oportet illam excretionem criticam eſſe: nulla enim excretio ſymptomatica poteſt remedio eſſe.

Abceſs' morbis ſuperueniẽs eſt mod' criſeos permutationis. Signa illius ex Gal. c. 11. l. 3. de criſ. ſunt aut propria, aut cõmunia. Cõmunia quidẽ omniũ ſunt indicia: ſi ſalutariter habeat æger, neq; morbus ſoluitur, neq; vrina multa, multã habens ſubſidẽtiã, ſed tenuis, & cruda appareat, propter priuationem ſubſidẽtiæ, aut hypoſtaſeos: oportet enim ęgrũ ſalutariter ſe habere: nã ad materiæ expulſionem, ſeu permutationẽ opus eſt robore naturę, ſi autẽ morbus ſoluatur ſẽſim, aut ſi vrina craſſa multam habens hypoſtaſin excernatur, nullus abceſ-

ſus expectandus eſt. *Nam vrina multa craſſa, & alba, liberat ab abceſſu,* ex Hipp. aph. 74. l. 4. propria verò à Gal. ratione loci dicta, alia ſunt minus propria, alia magis, minus proprium illud eſt, ex Hipp. aph. 32. l. 4. *quibus conualeſcentibus, è morbis pars aliqua laborat, vel laſſitudinem ſentit, ibi abſceſſus fiunt, & futuri ſunt.* Eſt nãque ſignum materiæ iam incipientis delabi in illam partem. Propria verò loci hæc deſcribuntur à Gal. cap. 1. lib. 3. cri. *vbi morbus non fuerit valde diuturnus, ſi ſubita reſpirationis difficultas ægroto ſuperuenerit, & mox quieſcat, eamque capitis grauitas, & dolor ſequatur, & grauis ſomnus à repletione cerebri, aut ſurditas, hinc in glandibus poſt aures neceſſe eſt abſceſſum fieri, ſi verò morbus iam diu perſeuerauerit, atque nullum ex ÿs ſignũ adfuerit, ſed in aliquo ex locis inferioribus vel grauitas, vel tenſio, vel ardor, vel dolor appareat, hinc abſceſſus ad partes inferiores expectandus.* Requiritur in abſceſſu futuro ad partes ſuperiores, ne morbus ſit valde diuturnus, ſed breuis, & acutus, quia tales fiunt vt plurimum a materia calida apta in ſublime efferri. In abſceſſibus partium inferiorum requiritur morbi diuturnitas, hi namque magna ex parte ſolent naſci, ex materia frigida, & craſſa, quæ ſuapte natura deorſum tendere ſolet.

Permutatio nonnunquam fit in alia ſymptomata, quàm abſceſſus, vt in dolores partium, in conuulſiones, & alia multa. Conuulſionis futuræ ſigna deſcribuntur ab Hipp. ſent. 34. lib. 3. progn. *pueris conuulſiones accidunt, ſi febris acuta fuerit, nec aluus deiecerit, ac vigilent paueant, lugeant, colorem mutent, viridem, aut liuidum, aut rubicundum*

trahant: hæc igitur nuperrimè editis pueris accidunt ad ſeptimum vſque annum: prouectioribus autem, ex Gal. in ſententiam illius commentarij, *hæc ſigna indicabunt conuulſionem futuram quæ maximè per phrenitides difficiliores exiſtunt: ſed potiſſimum ſi partes in vultu peruertantur, aut dentes ſtrideant præter conſuetudinem: aut oculi crebrò moueantur, aut peruertantur:* quibus Auic. addit dentium pruritum.

Idem autor lib. de criſib. ſcribit *prægnantes ſæpe per abortum criſim pati*. Verum abortus criſis dici non poteſt: nam in criſi, materia morbifica excernitur, & pellitur ad partem aliquam corporis. At fœtus, qui abortu expellitur non eſt materia morbifica: ergo criſis per illum abortum fieri non poteſt. Ad hæc fœtus illa expulſio non eſt critica, ſed potius ſymptomatica, niſi quis dicat fieri cum aborſu.

Præter hos modos anno 1598. Autumno poſt febres duplices tertianas obſeruaui in religioſo quodam viro, & in quodam Coriario Aquenſi fluxum materiæ pituitoſæ per os, vt ſolet excitari in ijs qui hydrargiri litu ſolent curari: hunc fluxum antecellerunt dolores capitis, tumor partium illius, inflammatio partium oris interiorum: tandem ſubſequutus eſt fluxus materiæ albæ viſcidæ corrodentis partes internas oris, ſuperauit ille fluxus ſpatium quindecim dierum, & eo pacto curati fuerunt.

De futuris recidiuis.

CAP. XXIII.

FVturæ recidiuæ ſigna ſunt ea quæ materiam morbificam aut intemperiem ſolum relictam eſſe in corpore, ſignificant. *Nam quæ relinquuntur poſt morbos*, ex Hip. *recidiuas facere ſolent*.

Ciborum ſatis larga quantitas ſumpta ſine fructu ex aph. 8. lib. 2. *Si à morbo cibum aſſumens*, inquit, *corpus non proficiat*, *malum*, quia expectatur recidiua futura, non proficit autem, quia alimentum corrumpitur in ventriculo iecore & reliquis partibus ab intemperiis ſola aut cum materia coniuncta.

Materiæ autem præter naturam relictæ ſigna ſunt, æſtus, corporis pondus; ipſius inquietudo, & ſitis.

Sunt, & alia futuræ recidiuę ſigna nempe ſi nondum maturatæ materiæ fiat excretio, ſiue abceſſus. Si diebus non criticis excretio aut abceſſus commoueatur. Præterea ex Gal. cap. 10. lib. primi de diebus decretoriis, *qui morbi ceſſant ſine copioſa excretione*, *aut abceſſu inſigni*, *in iis recidiua metuenda eſt*, ſi oris flatus præter conſuetudinem malè oleat.

Coniectura etiam capitur ex ſpecie morbi. Sunt enim quædam febres natæ ex viſcidis, & craſſis humoribus, quæ ſolent reuerti.

Quicunque morbus ſine bonis ſignis ſubitò ceſſat, ferè ſemper reuertitur.

Autumnus recidiuis eſt accommodatus, de quibus cum acciderint ita prædicendum eſt: Quęlibet recidiua eò tutior eſt, quò leuiores fuerit ſubſequuta cauſas, habuerítque mitiora ſymptomata. Omnium autem tutiſſima eſt, quæ deprauatam victus conſuetudinem agnoſcit, & quo citiùs morbus reuertitur, & quò vires infirmiores ſunt, eò ægri peiore ſunt loco.

LIBER TERTIVS.

DE METHODO curandi morbos.

PRIMA PARS.

De indicatione in genere.

Cap. I.

SVPERIORA pertinebât ad ea cognoſcenda, quæ in morbis reperiuntur: tum ad illa prædicenda, quæ in illis contingunt. Nunc dicendum de curatione, quæ deſcribi poteſt, Commoda remediorum adminiſtratio ad curandum. Hæc conſiſtit in rebus non naturalibus adminiſtrandis aëre, potu, cibo, & cæteris eiuſdem generis, Pharmacia, & Chirurgia. Commoda verò adminiſtratio dicitur, quæ fit per indicationes methodo diſpoſitas: quæ methodus pendet ex quibuſdam regulis,

ſecundum quas ordo in remedjis inſtituitur: de quibus poſtea agemus.

Indicata quæ deducuntur per indicationes ab indicantibus. ſunt gradus ordinis, & methodi. Indicatio ex Gal. cap.7.lib.2.meth.medendi, dicitur Demonſtratio, ſiue inſinuatio rei agendæ. Indicatione verò inuenire, eſt ab ipſa rei natura ordiri, atque ab ipſo quod ſequens eſt, citra experientiam inuenire per rationem, & indicationem. Indicantia verò ſunt veluti loci, èx quibus eruuntur argumenta. Indicata ſunt intentiones ſiue ſcopi. Atque vt locorum perhibentur axiomata quædam, ita indicantium ſunt regulæ quædam generales: quales feruntur præcipuæ, Contrariorum contraria ſunt remedia. & Naturalia ſimilibus conſeruanda ſunt.

Scopi in medendo fines ſunt peculiares ex cap. 3. lib.3. method. medend. Generalis autem ſcopus eſt ſanitatis reſtitutio, aut conſeruatio: atque vt fines in vniuerſum medijs quibuſdam acquiruntur: ita Medicorum ſcopi & intentiones remedijs, quæ media quædam ſunt, ad illos acquirendos, ex cap.7. lib. 2. eiuſdem. Remedium verò appellatur quidquid commodè applicatur corpori ad ſanãdum, ſiue illud fuerit medicamentum, vel res non naturalis, aut operatio chirurgica.

Progrediuntur ergo hoc modo Medici, vt ab indicantibus per indicationes deducant ſcopos, fines, & intentiones Quibus inuentis, & poſitis retrocedant ad media: vt morbus calidus indicat refrigerantia, dictante norma: Contraria contrarijs curari. Quocirca remedia refrigerantia ſunt quærenda. In quo adnimaduertendum eſt remedij

genus, ſiue intentionem à præcipuè indicantibus trahi. Modum autem ipſius remedij, ab alijs quæ indicantia præcipuè comitantur. Conſiſtit autem is modus in eius quantitate, conſiſtentia, forma, exhibendi modo, & agendi. Intelligendum eſt itaque indicantia in vniuerſum eſſe res naturales, non naturales, & præter naturam. Præterea præcipuè indicantia in illis dici, quę indicant contrariorum appoſitionem aut ſimilium. Cætera minùs præcipuè indicare dicuntur, quæ à quibuſdam coïndicantia dicuntur, qualia ſunt morbi magnitudo, partis affectæ ſubſtantia, conſiſtentia, ſenſus partis, & cætera id genus.

Scopo per indicationes cōſtituto inueniuntur remedia pluribus modis: alia namque ſenſu, vt glacies frigida iudicatur tactu: & alia omnia quæ actu talia ſunt, qualia eſſe dicuntur. Alia rationis diſcurſu, quæ talia poteſtate eſſe dicuntur, vt piper calidum, pyrhetrum, nux moſcata, in quibus, ex qualitatibus ſenſu perceptis, colligimus eorum facultatem, vt piper calidum poteſtate eſſe dicitur, quod ſit acre: rhabarbarum quia amarum, & omnia amara ſunt calida: quæ talia ſunt ſupra mediocrem gradum caloris. Aut noſtra, vel maiorum experientia: qualia ſunt quæ poteſtate occulta poſſunt operari, vt ſene, rhabarbarum, turbith. His modis poteſt addi fortuna, vt ex illa hiſtoria poteſt intelligi, quę legitur apud Gal. lib. quos quando, & quomodo, vel quibus purgare oportet, de ruſtico illo, qui nactus erat herbam ſugentem ſanguinem, qua poſtea eſt abuſus in trucidando inimico.

Præcipuæ indicationes ducuntur à morbi cauſa,

& à partis affectæ natura; quorum illud per contraria abigi poſtulat: hoc verò per ſimilia conſeruari exigit.

Symptoma, etſi res ſit contra naturam, propriè tamen non indicat, quia quod per ſe curationem non poſtulat, propriè non indicat. At ſymptoma curatur ad curationem cauſę morbi. Ergo non primò & per ſe ſymptoma indicat, licet per accidens curationem ad ſe conuertat, cùm ſcilicet magis vrget, id eſt quando maius periculum infert quam cauſa morbi. Cauſa ergo morbi curationem per contrarium moliendam eſſe ſignificat, licet non rarò per accidens ſimilia ſimilibus curentur, vt Tetanus in iuuene carnoſo, & bene habito, affuſione aquæ frigidæ curatur.

Et quoniam dogmaticis res eſt cum Paracelſiſtis chimicis qui ſimilia ſimilibus ſemper curanda, contra quàm præceperit ſummus Hipp. iubeat, paucis refutanda eſt eorum ſententia. Primo quidem ſi ſimilibus ſimilia ſint futura remedia, qui morbis frigidis vexantur niue erunt obtegendi: ſi quem malè habeat febris, caleficiendus linteis calidis, medicamentis, & alimentis; at contrarium experiuntur omnes, morbis frigidis afflictos recreari calidorum vſu, qui calidis, rebus frigidis oblectari & refici.

Secundo curatio fit alimentis & medicamentis, illa verò à natura mutantur; atqui omnis mutatio fit à contrario, ergo curatio per contraria molienda. Adde quod curatio excedentis qualitatis in corpore natæ fit per retuſionem exuperantiæ, temperatio illa non fit ſimilibus, ſed contrarijs.

Vos autem qui ſulphureis morbi ſulphures, ſalſis

ſis ſalſa,hydrargiratis hydrargirica exhibetis,morbos ſimilibus ignem igni, & aquam aquæ adiungentes, quæſo vos num velitis aliquas eſſe cauſas morborum, nihil enim fit, & naſcitur ſine cauſa, atqui cauſa illa corruptionis eſt principium : corrupta ergo eſt, quoniam omne ſimile procreat ſibi ſimile, morbus autem corruptus eſt effectus cauſæ ſuæ, ergo cauſæ morborum corruptæ ſunt. Hoc poſito, cùm ſulphur, verum & quintam illam eſſentiam ſulphureis morbis laborantibus exhibetis, an illa ſint corrupta necne? abſit hoc fateri, cùm quintæ dicantur eſſentiæ, quaſi cœli ſubſiſtētiæ ſimiles, ergo cùm cœleſte, ſit corruptibili contrarium, purum & defæcatum, impuro, nunquid per contraria cureris, cogitate & perpendite.

Præterea ſi morbi ſimilibus & non contrarijs euincuntur & intemperies ſimilibus corrigitur, tota curatio pendebit à victus ratione; Nam natura ex alimentis eliciet ſulphuream ſubſtantiam ſalſam, ad ſanationem morborum, ſulphureorum & ſalſorum, per inſtrumenta ſibi natiua, & illis ſanabit morbos ſine vllis medicamentis : ergo vos ex medicamentis artificio igneo extrahitis illas ſubſtantias fruſtra, cùm natura habeat internas & inſitas. Nec obtrudatis ſeparationem fæcum, cùm natura ad nutritionem fæces inutiles alimentorum ſeparet, quo ſimilibus nutriat: nunc putatis eūdem, cùm ſit morborum medicatrix, ad morbos ſanandos eadem præſtituram, ſi ſimilibus curationem ſuſcipiant morbi. Obijciunt aliqua ſimilibus ſanari per ſe, aliqua per accidens; per ſe à contrarijs, per accidens à ſimilibus, vt de tetano ab Hippo. pronunciatum fuit, qui in iu-

uene poſſe curari aqua frigida affirmauit in Apho.

At Paracelſiſtæ curant magnos morbos, idem aliquando præſtant Empyrici, & mulierculæ fortè fortuna, non ratione duce, ſine cuius exacto vſu homo belluinam naturam induit, & humanam exuit; præſtant verò per contraria.

Quò verò ea medicamenta quibus quotidie ad ſanandos ægros vtimur inuiſa & odioſa reddant, nauſeam mouere dicunt: contra vero ſua commendant mole minore & ſapore grato.

Non deſunt dogmaticis modi gratificādi ægrotis infuſionibus diagridij, in aqua vitæ; deinde in aqua communi, donec lacteſcat, eoque tabellę efformantur. Non ignoramus infuſiones antimonij in vino albo, formam quorundam medicamentorum purgantium in obellos confingi curantur vt illis voratis purgatio ſubſequatur. Nos nō latent plures modi clarificandi potiones: Incoquuntur medicamenta cum dulcibus quæ purgantia efficiuntur. Sed hæc omnibus non conueniunt, nec accommodata ſunt ſemper propoſitis.

Quæ amara ſunt, quæque inſuauia guſtui, & vtiliora corporibus ſanitatis inſtaurandæ gratia, vt experientia demonſtrat, cui magis credendum eſt quàm circumforaneorum mendacijs & blatterationibus.

Dariotus lib. de podagra nititur conciliare loca authorum diuerſa hac diſtinctione. Morbi qui fiunt à ſale curātur remedijs ex ſale extractis, & ita ſimilibus; quia verò dulce ipſius ſalis opponitur amaro, & hoc modo contrarijs. Verum eſt hoc, ſed primum falſum, quod forſan ſupponat do-

gma de tribus principiis. Si dixerint eos ſimilibus naturam corroborare, quæ robuſtior facta pellit morbum: natura namque ex Hippo. morborum medicatrix; Reſpondeo ſi natura pellit morbum, aut vt contraria aut vt ſimilis, non vt ſimilis, nam ſeipſam deſtrueret, ego vt contraria.

Cauſæ procatarcticæ non indicant, non tantùm in futuris morbis, ſed etiam in præſentibus. Cauſa verò coniuncta pręcipuè indicat.

Alia pręcipua indicatio ſumitur à temperamento partis, vel totius corporis, quod indicat ſui conſeruationem per ſimilia, etiam ſi temperamentum deflectat à naturali conſtitutione. Vitioſum namque temperamentum, tamquàm rem conſuetam, iubet conſeruare Gal. lib. 11. meth. medendi. Pręter primariam indicationem poteſt etiam temperamentum modum remedij in quantitate demonſtrare: temperies enim iuncta cum morbo, aut cauſa morbi, contrarietatis menſuram pręfinire poteſt. Nam morbus calidus in temperamento frigido, non ęquè remedia frigida poſtulat atque in temperamento calido: & ita in cęteris temperamentorum generibus obſeruandum eſt. Notanda illa ſententia Hipp. 6. epidemio. *Summa curationis ex naturæ ægrotantis à prima generatione notitia pendet.* Naturę nomine intelligit temperamentum.

Nunc dicamus de aliis quæ minùs pręcipuè indicare, ſiue coïndicare dicuntur, à quibus ſumitur modus remedij. Annexa morbo ſunt, morbi magnitudo, mos morbi, motus, & tempora. Magnitudo magnitudinem remedij indicat, quod

intellexit Hipp. aph. 6. lib. 1. *extremis morbis extrema debẽtur remedia.* Malignitas indicat alexiteriam remedij qualitatem. Motus morbi indicat victum tenuem, aut plenum. Morbi tempora modum victus in quantitate, de quibus fuſiùs ſequenti cap.

Partem affectam comitantur conformatio, ſitus, præſtantia, ſenſus, conſiſtentia illius. Conformatio indicat menſuram quantitatis remedij, & euacuãdi modum: *partes namque omnes, quæ neutra ex parte cauitates habent, quibus ſuperfluam fluxionem excipiant, vehementer ſunt exſiccandæ, etſi natura vehementer fuerint ſiccæ, quales ſunt nerui, artuum præſertim. Quæ verò tam extra quam intra ſe nonnihil fluxionis excipere poſſunt, vt ſunt omnia ferè viſcera, vehementer ſiccantibus non egent, præſertim ſi fungoſa eorum caro ſit, qualis eſt pulmonis, qui etiam infrà ſe latas arterias habet, & extrà ſe pectoris capacitatem. Quæ ergò rara ſunt, vt pulmo facile, niſi aliud impediat, quæ verò denſa, vt renes, & iecur, ægrè foras humorem fundunt: atque vbi coierint partis raritas, & vtrinque ſpacia, quæ recipere poſſint humorẽ influentem, leniter exſiccantibus vtendum. Vbi verò neutra parte ſunt ſpatia, & partis dura denſáque eſt ſubſtantia, vt in neruo, vehementer exſiccantibus eſt opus quod ſi alterutrum tantùm eſt opus, mediocriter exſiccandum.* Ex quorum exemplo de cæteris eſt iudicandum.

In euacuando formatio, ſiue figura partis coïndicat ſiue indicat modum euacuationis, nam ventriculus vomitu, ob conformationem: inteſtina deiectione: pulmo excretione, caput emunctionibus, apophegmatiſmis ſiue maſticatorijs tan-

tùm euacuari poſtulat: atque eodem pacto de cæteris cenſendum.

Situs partis affectæ indicant vim & quantitatem remedij. Nam ſi pars ſit ſuperficialis, non eſt opus tanta calefactione, quanta, dum profunda. *Id enim quod per multa corporis intermedia membra tranſiens, ad locum affectum peruenturum eſt, vires robuſtas habeat oportet:* neque tantùm id intelligendum, de remedijs quæ extrinſecus applicantur, ſed & de internis. Nam quæ ad pulmones mittuntur, niſi lambendo in illos decidant, maiore robore egent, quàm quæ ad iecur: quòd iter ſit longius.

Situs partis conſideratio maximè confert ad reuulſionem, & deriuationem. Nam reuulſio fit ad partem contrariam & longinquam, & conſentientem recto tramite, non mathematico, ſed naturali nimirum ſecundùm fibras, & filamenta venarum. Deriuatio verò per proximam, & conſentientem partem debet fieri. Indicat ergo ſitus partis qua parte ſit euacuandum.

Partis etiam præſtantia, aut nobilitas indicat remedij quantitatem. Nam ſi pars præſtans, & ignobilis, eadem magnitudine morbi detineatur, etſi morbi eadem magnitudo, æqualem remedij magnitudinem requirat in vtriſque, ratione tamen præſtantiæ partis affectæ ad vitæ conſeruationem fabricatæ, mitiora ſemper ſunt adhibenda remedia, quæ etiam corroborandi quadam facultate ſint prædita. *Perpetuum namque eſt ex Gal. in curatione partium principum, & earum quæ à communi munere officiales dicuntur, vt corroborantia vſurpentur medicamenta, vi aſtrictoria præ-*

dita. Priuatis autem partibus, & ignobilibus, non eſt adhibenda tanta corroboratio, quòd publico officio non ſeruiant.

A conſiſtentia etiam partis ducitur indicatio. Nam ſi pars affecta ſit maximè dura, medicamenta vehementiora poſſunt adhiberi. Molior verò mitiora medicamenta poſtulat.

Natura etiam partis peculiaris indicat. Ob id enim cum medicamentis miſcemus ea, quæ à proprietate, & ſimilitudine naturæ habent vim ducendi medicamentum ad locum affectum, qualia ſunt cephalica, iecoraria, & alia.

Si pars eſt calida, & humida, quòd ſit maximè obnoxia putredini, indicatur medicamentum putredini reſiſtens.

Senſus acutus, aut hebes partis ſuam inuehit indicationem; Nam ex Gal. ad Glauc. & capite 7. lib. 4. meth. med. quæ inſigniter ſentiunt, acria medicaméta non ferunt, nec humores acres, vt ſtomachus, & oculi. Partes verò quę hebetioris ſunt ſenſus, mordicantia medicamenta fuerunt facilè.

A viribus ægri ſumpta indicatio curationem non monſtrat ex Gal. 9. meth. medendi cap. 13. *Cum ex numero curatricium non ſit indicationum ſed, vt ſic dicam, vitalium. Nam neque vt valemus, neque vt à morbo liberemur, ab illis quicquam primùm deſumimus, ſed vt viuamus. Quamuis ex accidenti interdùm virtutis robur ad affectus curationem conducat: atque adeò ſæpe eſt neceſſarium, vt quæ circa ægrũ adminiſtrantur, omnia fermè eius vnius cauſa fiant.* Indicant autem ſemper vires ſui, cuſtodiam, ſine qua vita permanere non poteſt. Conſeruantur verò ſimilibus iuuantibus, & corroborantibus.

Ab aëre ambiēte deſumitur coindicatio: ſiquidē morboſa ueat, medicamēti cōtrarij maiorem quātitatem exhibendā ſuadet: ſi contrarietur, minorem. Atque præſertim in ſanguine mittendo eſt habenda ratio aëris: Nam vrgente calore, cum diſſipentur vires, parua quantitate detrahēdus eſt: frigore verò vigente, maiore. Nomine autē Aëris intelligimus ea omnia quę diuerſis Aëris qualitatibus prædita ſunt, nimirum locum habitationis, regionem, anni tempus, cœli ſtatum.

Aetas, & conſuetudo, tum natura peculiaris, indicant ſui conſeruationem perſimilia, & reuocantur ad temperamentum: de conſuetudine autem ita Hipp. part. *8*. lib. *6*. epid. *expendendum qualis dum bene valemus conſuetudo ſit in victu, tegumentis, laboribus, ſomno, venereis & mente*, quibus aliquid indulgendum eſſe intelligi poteſt, ex aph. 17. lib. 1.

Contraindicantia ſunt quæ contraindicant aut contrario modo, ex 13. meth. med. Vt morbus omnis, & eius cauſa ſui remotionem & ablationem à corpore indicant. At ſi vires fuerint debiles, quæ inſignem euacuationem ferre non poſſunt, contra indicant. Vel ſi cauſa morbi indicet ſui ablationem: & vires ſui conſeruationem. Verum exemplum contraindicantium fingi poteſt hoc modo, Si iecur phlegmone laboret ſitque in ſtatu phlegmone, certum eſt ei deberi diſcutientia medicamenta. Verum partis ipſius natura cùm ſit princeps, roborantibus indiget, quæ aſtringentia ſunt. Atqui aſtringere, & reſoluere contraria ſunt. Ergo in hoc affectu erunt verè contraindicantia.

De curatione, per victus rationem.

CAP. II.

Victus ratio eſt, Commoda rerum non naturalium adminiſtratio ad ſanitatem conſeruandam, aut ad morbum curandum. Quæ ratio victus licet videatur tãtùm cibi,& potus commodam exhibitionem ſignificare, tamen à Medicis vſurpatur pro adminiſtratione ſex rerum non naturalium. Ea duplex eſt, vna ſanorum, quæ vocatur ratio tuendæ ſanitatis. Altera ægrorum, quæ dicitur curatio per res non naturales procurata: quæ Pharmaciæ & Chirurgię in multis præfertur. Nam Chirurgia non vtimur niſi in ſumma neceſſitate: Pharmacia verò niſi turgente materia, aut cocta, ex Hipp.1.apho.22. At victus ratione in omnibus vtendum eſt ſemper. Præterea reliquæ partes, ſine hac inutiles ſunt. Hæc autem ſola perſępe morbos ſanare poteſt, notandaque ſententia Gal.deſcripta lib.5. de med. ſecundum lo. optime faciũt inquit in curandis intemperiebus tam medicamenta quæ vnà cum hoc quod intemperiei aduerſantur etiam alendi vi prædita ſunt.

Ergo potior cæteris his rationibus debet exiſtimari. Res verò non naturales ſunt, vt diximus ſuo capite, aër, cibus, potus, ſomnus, vigilia, motus, quies, animi pathemata, inanitio, & repletio ſeu ſuppreſſio excrementorum. Et quo-

niam in earum rerum, & medicamentorum adminiſtratione ſæpe mutationes fiunt, de mutatione in illis facta, tanquàm de generali re, & notatu digna, hoc loco nobis eſt agendum.

Omnis mutatio repentina, vitanda. Neque tantùm hoc cauendum, ſed etiam apprimè videndum, inquit Hipp. lib. de humoribus, *ex quibus in quæ mutationes fiant.* Nam eodem lib. & 1. lib. aph. 3. *mutationes potiſſimum morbos pariunt, præcipuè autem maximæ, & in temporibus magnæ mutationes caloris, & frigoris.* At argumentando à contrarijs in l. de humoribus, ſubdit *quædam ſenſim progreſſum faciunt, atque huiuſmodi tempora ſunt ſecuriſſima, ſic etiam diæta & frigus, & calor maximè progreſſu ſenſim facto.* Et vt confirmet exemplo naturalis progreſſus, ſubdit, *itemque ætates ita commutantur,* ſcilicet lento gradu, non violentia. Et Apho. 51. lib. 2. *plurimum, & repente vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel quouis alio modo corpus mouere periculoſum,* quoniam *omne nimium naturæ inimicum eſt: ſed quod paulatim fit, tutum.* Ergo mutationes repentinæ, & magnæ malæ ſunt, non tantùm in ſanis, ſed etiam in ægris.

Quantùm autem ſit formidanda repentina mutatio in victus ratione quilibet cognoſcere poteſt ex Philonis filiæ hiſtoria lib. 1. epid. deſcripta: *Cui cum copioſa ſanguinis è naribus accidiſſet eruptio, qua ſanari debuiſſet, vt alij ſeruati erant, quibus eo ſtatu aliqua excretio contigiſſet, quia tamen intempeſtiuius cœnauit ſeptimo die obijt.* Mutatio autem fit (vt ait Gal. in illo comm. de humoribus) in quatuor rebus, vt pote *in admotis, in eductis, in his quæ fiunt, & extrinſecus incidunt.* Quæ admouentur,

ſunt potus, cibi, & medicamenta, quæ vorantur: itemque aër, quem reſpiratione ducimus. Ea quæ fiunt ſunt frictiones, deambulationes, geſtationes, equitationes, & omnes motus. Quæ extrinſecus accidunt ſunt balnea, vnctiones, & alia remedia extrinſeca, vt cataplaſmata, emplaſtra, fomenta, & cætera ſimilia. Educuntur autem aut excrementa, aut corporis aliqua ſubſtantia. In his omnibus mutatio repentina, & violenta peſſima eſt.

In aëre conſiderantur ſubſtantia, qualitas, & conſiſtentia. Tota aëris adminiſtratio in morbis, vt reliquarum rerum non naturalium, hac communi regula indicationum nititur, Contrariorum contraria ſunt remedia. Quare aër debet eligi cõtrarius morbo, vt ſi quis calido afficiatur morbo, quærendus eſt aër frigidus: qui ſi talis natura non extiterit, arte eſt præparandus, vt pote aqua, roſis, floribus, herbis frigidis, & alijs ſimilibus. In affectu frigido eſt quærendus aër calidus aut natura, aut arte, vtpote igne luculento, ſuffumigijs, & aromatibus.

Aër ratione ſubſtantiæ dicitur putridus, infectus, qui omnino fugiendus eſt. Aëris conſiſtentia tenuis eſt, vel craſſa. Eligendus eſt in conſiſtentia, affectui contrarius: vt ſi affectus à craſſis humoribus proficiſcatur, æger erit collocandus in tenui aëre. Si verò ex tenuibus, aër quodammodo craſſus proderit.

Cæterum de aëris cõtrarietate extat pulcherrimus locus apud Varronem c.5. lib.1. de re ruſtica. Varro noſter cum Corciræ eſſet exercitus ac claſſis, & omnes domus repletæ eſſent ægrotis ac fu-

neribus immiſſo feneſtris nouis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ianuaque permutata: cæteraque eius generis diligentia ſuos comites ac familiam incolumes reduxit.

Somnus ſemper humectat, aliquando calefacit, cum pituitoſos humores coquendo, & in ſanguinem laudabilem vertendo, auget inſitum calorem. Refrigerat etiam extinguendo calorem febrilem, vt probari poteſt ex 2. aph. lib. 2. *Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.* Quare ſi coquendi ſunt humores, & ardor febrilis extinguendus, ſomnus eſt conciliandus.

Gal. cō. in aph. 67. l. 4. ſcribit. *In febribus ſemper nocere ſomnum, niſi ratione concoctionis plus afferat vtilitatis, quàm damni, quod ex motu ad interiora proficiſcitur.* Vt febricitans debilis, cui dati ſunt cibi, dormire debet. Nam maius emolumentum ex coctione quæ fit per ſomnum, conſequitur ad vires reſtaurandas, quàm fit detrimentum, quod ſequitur ex fluxu humorum morbificorum ad partes internas. Maius autem bonum ſemper eſt anteponendum minori.

Dum inflammantur internæ partes ſomnus non eſt permittendus, quia in ſomno confluunt humores morbifici ad viſcera, & ideo augentur inflammationes. Idque præcipuè eſt intelligendum cùm fluxiones fiunt. Nam poſtquam fluxio facta eſt, ſomnus iuuat coctionem, & vires reſtaurat. Præterea quando materia venenoſa, & maligna fertur ad partes internas ſomnus eſt prohibendus vt in peſte. Ob eandem rationem in principio & ante principium acceſſionis ſomnus nocet.

Qui verò ſomnus capitur in alijs acceſſionum tẽporibus, vt plurimùm eſt vtilis, & maximè in declinatione. Dùm verò ſomni nocent, minùs ſunt exitiales in ſtatu, & incremento, quàm in principio. Cùm verò nocent in declinatione, ſunt pernicioſiſſimi: quia quo tempore aliquid cenſetur vtile, ſi præterquam quod non iuuat, etiam noceat, iure exitiale, & pernicioſum exiſtimari debet, cognoſcitur autem nocumentum, quando laborem affert: nam ex aph. 1. lib. 2. *Sommus qui laborem affert, malus atque lethalis.*

Vigilię ſiccant, humorem diſſipando, & ſpiritus. Nam vigilando actiones ſenſus, & partium corporis exercentur, quæ indigent ſpiritu, & calore, quorum fit continua diſſipatio. Humores proinde diminuuntur, & ſiccantur: quin etiam corpus refrigerãt, quia diſſipant calorem innatum: & humorem radicalem eius pabulum.

Vigiliæ ijs omnibus cõueniunt, quibus ſomnus nocet, vt pote laborantibus alicuius partis internæ inflammatione. Item ijs, qui incipiunt febrire. *Vigiliæ, & ſomnus vtraque ſi modum exceſſerint*, malum ex Aph. 3. lib. 2.

Motus corporis mediocris calefacit, & ſiccat attenuando humores, ſi exceſſerit refrigerat diſſipando ſpiritus, & calorem.

Otium, & quies refrigerant, & humectant. Nam per quietem generantur multi humores, & cumulantur excrementa, , quæ ſuffocant calorẽ naturalẽ. Vnde ſequitur refrigeratio, ex Gal. 4. apho. comment. 13. Quare in morbis frigidis, & humidis oportet corpora mouere: in calidis verò quieſcendum, ne maior producatur calor.

Animi mores varias producunt affectiones in noſtro corpore:lætitia moderata ſpiritus recreat, calorem natiuum auget, & eundem ad ſuperficiem corporis extimam reuocat. Quare cum eſt opus illis effectis, lætitia concilianda eſt : quibus autem concilietur ab oratoribus ediſcendum eſt. Lætitia nocet in hæmorrhagia, prodeſt in animi deliquio ad ſpiritus excitandos. Immoderata lætitia nocet, quia ſpiritus diſſipat, & foras euocat.

Mœſtitia contrarios effectus producit. Metus intrò reuocat calorem, & ſpiritum,& ſanguinem. qua de cauſa timentes palleſcunt. Quocirca metus fluxui ſanguinis confert, reuocando ſpiritum, & ſanguinem intrò.

Victus ratio potiſſimùm conſiſtit in alimentis conſuetis, vt carnibus, iuſculis, ptiſana, vino, & alijs. *Eius ſcopus* (inquit Gal. ad ſent. 44. lib. 1. de ratione victus in morbis acutis) *eſt, tum in ſanis, tum in ægris, facultatis vitalis cuſtodia*, præcipuè nempe. Nam alimentorum ſubſtantia, nutriendo, corporis reparat vires omnes, & potiſſimùm vitalem facultatem. Qualitates verò alimentorum variè corpus alterant.

Victus ratio antiquorum ab ea, qua ijs temporibus vtimur, valde diuerſa eſt, ægrorum obſequio, ſubſtantia ciborum, qualitate, & imprudentia aſſiſtentium. Nam ægri hoc tempore Medicis malè obſecundant; & mulierculærum, ſiue aſſiſtentium omne ſtudium eſt in ægro ingurgitando : putant enim ægrum vim morbi non poſſe ſufferre, niſi largè, & liberaliter nutriatur. Subinde obijcientes Medicis, non poſſe tam parua iuſculorum copia ægros ſuſtentari, qua tamen illos

ita onerant vt ſaltem morbos in longum producant tẽpus; & non rarò illos ad exitiũ præcipitent.

Poſtponendæ meritò mulieribus illis quæ apud Varronem cap. 9. li. 3. de re ruſtica ſaginandis galinis præficiebantur de quibus ita ſcribit, bis die cibum dant, obſeruantes ex quibuſdam ſignis, vt prior ſit coctus, quàm ſecundum dent.

Antiqui ægrotis præſcribebant hydromel, oxymel, ptiſanam, cremorem ptiſanæ. Nos autem imperamus iuſcula cum carnibus, aut ſolis, aut adiunctis herbis, ſeminibus, radicibus inſtituto noſtro accommodatis: aut hordeata, vel lac amigdalarum, aut panatam, & alia huiuſmodi. Quæ victus ratio forſan antiquæ non cedit.

Primò quòd iam conſtitutum ſit, mutationes magnas periculoſas eſſe. At magna eſt mutatio, è cibis ſolidis, & iuſculis carnium, in melicratum, oxymel, & ptiſanam. Deinde ſi ex Hipp. in aph. 49. lib. 2. *Conſueta exercitia facilius ferantur, certè cibi aſſueti minùs moleſti eſſe ſolent, naturæque magis familiares*. Et idem Hipp. in lib. de internis affectionibus ſcribit, *qui ſanitatis tempore parum edere conſueuerunt, iis etiam per per morbos dandus eſt cibus paucus*. Quare nobis ſatius eſt nutrire ægros cibis conſuetis, quam non conſuetis. Hydromel parum nutrit, incidit, attenuat: quare maximè conuenit in morbis, quibus eſt intentio attenuandi, & incidendi, vt medicamentum potiùs, quàm vt alimentum.

Iuſculum pulli eſt exigui nutrimẽti, cũ quo poſſumus adiungere herbas, & radices ſcopo noſtro fauentes. Idémque præſtabimus conſueto cibo, neque ad nauſeam prouocante cum maiore ægri

vtilitate. Neque ſunt imitandi moroſi Medici, qui ægrotis nihil porrigere ſtudēt, quod ſapiat palato, omnémque propè varietatē ciborum auerſantur, Gal. prorſus aduerſantes: qui etiam ægris iuſculum album piſcium exhibendum cenſet cap. 30. lib. de alimentis. Fiebat autē ex optimis piſcibus in aqua coctis primùm, deinde additis oleo, anetho, porro, & ſale.

In cibis exhibendis ſpectamus ſubſtātiam, ciborum copiam, qualitatem, tempus exhibendi, & numerum exhibitionum quorum omnium vſus præſcribitur ex ijs, quæ poſtea dicemus. Supponamus interea.

Morbos omnes, aut eſſe longos, aut eſſe acutos: item victus rationem triplicē eſſe. Tenuem, plenā & mediam ex Gal. cōment. in apho. 4. lib. 1. Tenuis tres gradus obtinet: eſt enim tenuis ſimpliciter, aut tenuior, aut tenuiſſima. Plena eſt quæ multùm nutrit: tenuis, quæ parùm: tenuiſſima quæ omnino nihil: media quæ mediocriter. Mera inedia eſt vtēdum cùm purgamus, & vires ſunt robuſtæ. Nam cibus impedit medicamenti operationem. Item cum dolor eſt ſedandus, & quando morbus eſt acutiſſimus, præterquam in malignis morbis, in quibus ſæpe cibus eſt exhibendus, quo malignitas cauſæ retundatur, & ſpiritus qui vehementer diſſipantur, poſſint reparari. Ad hæc quando omnibus ſalutaribus ſignis quarto die morbus eſt finem habiturus.

In acceſſionibus nihil eſt dandum, id eſt, ſecundum Hollerium, in principio acceſſionis: ſed in incremento, & ſtatu ſi fuerit neceſſe: huius autem propoſiti ratio eſt, ne naturę reuocetur à pugna, quam cum morbo committit. Tum quia cibus, à

materia morbifica corrumperetur, vnde morbus incrementum reciperet. Quare ante acceſſionem aut exacerbationem dandus eſt cibus tantúmque ſpatium eſt relinquendum, quantùm ſufficere videtur ad concoctionem & diſtributionem cibi exhibiti: aut expectanda eſt acceſſionis declinatio, ne protrahatur acceſſio. Habenda tamen eſt ratio virium. Nam ſi oris ventriculi adfuerit debilitas, & bilioſa eiuſdem diſpoſitio, aut habitudo corporis facilè diſſipabilis ob nimiam raritatem cutis, cum humorum tenuitate,& caliditate coniunctam, tunc temporis cibus poterit omni tempore acceſſionis exhiberi.

In ſtatu tenui victu vtendum, ne natura ab inchoato congreſſu diſtrahatur: verùm natura debilis in ſtatu effecta refici poſtulat, diſtinguẽdum hoc modo, vires aut ſunt debiles à diſſipatione aut ab oppreſſione, ſi adfuerit virium diſſipatio, oportet parum & ſępe exhibere, ſi oppreſſio extiterit,nihil aut parum dandum. At Celſus cap. 5. lib. 3. ſcribit minùs malum eſſe in vigore nutrire, quàm in aliquo alio tempore febrium. Vera eſt Celſi ſententia in particulari paroxiſmi tempore falſa de vniuerſali.

Victus tenuis,& exquiſitus in morbis quidem diuturnis, omnino eſt periculoſus, ex apho. lib. 1. quia æger integris viribus tunc cogetur largiore manu cibum capere, cùm minimè eſt opus; miniméque decet: nam ciborum largiore vſu, natura reuocabitur à pugna quam cum morbo agreditur, neque poteſt duobus ſuperandis par eſſe. Satiùs ergo eſt in morbis longis pleniore vti cibo. In acutis autem tenuis victus ratio non ſemper probatur.

tur, quod indicatur ex viribus ægri, ex aph.9.lib.1. Nam ſi languidæ fuerint vires, & morbus acutus pleniori eſt victu vtendum, ſi robuſtæ, tenuiori.

Conſuetudo ægri non eſt negligenda, & eius natura peculiaris, ex Hipp. & Galeno in aphoriſ. Sunt enim quidam eius naturæ, qui niſi largiùs nutriantur malè habent, quales ſunt voraces, calidę naturæ, & facilè diſſipabilis. *In ſumma, melius eſt peccare pleniùs nutriendo quàm parciùs*: modò non excedamus ex ap.5.l.1.quia facilior eſt mutatio à labore ad quietem, quam à quiete ad laborem. Principio ergo ægri largiùs ſunt nutriendi.

Victus ratio in quantitate etiam, ex diſtantia & propinquitate ſtatus morbi conſtituitur. Nam ſi longiùs abſit, plenior eſt victus ratio inſtituenda: ſi propinquior, tenuior, ex ap.10.lib.1. Hoc autem perſpicitur ex celeritate, & tarditate motus, de qua dictum eſt, & legitur aph. 12. lib. 1. ex morbi ſpecie, anni tempore, periodorum proportionis obſeruatione, & ex ſignis epiphœnomenis.

A tempore morbi ducitur indicatio quantitatis alimenti. Inquit enim Hip. initio lib. de victus ratione in morbis acutis, *Inter initia neque multam, neque craſſam admodum dare oportet ptiſanã, ſed quantùm ob conſuetudinem, & ne multa vaſorum fiat inanitio ingerere conuenit*: Quod tamen videtur repugnare aph.5 .li. 1. cùm ſcribit. Hipp. *In tenui victu ægri peccant*. Gal. comm. in locum citatum Hipp. explicat illam ſententiam. *Quod à multa & ſubita tum repletione, tum euacuatione ſit ſem-*

per abſtinendum: vt conſtat ex aph. 50. lib. 2. *Omne nimium naturæ inimicum: quod enim paulatim fit tutum eſt, tum aliàs cùm maximè vbi ab altero ad alterum fit tranſitus.* Atqui in exhibitione ptiſanæ fit mutatio à ſolidis cibis ad liquidos. Ergo rationi conſona eſt Hipp. ſententia.

Sorbitionis verò quantitatem hoc præfinit modo, *ſi morbus,* inquit, *fuerit ſiccior quàm quis exiſtimet,* id eſt (vt interpretatur Gal. in comm. illius ſententiæ) *ſi nihil ex partibus malè affectis excernatur,* vt ex pectore per ſputum: ex iecore, & partibus ventris imi per ſeceſſum, & per vrinas: ex capite per mucum, & ſaliuam: *non oportet multum dare, ſed ante ſorbitionem nimirum ptiſanam vel mulſam, vel vinum, & quod magis congruat propinare conuenit.* Explicat autem exemplo ſpeciali, propoſitionem vniuerſalem ſuo more, hoc modo. *Si os madefiat, & quæ à pulmone expuuntur ſint, qualia eſſe oportet,* id eſt cocta, *eſt neceſſe augere quantitatem ſorbitionis, vt in ſumma dicatur: nam quæ citius, & magis madeſcunt celeritatis indicationem ſignificant: quæ verò tardiùs, & minùs, tardiorem,* quæ videntur contraria illis quæ iam explicata ſunt, vt ſcilicet cum ſtatus breui futurus eſt, vtamur tenuiori victus ratione; verum id quidem eſt, cum natura exiſtit robuſta ad exequenda ea, quæ ſalutaria ſunt præſtanda. Verùm in morbo propoſito cum multa excerni debeant, opus eſt robore naturę, quod augetur exhibitione maiore alimentorum, habita ratione virium. Adde quòd ptiſana expectoratum promoueat. Ergo in ſiccis morbis, in quibus tãtis viribus non eſt opus, cùm nihil excernatur, proindéque minor

ſit labor, non eſt opus tanta quantitate alimenti: item quòd in omni excretione quædam fiat virium deiectio, quæ eſt reparanda alimento copioſiore: ex quibus ſequitur vt quantò copioſior fuerit expurgatio, tantò plus ad iudicationem vſque dare oporteat.

Ex habitu corporis trahitur indicatio, apho. namque 59. lib. 7. ſcribitur, *corporibus humida carne præditis fames eſt perferenda.* Nam fames ſiccat corpora: ex quo facile colligitur illis eſſe vitam tenuem præſcribendum.

Ab ætate ſumitur etiã indicatio, ex Hipp. apho. 13. lib. 1. *Nam ſenes crudi facilius ieiuniũ ferunt*, id eſt, tenuem victus rationem, *quam decrepiti, ſecundum eos, qui ætatem degunt conſiſtentem: minùs adoleſcentuli: omnium vero minimè pueri*, propter abũdantiam caloris innati, *atque inter illos, qui acriori ingenio ſunt præditi.*

Ab anni tempore ſumitur alia indicatio: *Nam hyeme, & vere, quia ventres ſunt calidiores, pleniore eſt vtendum cibo, quàm æſtate, & autumno*, ex aph. 14. lib. 1. At Auicennas ſen. 1. lib. 4. ſcribit, ægrotantes hyeme iure, ac meritò parciori cibo alendos eſſe, tùm quia minor ſit eo tempore ſpirituum diſſolutio, ſtipatis poris ob aërem frigidum: tùm etiam quia pituita tunc temporis redundat plurima, quæ vicem ſuppleat cibi. Quô hæc loca concilientur ex Rorarij ſententia dicendum eſt, Auicennam non intelligere de quãtitate cibi ſumpta ſimpliciter, ſed minùs dandum eſſe, quòd ſcilicet pauca fiat diſſolutio. Nam cùm multum corpora diſſoluuntur æſtate, ſæpe, & parum exhibendum eſt: hyeme verò raró, & multum.

Ex loco affecto quantitas cibi iudicatur, nam in morbis thoracis plenius nutriendum, hi namque expectoratione plurimum finiuntur, quæ promoueri non poteſt niſi magno motu muſculorum reſpirationi inſeruientium, quæ ab animamali facultate potente pendet, ea verò nutritione augetur, ergo in illis morbis multum nutriendum, & præſertim ſi expectoratio magna extiterit.

Qualitas cibi, & conſiſtentia petuntur morbo contraria, ſiue illæ qualitates fuerint primæ, ſiue ſecundæ: ob id Hipp. ſcribit aph. 16. lib. 1. *Febricitantibus victum humidum conuenire:* qui ſit frigidus poteſtate.

De numero autem exhibitionum ita ſenſendum eſt ex Montano comm. in aph. 17. li. 1. qui iurè Gal. decreta immutauit: vt cuique legenti facilè innoteſcet. Cum penuria humorum eſt in corpore, ſine vllo morbo, ſi vires fuerint debiles tunc parum, & ſæpe alimentum porrigemus: parum quidem ne ſuffocentur vires: ſæpe verò vt corpus reficiatur. Si vero ſit penuria humorum cum affectu præter naturam, duæ ſimul iunguntur debilitates, nimirum vna ab indigentia, altera ab affectu contra naturam, tunc dandum ſæpius & parum.

Sin autem adfuerit exceſſus humorum, diſtinguendum eſt: aut enim excedunt humores boni, aut praui: ſi quidem boni fuerint, affectus ille plethora appellatur, in hac parum, & rarò exhibebimus, ne ſcilicet plethora augeatur, accreſcátque metus ſuffocationis, aut ruptionis alicuius vaſis, ex aph. 3. lib. 1.

In copia prauorum humorum victu tenui opus eſt. Nam ex. 2. lib. aph. 9. *Impura corpora quanto magis nutries, tantò magis lædes.* Parum ergo dabimus ne cachochymiam augeamus: ſæpe tamen, ne debiles vires extinguantur: cum cacochymia enim nunquam virium robur coniungitur. Prauorum autem humorum exceſſus varius eſt: illi namque humores, aut crudi ſunt, & phlegmatici: aut aduſti. Crudi, aut concoqui, poſſunt, & verti in alimentum: aut non poſſunt. Si quidem verti poſſint exiguo eſt vtendum alimento: parum ergo, & rarò exhibendum. Nam vt (inquit Gal. lib. 4. de ſanitate tuenda) *Cum hnmores crudi in corpore fuerint multi, non multùm nutrire oportet*; Si verò humores crudi praui ſunt, ita vt extinguant calorem, ſæpe, & parum, quòd adſit penuria bonorum humorum, & prauorum copia, quare ſępe dandū: parum autem ne augeatur cacochymia. Si autem fuerint craſſi, illis quoque ſæpe, & parum dabimus. Nam eſt debilis calor naturalis, & adeſt penuria bonorum humorum. Cæterum cum rectè comparata omnia eſſe externa deceat, ex Hipp. 1. aph. lib. 1. notanda illius ſententia, 6. epidemiōn deſcripta, *Hæc ſunt* (inquit) *in quibus ægris gratificandum eſt, vt ſcilicet cibus & potus purè conficiantur, grata etiam ſint quæ viderint, & mollia quæ attingunt. Reliqua non admodum lædant & facilè reparabilia ſint veluti frigidæ exhibitio, vbi ea opus fuerit, & alia.*

DE PTISANA.

CAP. III.

QVONIAM in victus ratione præſcribenda ſermo fit frequens de ptiſana, vino melicrato, oxymelite & aqua, de ijs hoc loco paucis eſt nobis agendum. Ptiſana quæ fit ex hordeo decocto, & decorticato quouſque in ſpeciem chyli tranſmutetur: cui ſi addatur paululum aceti, quo guſtui reddatur grata, & ſub tempus eam vorandi tenuis ſalis tantillum, erit tota ptiſana antiquorum.

Noſtris verò temporibus coquunt cremorem ptiſanæ cum iuſculis carnium, quæ debent eligi inſtituto accommodatæ: ſi namque quæratur refrigeratio, vna cum prohibitione diſſipationis, vt in hecticis, eligantur carnes animalium recentium, pullorum, agnorum, & ſimilium: aut partes animalium tendinoſæ, & neruoſę, vt pedes, poſſunt admiſceri alia ſcopo accommodata. Quam ob cauſam Gal. ad Glauc. addit piper, dum rationem docet curandi tertianam notham. Mellis permixtio non diſplicet illi, ſi viſcidi humores educendi ſint ex pulmonibus, aut ex alijs partibus pectoralibus: hæc vt ſuperior poterit dici tota ptiſana, noſtra multò commodior eſt propter conſuetudinem. Cremor ptiſanæ eſt ſubſtantia quædam tenuior. Tota ptiſana quæ craſſior exiſtit, poſtquam hordeum coctum eſt. Cremor ille percolatur per linteum, aut cum expreſſione, aut ſine expreſſione.

Ptiſanæ verò effectus ſunt ex Hipp. lib. de rat. vict. in morbis acutis. *Ptiſana* (inquit) *omnibus condimentis frumentaceis rectè præfertur in morbis acutis. Nam lentor illius eſt læuis, continuusq́; & iucundus, lubricus, & mediocriter humidus & ſitim extinguens, & ſi quid elui oporteat facilè abluit, neque aſtrictionem habens, neque turbationem malam, neque intumeſcit in aluo, intumuit enim in coctione, quantum intumeſcere potuit*, ex his facilè poſſumus conijcere quibus affectibus conueniat.

DE VINO.

CAP. IV.

VINVM inquit Gal. lib. 8. de medic. ſecundum lo. cap. de hepatitide nutrit, coquit, roborat, putrefactioni reſiſtit, & ſic intemperies ſitnata ex humore & frigore eam citra omnem moleſtiam ac ſecurè perſanat.

Hipp. lib. proximè citato ſcribit, *vinum dulce minùs grauat caput, quàm vinoſum, & minùs mentem ferit*, quia illius vapores minùs ſunt calidi minorique copia efferuntur, *magis verò deiectiones iuuat, quàm alterum* quòd minus promoueat vrinas, *Facit autem viſcera nimirum iecur & lienem magna*. Propterea quòd dulcia rapiantur citò ab illis, & diu propter familiaritatē cūctētur in illis, ex quo deducit Hip. *picrocholis non eſſe coueniēs, quia ſiticuloſum eſt in talibus*, nāque dulcia facilè cōuertūtur in bilē, *verū, & flatuoſū eſt ſuperiorib. inteſtinis*. Cū enim crudū rapiatur,

moretúrque in hypocondrijs, in illis partibus generat flatum. *Minus verò vrinas mouet, quam vinoſum album*, nam dulce album producit ſimiles effectus ſuperioribus deſcriptis, *ſputum autem magis educit, quod dulce eſt, quam alterum.* Dulcia namque pectoralia ſunt, *at quibus ſiticuloſum eſt*, vt picrocholis, *ijs minus educit quàm vinoſum*, quia conuertitur in bilem, & calorem pectoris auget, quo exciccantur ſputa, & difficiliùs educuntur.

Album verò vinoſum ad veſicam magis penetrat, quàm album dulce, & diureticum exiſtens, & præterfluere aptum, ſemper confert, in talibus morbis, in quibus vrina eſt prouocanda.

Fuluo vino, & nigro auſtero vti in his etiam morbis poſſumus, ſi capitis grauitas non adfuerit, neque mentis alienatio, neque ſputum ſurſum efferatur, quia retinet, *neque vrina ſuprimatur, quia cohibet illam: ſed ſi deiectiones humidiores, & ramentoſæ extiterint*, ad auſterum vinum facienda mutatio: quia enim aſtringit, ſiſtit. In diarrhea ergo, & fluxu ventris oportet mutationem facere ex albo, ſi priùs fuerit exhibitum, ad auſterum.

Hoc *inſuper intelligere oportet, aquoſum vinum ſupernas partes omnes, & eas quæ circa veſicam ſunt minus lædere: Verùm quod meracius eſt, partibus quæ circa inteſtina ſunt magis prodeſt.* Meracius enim partibus frigidis confert: Inteſtina verò talia ſunt. Lege de vini qualitate, & quantitate multa pręclara apud Gal. lib. 7. method. med, cap. 6.

De melicrato ſiue hydromelite, aut aqua mulſâ.

Cap. V.

Hippo. loco citato proximè ſcribit *melicratum epotum per totum morbum in acutis morbis, omnino quidem bilioſis, & magna viſcera habentibus, minùs vtile eſſe, quàm alijs, qui huiuſmodi non ſunt*: quòd ſcilicet mel in bilioſis conuertatur facilè in bilem: tum etiam in his, qui inflammatione viſcerum laborant proindeque magna illa habent. *Siticuloſum autem minus eſt, quàm vinum dulce. Mollit enim pulmonem, ſputum educit*, mediocriter attenuando, *tuſſim lenit*: habet enim deterſorium quiddam, quod ſupra mediocritatem facit ſputum viſcidum: deterſorium namque generat viſcidum: detergendo etenim coaceruat partes ſputi & craſſius facit ſputum, vt Gal. ſcribit. *Ciet autem vrinas abundè mulſa*, penetratione, & inciſione, niſi ex viſceribus aliquid prohibuerit, cùm ſcilicet laborant inflammatione, cuius vi in bilem vertatur, *prouocat bilioſa excrementa*, habet namque vim purgandi à melle.

Mulſa aquoſa ſputum educit magis, pulmonémque mollit: meracior verò ſpumoſa excrementa, & bilioſa.

Coctum verò melicratum, aſpectu quidem valde pulcrius, quàm crudum: lucidum enim, ac tenue fit. Neque tamen aliquam ei virtutem, quæ crudum melicratum antecellat, attribuere poſ-

ſum:neque enim iucundius eſt crudo ſi contingat mel bonum eſſe : debilius quidem non nihil eſt crudo, & ſtercoris habens minùs, quorum nullo, vt emendetur indiget melicratum. Ferè verò vtendum eſt hoc coƈto, ſi mel ſit prauum, aut ſordidum, aut nigrum, & non boni odoris. Auferre enim poteſt coƈtio prauitatis magnam partem.

Præparatio eius diuerſa legitur apud authores: præparatio Medicis conſueta eſt, vt miſceatur mel cum aqua copioſa & bulliendo expumetur, quoad expumare deſinat. Oribaſius admiſcet ℔.1.mellis, cum ℔.8.aquæ, quæ dilutior appellari poteſt, ſi verò mellis plus apponatur meracior erit. Poſſunt addi multa alia inſtituto accommodata.

DE OXYMELITE.
CAP. VI.

Oxymel conſtat melle aqua, & aceto. Triplex verò dicitur pro diuerſa horum trium proportione: mediocre accipit duplum mellis, dimidium aceti & aquæ quadruplum : dilutum verò aceti minùs quàm dimidium & aquę tantundem: meracum denique plus aceti quàm dimidiũ cum eadem aquæ quantitate quadrupla, methodus conficiendi oximel legitur apud Gal.c. 6.lib.4. de ſan.tuen. Diuiditur etiam in ſimplex, & compoſitum. Illud ex illis tribus tantùm perficitur, compoſitum ex pluribus, vt ſcylliticum, helleboratum & multa alia. Gal. in comm. Hipp. de viƈt. rat. in morb.acut. præfert oxymel coƈtum crudo. Nam aceti vis coƈtura imminuitur. Loquitur verò Hip-

po. de ſimplici: hoc modo, *Oxymel ſputum educit, & facilem reddit reſpirationem.* Hæc præſtat incidendo aceti vi, & extergendo mellis facultate: leniendo autem dilatandi vi præditum eſt, præſertim dilutum.

Has verò vtendi habet opportunitates. Quod valde acre eſt, nihil mediocriter molitur, id eſt, perpetuò aliquid magnum, aut malum, aut bonum præſtat, præſertim in his ſputis quæ non facilè educuntur. *Nam ſi qua retinentur ſputa educeret, guttúrque lubricaret, & dilataret pulmonem, certè molliret & leniret, quæ ſi contingerent, maximè prodeſſet. Sed interdum contra accidit, cùm fuerit valde acre, vt ſputum non educat, ſed viſcidum reddat, adferátque detrimentum.* Viſcidum autem non poteſt efficere, niſi diſſipatione partis tenuioris propter acrimoniam, quæ exaſperat guttur. *Potiſſimum autem ita afficiuntur, qui maximè pernitiosè habentes, neque tuſſire & quæ intus continentur excreare poſſunt*, crudo nimirum exiſtente morbo: *Cum hæc ita habuerint, vires hominis perpende: Nam ſi de eo ſpem conceperis, dabis: cum autem dare volueris*, nempe ſi ſputa fuerint craſſa, & viſcida, robúrque validum, *per quam tepidum, & paulatim, & non affatim dabis*, iuuandæ coctionis gratia; tum emolliendi. Nam humida calida emolliunt.

Quod autem parum acre eſt, os quidem faucéſque humectat, quòd aqua, & mel habeant vim humectandi, & emolliendi, ea verò ducuntur in partes profundas, ab aceto: & ideo, *ſputum educit, ſitimque ſedat. Qua de cauſa hypochondrys, viſceribuſque eſt beneuolum, melliſque noxas pellit, nempe quod in melle bilioſum eſt caſtigat, flatum præterea diſcutit,*

ſecando, *& vrinas mouet*, aperiendo, & penetrando. *Sed partem internam inteſtini reddit humidiorem*, ob collectos humores, & eò tranſmiſſos, *facitque ramenta*, ob vim exterſoriam, tum quod promoueat excrementa.

Aciditas autem illius biliosis magis prodeſt, quàm melancholicis. Nam melàncholici, & atrabilarij humores fermentantur ab aceto ſumpto: at melancholici hypochondriaci, & lienoſi fotu aceti acerrimi iuuantur; & lienoſis medicamentis ſemper Medici admiſcent acetum, neque ſanè ſolùm prodeſt, vt quod penetrare faciat, vt quidam ſunt arbitrati, ſed etiam quod per ſe illis affectionibus conferat. Iuuat verò, quia ſiccando reſoluit, & refrigerando, & roborando, nec tamen penetrat vſque ad atram bilem, vt eam fermentare poſſit cum extrinſecus applicatur. *Mulieribus autem longè magis aduerſatur acetum quam viris. Uteri enim dolorem efficit*, quod offendat partes neruoſas, penetratione, & refrigeratione. Vterus autem eſt membranoſus, proindeque neruеus.

DE AQVA.

CAP. VII.

HIpp. loco iam dicto ita ſcribit, de aqua *quod autem ad* aquam attinet præterquam quod in acutis bibitur morbis, nullum ſanè aliud habeo quod illi concedam officium. Neque enim in perincumonijs tuſſim ſedat, neque ſputum educit, imò cæteris, ſi quis aquæ potione prorſus vtatur,

magis obeſt. Verùm ſi inter oxymel, & mulſam parum aquæ ſorbeatur, ſputum educit ob tranſmutationem qualitatis potionum: quandam enim inundationem parit, alioqui ſitim non ſedat, ſed irritat. In bilioſis naturis eſt bilioſa, hypochondrio mala, atque etiam peſſima, bilioſiſſimáque & vires maximè labefactat, vbi in vacuitatem venerit: adde quod lienem auget, & iecur, vbi inflammata ſunt, fluctuátque, & innatat, tardè ſiquidem meat, quòd frigida ſit, & incoctibilis, nec aluum commouet, nec vrinas prouocat, atque ex eo quoque, quòd ſtercoris ſuapte natura expers ſit: aluum námque non ſubducit: eam verò, ſi pedibus frigentibus aliquis biberit, id eſt, incipiente febre, multò magis nocebit.

De alimentis alijs quibus hac tempeſtate frequentiſſime vtuntur ægroti.

CAP. VIII.

AQuam hordei ſolam qui exhibent, flatus multos conciliant ægrotis, quòd hordeum ſit flatuoſum, quare in colatura debet aliquid cinamomi adhiberi, quò gratia illi comparetur, & flatus diſcutiantur. Cōditur aliquando aque hordei ſuccarantiorum, aut limonum, aut granatorum, aut agreſtę.

Paratur à noſtris mulieribus decoctum pectorale quod ptiſanam vocant, in omnibus fere morbis, ex hordeo, paſſulis iuiubis & liquiritis. hoc pluribus eſt ingratum, & tantum conuenit mor-

bis pectoralibus ſatius multò eſt aquam leuiter coquere, eamque miſcere cum ſyrupis ſcopo accommodatis.

Elotum panem ita conficiunt. Panis recentis laminæ cruſtis mundatæ conijciuntur in diſcum calida aqua imbuendæ, deinde conteruntur in polentam, quæ conſeruatur, & tempore ſuo miſcetur cum aqua cocta: quam dũ magis nutrientem conficere cupiunt, adiungunt amygdalas cõtritas leuiter, ſiue expreſſione percolant, aquamque albam vocant.

Cibus hic conuenit maximè acuto morbo cum febre laborantibus.

Cremor ptiſanæ miſcetur ſiue hordeatum, cum lacte amygdalarum, & panis eloti tertia parte ſaccharo condita: coquitur cum iuſculo pulli aut capi alterato cum herbis conuenientibus, ſi ſomnus ſit conciliandus, grana papaueris albi nodulo incluſa certa quantitate incoqui poſſunt, & ad majorem nutritionem addi pulpa caponis minutim inciſa, contuſa, & percolata: aut perdicis.

Panata noſtris ægris grata eſt; cæterùm perperam à pluribus paratur. Ea autem fit aut ex pane raſpato, aut intrito, aut ex pane loto aut toſto, vti diuerſus eſt ſcopus. Elotus lubricat ventrem, toſtus ſiſtit, raſpatus medio ſe habet modo.

Mulieres plerǽque iuſculo percolato panem addunt, coquuntque ad viſciditatem; duabus aut tribus horis; hac diuturniore coctura quod dulce eſt in iuſculo euaneſcit, fit ſubſtantia viſcida, obſtructionibus gignendis accommodata, parum ergo nutrit, & obſtruit: quare parum coquatur oportet, panis namque coctus eſt, & iuſculum coctum,

perfecta mixtura ergo & ebullitione eſt opus, & non coctione perfectiori.

Peccatur etiam in carnibus coquendis. Coctio ſiue elixatio fit quo aqua ex carnibus puriorem ſubſtãtiam extrahat caloris vi: poſtquam extraxit ſi diutius coquatur aduritur & diſſipatur. Terminus coctionis eſt cùm carnes incipiunt ſaporem amittere; quem vt comedantur habere debent.

Piſtum paratur eiuſmodi, accipitur quãtitas certa carnis pectoris caponis, contunditur in mortario, addendo ſacchari partem mediam, deinde coquitur cum iuſculo capi, & carnium veruecis, modo oryſæ & hordeati, deinde præbentur.

Diſtillata comparantur loco potus in his, qui extremò debiles ſunt, nec quidquam aliud haurire aut ſumere poſſunt. Accipiuntur carnes vitulinæ, ouillæ, capi, perdicis, pullorum, gallinarum, vituli pedes in fruſta conciſi, folia auri puriſſimi quibus miſceantur ſuperiora, adde hordei excorticati roſa. rubra. omphacio infuſarum ℥. ij. cinamo. electi ij. Diſponantur per torulas in alembico, qui inſpergatur manu Chriſti perlata, aut aliquo puluere aromatico. Alia multa poſſunt admiſceri, ad affectus corporis accommodata: tegatur alembicus ſuo capitello bene obturato luto ſapientiæ, confecto ex farina volatili, oui albumine, & pauco maſtice, fiat diſtillatio, ſeruetur in vſum.

Aliud diſtillatum. Superiora omnia eodem modo condita conciſa minutim conijciantur in phialam lati oris, traiecta acu, cum filo ſerico duplicato, obturanda phiala linteo madefacto albumine oui, in quo ſit mixta farina hordeacea, ita tamen

vt filum quo carnes inuicem connectuntur extra promineat: phiala ponatur in los betha aqua pleno, cui lentus ignis ſit ſuppoſitus, quatuor horarum ſpatio, vſque dum bona pars carnium abierit in ſuccum.

Exprimitur ſuccus carnium veruecis, caponum, perdicum, aut aliorum animalium toſtorum. Torrentur autem igne ſatis vehemẽti, veru agitato celeriter, vehementia nauique ignis pars exterior aduritur, aduſtione contrahitur, nec ſinit ſuccum elabi. Celeritas conuerſionis impedit etiam effluxum, ex quo ſequitur ſucculentiores eſſe carnes. Coctæ prælo exprimũtur, & quia penitiores partes ſucci non ſunt perfectè coctæ, oportet expreſſum coquere in vaſe aliquo terreo aut argenteo, & exhibere pauca quantitate cum iuſculis.

Conſummatum fit in vaſe oblongo obturato, cooperto & lutato, cum ijſdem ex quibus fit deſtillatum, quouſque reuertatur ad paruam quantitatem; quod mirificum eſt. Lutetiæ *pot pourry*, vocatur, gelatina componitur ex carnibus iam dictis addendo pedes agninos, arietinos, vitulinos. Coletur autem iuſculum manica Hippocratis, adiuncto modico cinamomo, & oui albumine, ad colorem, aliqui ſuccinj puluerem adijciunt, & ad robur tantillum vini albi.

Gelatina viſcida eſſe debet, ergo carnes eo qui ad viſciditatem inſculi. Adduntur autem pedes & neruoſæ partes animalium vt viſcida ſit magis: oportet vero quo magis frigeſcat hyems exponere aëri, æſtate recondere hypogeis, ſeu locis ſubterraneis.

LIBRI

LIBRI TERTII

PARS SECVNDA.

De reuulſione, & deriuatione in genere.

CAPVT I.

CVM humores fluunt in aliquam partem, illi ſunt à curſu ſuo retrahendi, ne ſcilicet tumorem præter naturam in ea parte generent, aut nimia copia calorem partis ſuffocent. Eam retractionem antiſpaſim Medici, id eſt reuulſionem, vocant: hac vtuntur Medici imitatione naturæ ex Gal. comment. in lib. Hipp. de humoribus quæ ſolet plurimos morbos ſanare per retractionem: eo ſpectant plurimi apho. Hipp. vt 21. l. 6. *Inſanus ſi varices vel* hæmorrhoides ſuperueniant, inſaniæ fit ſolutio. Lipientibus alui profluuium bilioſum remedio eſt, aph. 17. eiuſdem & alij multi his ſimiles. Retractionem Medici ope factam definiunt, Tractum humoris arte factum è contrario quàm antefluebat, & ferebatur.

Retractio autem duplex eſt. Vna dicitur reuulſio, altera verò deriuatio: illa retrahit in contra-

riam partem, hæc verò in proximam. Contrariam partem appellamus termino oppoſitam, vt explicatur in phyſicis. Contrarię autem partes ſunt non tantùm longè diſtantes à ſe inuicem, & extremæ: ſed omnes quæ ſunt inter duo extrema contraria comparatæ, aut cùm extremis, aut cum medijs oppoſitis: nam contraria ſunt extrema, extremis alicuius corporis, & extrema medijs: & intermedia intermedijs. Ergo in reuulſione efficienda non eſt trahendum ex parte affecta, ſed ex parte commodè diſtante, idque imitatione naturę quæ è directo partis affectæ ſolet ſuas excretiones moliri. quod Hipp. ſæpe ſcripſit, & eius imitator Galenus præſertim lib. de diſſectione venarum, cum inquit. *Sed & reuulſio, è directo facta euidens auxilium celeriter oſtendit, & è conuerſo nequaquam.* Non requiri autem in reuulſione ſemper maximam diſtantiam probatur ex eodem Gal. loco citato. Adfert enim ad probationem contrarietatis obſeruandæ, & ſitus in reuulſione. *Si è nare dextra* (inquit) *ſanguis profluxerit, aptè, & celeriter ſiſtit cucurbitula dextrò hypochondrio appoſita: ſicuti ſi è ſiniſtra, ſiniſtro*. At crus dextrū eſt diſtantius: ergo in reuulſione non eſt neceſſarium trahere ad longinquiſſimam partem.

Definiendum verò quandónam reuulſio debeat fieri ex valde diſtante parte: quando verò ex mediocriter ſeparata. Quæ fit per remotiſſimam partem totam humorum molem in ſe conuertere poteſt, ſed imbecilliùs atque tardiùs trahit remotiorem humorem, vt ſi excitetur confluxus humorum in caput, & fiat diuerſio ex crure, aut ex tibia, tardiùs, & imbecilliùs id efficietur. Si verò ex bra-

chio, celeriùs, & cum maiore vtilitate: nam omne agens validiùs exerit ſuas vires in propinquiora, quàm in ea quæ magis diſtant. Ex quo ſequitur vt in acutis morbis in quibus celeri eſt opus retractione, trahendum potius ſit ex mediocriter diſtantibus, quàm ex remotiſſimis. In longis morbis forſitan contra, vt in quartana, cum ex ſaluatella detrahitur ſanguis, cùm ad lienem fiat defluxus humorum.

Fluenti materiæ, ſecundum Galenum magis eſt neceſſaria reuulſio; in ea quæ fluxa eſt, deriuatio.

Fit autẽ retractio multis modis, & inſtrumentis: ſanguinis detractione, cucurbitulis, frictionibus, motu, vinculis, & alijs dolorem commouentibus, vt pyroticis, cauterijs, veſicatorijs, purgatione per aluum per vomitum, per vrinas, per fluxum menſtrualem, per hæmorrhoides, per ſudores.

De curatione per ſanguinis miſsionem.

CAP. II.

SAnguinis miſſio maximi momenti debet exiſtimari, prǽſertim cum in ſanguine, tanquam in theſauro; vita ſit repoſita; tantùm enim habemus caloris, quantùm & ſanguinis: vita autem noſtra non poteſt conſiſtere ſine calore: quare maxima eſt adhibenda cautio in ſanguine mittẽdo. Medicus hoc remedium exercet imitatione naturæ, quæ ſolet vitioſum ſanguinem reijcere per hæmorrhoidas, per nares, & per vterum.

Equus aquaticus cuſpide cannarum immiſſa, ſibi detrahit ſanguinem. Præterea experientia quotidiana docet ſanguinis miſſione dolores vehemẽtes ſedari, febres extingui, ſuffocationis pericula deuitari promptiſſimè. Quocirca qui hoc remedium contemnit rationi, & experientiæ reluctatur.

Sanguinis miſſio eſt Euacuatio vniuerſalis, per venæ ſectionem facta ad varios ſcopos, aut enim euacuamus ſanguinem qualitate, aut quantitate peccantẽ: aut deriuamus, aut reuellimus: qui ſunt ſcopi præcipui in ſanguine mittendo, ex lib. 9. Gal. method. medend. cap. 11. Alij ſunt minus pręcipui, refrigeratio, obſtructionum liberatio, doloris ſedatio, & alij multi qui ſequuntur per accidens ad euacuationem.

In ſanguine detrahendo duo quæri ſolent. Primum an poſſit detrahi ſanguis. Secundum an debeat: fruſtra enim quæritur ſecundum, niſi primum fuerit conſtitutum, nulliuſque momenti cenſetur primum niſi adfuerit ſecundum: nam in ſanis, & bene ualentibus fruſtra conſtituimus poſſe detrahi ſanguinem, quia non debet.

Indicatio eius, quòd poſſit emitti ſanguis, ſumitur ex viribus ægrotantium, quibus annectitur ætas, ex Gal. comment. 1. in lib. de humorib. & 1. methodi medendi paſſim. Requiruntur vires in ſanguinis miſſione, quia vires detractione ſanguinis minuuntur. Quare niſi fuerint robuſtæ vires, ægri trucidantur. Præterea ætas conſideranda eſt ex Gal. lib. 4. de ratione victus in acutis, comment. 16. & libro 8. methodi medendi cap. 4. Nam puerilis non eſt detrahendus ſanguis, quia

plurimo egeant ſanguine ad nutritionem, & incrementum: tum quoniam ſpiritus illorum facilè diſſipentur ob raritatem corporis. Senibus etiam detrahi non debet ob virium inopiam, & debilitatem, ſanguiniſque penuriam. Tamen adnimaduertenda eſt hoc loco Celſi ſententia cap. de ſanguinis miſſione: *noſtra ars* (inquit) *metitur vires, non ætatem: nam ſunt multi crudi ſenes robuſtiores alijs ætate florentibus* Medici, ignarorum & eorum qui vires metiri neſciunt cauſa, præfiniunt tempus ad ſanguinis miſſionem aptum à 4. anno ad 60. vſque: docti tamen norunt detrahi poſſe ſanguinem 50. & 60. anno, & vltra 60. de quo diſputauimus fuſiùs in libro de morbillis, & variolis.

Habenda eſt etiam ratio temperamenti, regionis, habitus corporis &c. ex lib. 9. metho. med. cap. vltimo. Nam ſeptentrionalibus tutò detrahitur 3. & 4. anno. quia abundant ſanguine. Meridionalibus verò non tam citò eſt detrahendus.

Reliqua quæſtio eſt, an debeat mitti ſanguis. Authores quamplurimi indicationem ſumpſerunt à magnitudine morbi. Hipp. enim in lib. de vict. ratione in morbis acutis, totius negotij, id eſt, miſſionis ſanguinis, indicationes eſſe ſumendas ſcripſit à viribus, ætate, & morbi magnitudine: quorum illa poſſe indicant: hæc verò debere inſinuant. At multi ſunt magni morbi, vt apoplexia ab humore pituitoſo, qui non indicant mitti debere ſanguinem. Quare de ijs paulo exactiùs eſt agendum. Primò morbi magnitudo, & virium robur non indicant ſanguinis miſſionem: nam quorum non eſt vna natura, ea vnum, & idem ſimul indicare non poſſunt. Atqui horum

vna non eſt natura. Deinde æquè indicant ſanguinis miſſionem, ac purgationem ex Gal. 4. meth. medend. cap. 6. Profectò magnitudo morbi magnitudinem remedij indicat per ſe, *Extremis namque morbis, conueniunt extrema remedia*, non dixit Hippoc. in hoc Aphoriſ. in extremis morbis optimam eſſe ſanguinis miſſionem, aut purgationem, Ergo magnitudo primò, & per ſe indicat remedij magnitudinem tantùm, neque in magno morbo ſemper (vt diximus) eſt ſanguis detrahendus, neque in paruis morbis ſemper à ſanguine mittendo abſtinemus, vt cum reuellendum eſt aut deriuandum. Neque etiam vires indicant ſanguinis miſſionem, ſed potiùs ſui conſeruationem, ex Gal. cap. 13. lib. 9. & lib. 11. cap. 3. methodi medendi, quæ eſt indicatio vitalis, & conſeruatiua, non autem curatiua. Galenus hoc probat de optima ſecta ad Traſibulum, *quia nimirum in ſanis indicarent remedium, quod abſurdum eſt:* & lib. de curatione per ſanguinis miſſionem, *duo ſunt præcipui ſcopi in ſanguine mittendo*, id eſt, *præcipuè indicantia, magnitudo morbi, & virium robur: illa ſeu indicans: hac verò haud prohibens*. Indicant ergo primò vires ſui conſeruationem, & ſuadent deinde ſanguinem mitti poſſe in morbis. Eadem ſunt intelligenda de ætate, & alijs quæ coindicant.

Ergo ſola & per ſe non indicant ſanguinem eſſe mittendum: ſed cum plethora, & cacochymia fluente, & impetum habente in aliquam partem: aut fluxura: ſcribit enim Gal. cap. 2. libro 9. meth. medendi. *Cum ſanguis naturæ eſt inutilis, detrahendus eſt. Fit autem inutilis bifariam: primò cùm propriam qualitatem ad vnguem non ſeruat, nec po-*

teſt amplius corpus nutrire : vel ita multitudine creuit, vt aut vires premat, aut tum venas, tum arterias, vel diſtendat, vel obſtruat : ac in ijs quidem miſſio ſanguinis vtilis eſt, vt vacuans remedium: in alijs ceu quorum vehementiorem impetum ad diuerſam partem reuocet, vel per propinquam deriuet. Nam quod corruptum eſt à partibus in partes deijcitur, & detruditur, vera ergo eſt hæc propoſitio: Vbi plethora adeſt, aut cacochymia, ſi vires permittant, ſanguis mittendus eſt. Magnus quinetiam morbus intelligitur, aut præſens, aut futurus: nam in athletis ſanis ex 3. aph. lib. 1. mittitur ſanguis metu magni morbi futuri. Neque ſemper eſt neceſſaria magnitudo morbi præſens, aut futura, vt mittatur ſanguis, quod etiam in paruis morbis cum plethora, & virium robore coniunctis mittatur ſalutariter. Nec omnis ſanguinis miſſio eſt magnum remedium, ſed larga tantùm.

Quæri etenim ſolet vtrum extra plenitudinem ſit mittendus ſanguis? Eſt quidem vt in reuulſione, & deriuatione, tum etiam in cachexia, quando eſt ſuppreſſa aliqua ſanguinis euacuatio conſueta, vt hæmorrhoidum, & menſtruorum, etiam ſi plethora non adſit. Celſus cap. 20. lib. 3. in tabido detraxit ſanguinem, quia cacochymus erat. Inquit enim, *ſi nihil reliqua proficiant, ſanguis detrahendus eſt, ſed paulatim pluribus diebus.*

Extat Hip. hiſt. apud Gal. in 6. epide. de muliere admodum extenuato, cui per interualla detrahẽdas curauit quatuor ſanguinis libras. extimabatur autem mulier ſuppreſſis menſibus. Quod agnouit ex venis tumeſcentibus, quo tanquam corrupto non poterant partes corporis enutriri, qua-

re paulatim detracto ſanguine melius habuit.

Aduertendum eſt etiam aliam eſſe plenitudinem potentia, aliam verò actu. Quando ſolemnis aliqua ſanguinis euacuatio ſiſtitur, rimetur plethora futura, aut quando aliquis eſt priuatus aliquo membro, quare detrahitur illi ſanguis ád præcautionem.

Cum ergo reuulſionis indicatio, & deriuationis non petatur à plethora, quæ nam ſunt ea quæ illa indicát? Defluxus humotis in aliquam partem indicat deriuationem aut reuulſionem.

Fluxus verò humoris conſideratur tribus modis ratione temporis, aut enim futurus eſt, aut fit, aut fieri incipit: aut partim fit, & partim factus eſt. Tum in omni reuulſione tria ſpectantur, debita diſtantia, & oppoſitio, vt diximus, & conſenſus, ſiue communicatio vaſorum per quæ fiat reuulſio: & denique rectitudo, quæ triplex eſt ſecundum aliquos, fibrarum, & vaſorum, per quæ fit attractio, lineæ, & motus naturalis ſecundum ſitus differentiam. Omnes hæ rectitudines non poſſunt ſemper obſeruari, quo tamen plures poterunt adeſſe, eo ſemper res meliùs habebit.

Nunc oportet videre quid ſit agendum in quolibet fluxionis tempore. In illo fluxu, qui futurus eſt, & in quo præcautionis gratia reuulſio adhibetur, nulla eſt habenda ratio terminorum, & partis in quam fit fluxus: ſed tantùm loci à quo. Quare ſatis eſt tátùm diſtantiam loci obſeruare in detrahendo ſanguine, nec reliquas cõditiones admodũ curare. Quãdo verò materia incipit fluere, tunc debet aduertere Medicus locum à quo fluit,

& ad quem fluxio concitatur, quò curet diligenter, vt motus reuulſionis ſit continuus, & perpetuus vſque ad locum affectum. Verum quia rectitudinis maxima eſt habenda ratio (ſemper enim Hipp. eam commendat in euacuationibus reuulſiuis) exemplis eſt explicanda illius diuerſitas.

Cum ergo Hipp. ſcribit in aph. 58. l. 5. poſteriore capitis parte dolente, vena in fronte inſciſa prodeſt, in hac reuulſione ſeruatur rectitudo ſitus: poſterior enim pars, recto tramite, apponitur anteriori. debita etiam adeſt diſtantia, & oppoſitio, quæ maxima eſt, & lineæ rectitudo: rectitudo autem fibrarum obſeruari non poteſt.

Cum autem fit reuulſio ab vna manu ad alteram, obſeruatur rectitudo lineæ, ſitus venarum, & conſenſus, non tamen fibrarum.

Si inflammatio ſit in parte anteriore pedis dextri, fit reuulſio ex ſaphæna pedis ſiniſtri, in qua ſeruatur perpetuus ductus fibrarum, & conſenſus venarum; non tamen rectitudo ſitus, aut lineæ.

In ea verò fluxione in qua aliquid iam effluxit, & fluxurum eſt continuè, non tantùm reuellendum eſt ratione fluentis materiæ: ſed etiam euacuandum ratione materiæ quæ effluxit, In quo aduertenda eſt diſtinctio, quam diximus de ea parte quæ maximè diſtat, & quæ proximior eſt.

In deriuatione autem debet fieri detractio ſanguinis per eandem partem, ideſt, eiuſdem lateris, & conſentientem, vt ſi defluxio fiat in oculum dextrum, aut dextram aurem, deriuatio fiet per venam dextri brachij, vt cap. de reuulſione diximus.

De affectionibus egentibus phlebotomia.

CAP. III.

ALIQVA plethora miſſione ſanguinis eget: alia non eget. Quare diſtinctione eſt opus. Plenitudo duplex eſt: vna ad vaſa: altera ad vires. In plenitudine ad vires non ſemper ſanguis detrahendus eſt, quando videlicet crudus humor in corpore eſt abundans, ex Gal. comment. in lib. Hipp. de humorib. & cap. 3. lib. 12. de metho. meden. Nam adhibita ſanguinis miſſione, inquit Oribaſius, cap. 2. lib. 7. ægri ſolent incidere in magnum morbum ob refrigerationem quæ fit priuatione ſanguinis, & caloris. In reliquis repletionibus, eſt vena ſecanda.

Qui reiecerunt ſanguinem ex pectore, & curati ſunt, ea tamen exiſtunt thoracis figura, & pulmonis conformatione, vt paulo plus collecto ſanguine vas aliquod aut rumpatur, aut reſeretur: ijs etiam ſi in corpore nulla adfuerint alia ſymptomata ineunte vere ſanguinem detrahere oportet. Nam ſi durante vere multus colligatur ſanguis in pectore arcto, recident in primum morbum. quare venæ ſectione illis proſpiciendum eſt.

Qui in morbum comitialem à ſanguine, aut apoplexiam ab eodem, aut perigneumoniam aut pleuritidem, aut anginam ſubito incurrunt, ſanguinis detractione egent, ob plethoram, aut defluxum humorum in partes affectas, ex Hipp. libro de

victus ratione in morbis acutis.

Quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ fuerunt atrabilarijs & quotannis æſtate plethoricis affectionibus affici ſolent, initio veris ſanguinis detractione euacuandi ſunt ad præcautionem, quod eſt etiam intelligendum in omni morbo, qui ſolet æſtate ſingulis annis repetere.

Quibus mulieribus ſuppreſſi ſunt menſes, albioribus quidem per malleolos, nigrioribus verò per ſaphænam, ſanguis eſt detrahendus.

Iis quibus fluit ſanguis nimia copia, vena ſecanda eſt per reuulſionem, ſi quidem fluxus ille fuerit ſymptomaticus, non criticus.

Botallus c.6.lib. de curatione per ſanguinis miſſionem, proponit duas quæſtiones, num in ſanguinis ſtillicidio ſit ſanguis detrahendus, & num ſi fluxerit larga copia in criſibus imperfectis, & præmaturè, aut parcius venientibus quas excretiones ſymptomaticas appellare ſatius erat. Concludit in his omnibus eſſe ſanguinem detrahendum, hac ratione primum de ſtillicidio. Natura adiuuáda eſt cùm perficere non poteſt id quod tentat, atque in ſanguinis ſtillicidio natura tentat expellere & non poteſt, ergo iuuanda. Id cõfirmat pluribus hiſtorijs. ſecundo ſanguis qui exit per ſtillicidium purus ſemper viſitur, qui detrahitur per venę ſectionẽ impurus. Quantũ verò ſpectat ad largas excretiones ſanguinis ſymptomaticas, poteſt confirmari ex dicto Hippo. *quæ fluunt immoderatè & ſymptomaticè ſiſtenda*, ex aph. 2. lib.4. Quo pacto autem diſtinguantur ſymptomaticæ excretiones a criticis alibi dictum fuit.

Initio inflammationum vena ſecanda eſt. De-

niquein magnis doloribus nullum eſt præſentius remedium quàm venæ ſectio.

De quantitate ſanguinis detrahendi.

CAP. IV.

IN ſanguine mittendo menſura quantitatis ſumitur à viribus ęgri, ab ętate, à morbi magnitudine, repletionis quantitate, ab aëris ambientis temperie, à victus ratione, à vitę inſtituto, ab excrementis eductis, vel retentis, ab habitu corporis denſo, vel raro.

Si multa ſit opus euacuatione, & vires extiterint debiles, oportet euacuationes partiri, ex Gal. l. 9. method. med. cap. 4. Quare parua copia detracto ſanguine, aliquo interiecto temporé, erit iteranda venę ſectio, quouſque ſufficiens quantitas ſit detracta.

Si feruescentis ſanguinis adſit plenitudo acutiſſimam febrē accendens, ſubitò, & ſemel euacuare oportet vſque ad deliquium animi Hipp. aph. 23. lib. 1. inquit *vbi vſque* ad animi deliquium educere conuenit id faciendum ſi ęgrotus par eſſe poſſit. Hip. conditionē adiunxit, ſi ęger poſſit tolerare, ideſt, ſi vires fuerint robuſtę: nam in debilibus animi deliquium eſſet mors. Quidā interpretantur hanc particulam (deliquium animi) excluſiuè, non incluſiuè. Verùm non poteſt Medicus certò cognoſcere illos tērminos: quamobrem res eſt altiùs examinanda. Primò enim animi deliquium ratione

cauſæ eſt multiplex: aliud namque accidit ex ſuccis mordacibus os ſuperius ventriculi vellicantibus. Aliud verò defectu virium, ratione vacuationis. Hippocrates, & Gal. intellexerunt de hoc poſteriore deliquio: neque tamen hoc poteſt eſſe vera menſura ſanguinis detractionis. Aliqui namque ita ſunt animoſi, vt non antea deficiant quàm totus penè ſanguis fuerit detractus: in ijs autem expectare deliquium animi, nihil aliud eſſet quàm præſtolari mortem. Quare putant multi, & veriùs Hippocratem intellexiſſe vſque ad animi deliquium quoad vires ferunt. Vtrum autem vires ferant, percipitur potiſſimùm ex pulſu, quare in ſanguine detrahendo Medicus perpetuò debet manũ apponere pulſui, vt poſſit intelligere quomodo ſe vires habeant: qui quidem dum percipit eas debilitari valde, ita vt timeatur animi deliquium tunc temporis finem euacuationi imponere debet.

Sub cane, parua quantitate detrahendus eſt ſanguis, ob virium debilitatem. Vere autem larga copia.

In ſeptentrione largiùs ſanguinẽ detrahemus: in plaga meridionali parciùs.

Qui venas habent latas copioſam facilè patiuntur detractionem ſanguinis: qui verò paruas non facilè.

Quibus ſuppreſſę ſunt ſolemnes euacuationes, ijs abundè eſt ſanguis detrahendus. Qui verò euacuationibus affliguntur ſolemnibus, iis parua copia.

Qui raro ſunt habitu corporis, largam ſanguinis detractionẽ non ferunt: qui verò denſo, cõtra.

Qui immoderata vſi ſunt venere, his pauca quantitate detrahendus eſt ſanguis.

Hac in re apprimè animaduertenda eſt aurea ſententia Aretęi: *Aequale ſane, inquit, adiutorium, vt pote magno affectui magnum remedium miſſio ſanguinis eſt, niſi quis plus quàm conueniat mittendo, delinquat. Modum autem coniectari difficile eſt, nam ſi paulo plus detraxeris, hòminem plane ſtrangulaſti, ad vitam enim tuendā hic vel paucus ſanguis efficaciſſimus eſt; cùm ſit vitæ corporiſque alimenti fomes. Si minus detraxeris quàm cauſa poſtulat, nihil magni per magnum auxilium contuleris, ad huc enim cauſa permanet: ſed præſtat minus detrahendo delinquere, nam ſi minus detractum eſſe viſum ſit, aliqui verò optimi ſucceſſus apparuerint, iterum venam reſcindere congruens fuerit.*

Quæ vena ſecanda ſit: de quantitate ſectionis: & quo tempore vena ſecanda ſit.

CAP. V.

A Situ partium affectarum indicatio ſumitur quæ vena ſit ſecanda. Oportet enim è directo partis affectæ ſanguinem mittere: vt liene affecto, è vena ſiniſtri brachij, aut pedis ſanguis eſt detrahendus ex Gal. in comment. libri 1. Hipp. de humoribus. Id autem fit imitatione naturæ, quæ ſolet ſanguinis profuſiones vtiles moliri è directo partis affectæ.

Tres ſunt venæ è quibus in cubito mittitur ſan-

guis ex Gal. lib. de ſanguinis miſſione. Interior, nempe quæ ex axilari, exterior quæ ex humerali, & media, ſiue mediana appellata. Medianæ, & interioris ſectio vtilis eſt ijs in quibus inferiores collo partes patiuntur. Exterioris ſiue Cephalicæ in ijs in quibus ſuperiores collo partes laborant, vt facies, & caput. Media denique medio modo ſe habet, idque fit ob maiorem conſenſum partium inter ſe.

Inferiores partes corporis iuuantur venis inciſis, quæ ſub poplite, & malleolis ſunt; vt in vteri inflammatione ſecare oportet venas quæ ſunt in crure aut poplite. Tum in cochiis impreſſis.

In Iſchiade, quando non accidit à frigore ſed à repletione venarum quæ ſunt in coxis, oportet ſaphænam, vel popliteam venam ſecare.

In principio anginæ, cubiti venam eiuſdem lateris ad reuellendum, & deriuandum: poſtea quæ ſub lingua ſunt venæ tundendæ.

Si capitis dolores ſint inueterati oportet ſecare venam quæ eſt in fronte. In recentioribus etiam capitis doloribus mirè confert poſt generales euacuationes.

In ijſdem venæ materia ſectio multorum experimento omnip. ſe prodeſt.

Si hæmorrhoides ſecandi venam occaſionem præbuerint, & eas velis cohibere. ſeca venam brachij: ſin autem prouocare, tunde eam quæ eſt in cruribus, aut tibijs. Idem de menſibus eſt intelligendum. In malignis affectibus ex eadem parte vena ſecari debet. Vt in carbunculis & ſimilibus: nam ſi ex oppoſita ducatur ſanguis, incommodum commodo maius eſt: plus namque no-

cet materia venenata per partem principem tranſiens, quàm proſit retractio eiuſdē à parte affecta.

De quantitate verò ſectionis venę ſtatuendum eſt ita, Qui ſubita, & confertim facta indigent euacuatione, quales ſunt, qui laborant magna plethora aut febre ardente, pręſertim ſi fuerint iuuenes, & boni habitus, ijs magna eſt apertio facienda.

Qui craſſum habent ſanguinem vt pote melancholici, & aduſti, egent magna ſectione.

In reuulſione exigua vel mediocris eſt inciſio facienda.

In inſanientibus parua inciſio eſt facienda, ne auferendo ſibi faciam vel ligaturam ſinant egredi ſanguinem, & quo citiùs vulnus conſolidetur.

In vaſis magnis magna: in paruis parua eſt vtendum ſciſſura.

Hyeme maiore eſt opus inciſione quàm ęſtate. Etenim craſſior eſt hyeme ſanguis: adde quod aëris frigiditas impedit ſanguinis egreſſionem.

In debilibus parua inſciſio facienda ne magna copia diſſipentur ſpiritus.

Quo verò tempore ſit ſecanda vena nulla eſt habenda ratio numeri dierum: nam ſi morbus magnus extiterit, & affectio requirat ſanguinis miſſionem, viréſque ferant, hoc remedium non pętermittes ex Gal. lib. 9. meth. med. cap. 5. In ijs, qui febriunt exacerbationis declinationem, aut remiſſionem expectabis ſi nihil vrgeat. Melius eſt venam ſecare manè, non ſtatim à ſumno, ſed vna hora poſt euigilationem.

Quibus vena ſecanda eſt poplitis, aut malleoli, à prandio id fiat poſt deambulationē eſt neceſſe,

quo

quo ſanguis faciliùs deducatur ad partes inferiores, & venæ ſint patentiores.

De indicijs quæ ſumuntur ſanguine detracto.

CAP. VI.

SAnguis qui lentè fluit, & digitis adhæret, glutinoſus eſt, obſtructionéſque oſtendit, nec non calorem vehementem, quo ſeroſa pars illius conſumitur.

Sanguis tenuis tardè concreſcens cruditatem, iecoris debilitatem, aut ſummam putredinem oſtendit.

Plurima aquea ſubſtantia ſanguini ſupernatans largioris potus dat indicium, aut debilitatis epatis aut renum obſtructionis.

Arenoſus ſanguis indicium lepræ eſt.

Sanguis qui ſimul atque detractus eſt ſuam corruptionem oſtentat, magnam caloris natiui debilitatem ſignificat: qui autem tardè, admodum robuſtas vires.

Sanguis qui facilè lintea ſatis denſa penetrat, nullâſque guttas eminentes procreat, eſt corruptus, & tenuis: qui verò eas producit craſſus, & vt plurimùm laudabilis.

LIBRI TERTII

PARS TERTIA.

DE CVRATIONE per medicamenta.

De purgationis definitione, diuiſione, qui ſint purgandi, & quibus purgatio non conuenit.

CAPVT I.

EVACVATIO eſt ſuperflui, aut peccãtis humoris è corpore detractio ſpõte facta, aut artificio Chirurgico vel medicamento. Euacuatio itaque multiplex eſt: inter cuius ſpecies duæ ſunt præcipuæ, vtpote ſanguinis detractio, & purgatio. De ſanguinis miſſioné diximus ſuperiori capite: nunc de purgatione eſt diſſerendum.

Purgatio eſt humorum qualitate peccantium in corpore, euacuatio: quæ fit aut ſponte, aut medicamentis ex Gal. comment. 2. in lib. 1. apho. Sponte duobus modis, criticè aut ſymptomaticè. Verùm antequam de purgatione longior inſti-

tuatur oratio, de præparatione quæ illam non ra-rò præcedere debet, pauca dicenda ſunt.

Præparatio eſt humorum diſpoſitio, qua redduntur apti ad purgationem: cuius præparationis neceſſitas petitur ex aph. 10. lib. 2. *Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere*: quod eſt, ſecundum Gal. comment. in aph. citatum aperire meatus, & ductus, humores attenuare, incidere, & abſtergere, ſi qui fuerint in corpore craſſi, & glutinoſi. Nonnunquam eſt etiam neceſſarium humores ſubtiles & tenues incraſſare, vt in tenui catharrho in pulmones prolabente. Præparationis neceſſitas, trahitur ex imitatione naturæ, quæ ſolet primò concoquere humores, & coctione præparare: vnde ille ap. 22. l. 1. *concocta medicari, & non cruda, neque in principijs, modò non turgeant, plurimum verò non turgent*: nam hæc præparanda ſunt. Quocirca præparationis indicatio ſumi debet ex cruditate humorũ quam detegit cruditas excrementorum.

Qui cacochymia laborant, ſunt purgandi. Cacochymorum enim humores qualitatẽ peccant, & purgatio eſt euacuatio humorũ qualitate peccantium. Verùm cacochymię quieſcenti actu, & potentia, debetur purgatio per ſe: fluenti verò, ſanguinis detractio per reuulſionem, aut deriuationem.

Galenus cap. 3. lib. 3. de ſanitate tuenda ſcribit, *ſi quis vel propter ætatẽ, vel propter timiditatẽ ſanguinẽ ſibi detrahi non permittat, hic largiùs purgãdus eſt*: & potiſſimùm medicamẽto catholico, quod vim habet omnes humores purgãdi. Nam illis extractis humoribus minor efficietur plethora.

Quorum humores turgent, ij ſunt purgandi: turgent autem cum è parte in partem vltrò, citróque feruntur: nam hi humores exitum, & manus medicas petunt auxiliares.

Qui ſcatent humoribus tenuibus purgatione egent, ne illi humores incendium concipiant, & febrem excitent.

Qui ſolent anniuerſarijs affligi morbis, verno tempore ſunt purgandi, hac diſtinctione adhibita, vt ſcilicet qui ſunt pituitoſi, initio veris purgentur: nam tunc temporis humores pituitoſi hyemis tempore collecti, vi caloris ingruentis funduntur, & morbos diuerſos pariunt, vt pote catharrhos, epilepſiam, appoplexiam, paraliſim. Bilioſi verò in fine veris ſunt purgandi, quia tunc temporis maior copia bilis collecta eſt.

Qui integrè non fuerunt iudicati, ideſt quorum criſes fuerunt imperfectæ, purgandi ſunt. Nam ex Hip. aph. 12. lib. 2. *quæ relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere ſolent*: quare ne patiantur recidiuam, ſunt purgandi.

Si conualeſcens modice cibum capiat, vireſque non reſumat, purgatione indiget ap. 8. lib. 2.

Illi verò, qui ſano ſunt corpore non ſunt purgandi, nam ex aph. 36. lib. 2. *qui ſano ſunt corpore, per medicamenta euacuati, citò exoluuntur, vt qui prauo vtuntur cibo.* & aph. 16. lib. 4. ſcribitur *carnes ſanas habẽtibus helleborus periculoſus*: parit enim conuulſionem.

Qui laborant interna inflammatione non ſunt purgandi, ſcilicet aliquo vehementi medicamento: purgatione namque cõmouerentur humores, ex quo maiori copia in partes affectas, cófluerent.

Quibus aluus abundè fluit ijs à cathartico medicamento eſt abſtinendum: nam metus eſt ne deficiant ſuper purgatione, dummodo fluxus ab obſtructione non pendeat, vt in fluxu chyloſo; nam tunc temporis medicamentũ eſt propinandum, quo obſtructiones venarum meſeraicarum auferantur: aut ſi fluxus pendeat ab irritatione naturæ, purgandum eſt, leui cathartico.

Debiles non ſunt purgandi, & qui laborant vomitione nimia, aut ſubuerſione tanta ventriculi, vt non poſſit medicamenta retinere; fruſtrà enim ad illa ſumenda impelluntur.

Corpora quæ abundant humorum crudorum copia, non ſunt vehementioribus purgationibus vexanda: quia medicamentum vehemens illis in corporibus mouet humores crudos, & ſæpe commotos non purgat. Satiúſque eſt humores omnino non mouere, quàm commotos non purgare: tunc enim moleſtia afficitur corpus ſine vtilitate vlla.

Mulieres grauidæ non purgantur, niſi turgente materia inter 4. *&* 7. *menſem,* ex Hipp. aph. 1. lib. 4. nam primis menſibus periculum eſt, ne vaſa (quæ cotyledones vocantur) rumpantur agitatione medicamenti, quòd tenera, & imbecilla ſunt vaſa illa fœtus: poſtremis verò menſibus facilè rumpuntur, ob eorumdem vaſorum ſiccitatem.

In morbo acuto, ex Hipp. *raro purgandum niſi turgente materia,* ne ſcilicet violentia medicamenti magis accendantur humores.

Pueri, & ſenes difficillimè ferunt purgationem ob debilitatem virium, & diſſipationem caloris natiui.

Qui corpore ſunt nimis obeſo, aut gracili purgationem difficilè ferunt, ob debilitatem caloris innati. Cæterùm Hipp. penuria benignorum medicamentorum, quibus nos abundamus, multis prohibebat purgationem, quibus nos liberè concedimus.

Quomodo, qua parte, quando, quibuſúe medicamentis ſit purgandum.

CAP. II.

INdicatio partis per quam purgare oportet, pendet ab humorum inclinatione in aliquam partem. Nam ex aph. 21. lib. 1. *quæ ducere oportet quò maximè natura vergat per loca conferentia, eò ducere*, ideſt, *vijs ac locis vtiliter eò ferentibus.*

Ab anni tempore petitur indicatio, ex aph. 4. lib. 4. *æſtate ſuperiores magis, hyeme verò inferiores ventres purgare oportet*, nam æſtate bilis redundat, quæ cum leuis ſit, per partes ſuperiores faciliùs ducitur: hyeme verò pituita, & ſuccus melancholicus autumno collectus, qui faciliùs per inferiores partes purgantur.

Ab habitu corporis, & facilitate purgationis ducitur indicatio ex aph. 7. l. 4. *graciles, & vomentes facile purgare ſuperius, cauentes hyemem*, propter abundantiam craſſiorum humorum. Et aph. 7. *vomentes verò difficulter & qui me-*

diocriter ſunt carnoſi per inferiora, cauentes æſtatem.

A ſpecie morbi item ſumitur indicatio ex aph. 8. lib. 4. *tabidos verò per inferiora, cauentes purgationem per ſuperiora,* ob debilitatem inſtrumentorum reſpirationi inſeruientium ex Gal. in comm. eiuſdem aph.

In leucophlegmatia primò purgandum eſt per inferiora. Deinde per ſuperiora; tum per apophlegmatiſmos. Cum humores ſunt parati tunc ægri ſunt purgandi. *Concocta enim purgari oportet,* ex Hipp.

Temporis verò in purgando maximam eſſe habendam rationem ſuadet aurea illa ſententia Gal. lib. de puero epileptico deſcripta. *Profectò temporis opportunitas in vſu vniuſcuiuſque vt Hippocrati placuit, poſt quantitatem ad vires diligenter accommodatam, reliquum vtilitatis confert, nam pharmaca potius ſunt iuuantium materia, quàm iuuamenta, quemadmodum à præſtantiſſimis aſſeueratur medicis.*

In principio acutorum morborum eſt purgandum, ſi materia turgeat: ex aph. 10. lib. 1. Hæc item comprehenduntur ap. 22. lib. 1. cum ſcribitur, *quæ cocta ſunt medicamento ducere oportet, ac non mouere cruda neque per initia morborum, niſi ſuapte natura humores moueantur, quod rarò fieri ſolet.* Ergo in iis rarò purgandum. Signa autem turgentis materiæ ſunt ex Gal. lib. quos, quibus, & quando purgare oportet, *motus materiæ eiuſdem murmur, ægri inquietudo, & dolor vagus.* Motus materiæ fit à partibus materiam agitantibus. Murmur à motu flatus impulſi. Inquietudo ab onere materiæ,

aut eius malignitate. Dolor vagus, à diuerſa materia per corpus vagante eiúſque partes vellicante.

Quæ continentur illo aph. ita explicari poſſunt. Certum eſt imitatione naturæ, quæ priùs concoquit quàm excernat Medicum debere concocta purgare. Verùm cum natura concocta depellat, non erit opus medicamentis, niſi ea non poſſit expellere: nam ſimpliciter non poſſe forſan eſt falſum, quia quæ potuit concoquere quo pacto non poterit expellere: cum ſint eiuſdem generis facultates? Reſpondeo, non eſſe impoſſibile naturam coquere, & non poſſe expellere: nam coctio fit quiete; expulſio autem motu, in quo maiore eſt opus robore. Quare bene Auicen. admonet Medicos, vt ſi natura cum debet, non expellat, iuuent eam medicamentis ſuis.

Quærit Hollerius commentario in aph. citatum, An in crudioris, & frigidioris humoris multitudine ſit ſtatim initio purgandum, ideſt, primo morbi inſultu? Reſpondet purgandum eſſe, alioqui periculum eſt ne copia materiæ calor natiuus ſuffocetur. Ad hæc ſi materia illa decumbat in articulos, generabit arthritidem, paralyſim, & morbos alios. Si deſcendat in ventriculos cerebri, morbos frigidos procreabit, vt apoplexiam, epilepſiam & alios. Quare initio illa materia purganda eſt tali medicamento quod non tantùm moueat, ſed etiam purget. Præterea cum materia venenata eſt, purgari debet etiam in principio, licet orgaſmum non habeat. De his intelligi-

tur aph. Hip. *ſi quid mouendum videtur, in principio mouendum, in ſtatu quieſcendum.* Hoc loco occurrit peruestigare, Quorſum natura in principio morborum non expellat quæ noxia ſunt? Nam omni generi animantium, à natura tributum eſt vitare quæ nocitura videntur. In morbis verò humores ſunt noxij: deberet ergo natura partium corporis poteſtate expultrice excutere prauos humores in principio, ne interitum afferrent: nec credendum eſt eam non poſſe. Nam multo pòſt tempore, nimirum in ſtatu, expellit debilior multo exiſtés, quàm in principio morbi. Morbi enim ſeuitia ſatis diuturna debilitantur facultates, ex quo neceſſariò ſequitur, eam potuiſſe in principio faciliùs excludere nocitura. Quamobrem multi exiſtimarunt naturam, in principio non detrudere foras morbificam materiam quia non ſit apta excluſioni, aptitudo autem ex coctione pendet. Verùm humores qui ſymptomaticè reijciuntur non ſunt cocti. Ergo quod natura non excludat materiam morbificam, non eſt in cauſa materiæ cruditas (ſi exceperis expectorationem) ſed aliquid aliud, nimirum irritationis vehementioris priuatio. At cruda plus adferunt irritamenti quàm cocta, quæ coctura miteſcunt: Ergo in principio, duplici ratione, natura impelleretur ad excernendum, nempe irritatione, & robore. Vt nodus ſoluatur reſpondebimus, naturam certè magis irritari in incremento, non in principio, quam vbi materia eſt cocta. Nam ex 3. aph. lib. 6. *circa initia &* finem remiſſiora ſunt omnia, in vigore vehementiora. Tum robuſtiorem eſſe. Verùm non expellere in principio, aut incremento, niſi ita ſtimuletur,

ab irritante cauſa, vt diutiùs ſine ſui interitu, non poſſit ſufferre. Quia meliùs conſulatur naturæ, ſi antea coquat quàm expellat: nam cruda difficilè expellũtur. Et quoniam difficilis eſt expulſio, maior fit diſſipatio naturæ, & maior hinc conſequitur debilitas, minor autem quando facilè materia expellitur: facilius verò eijcitur quando eſt cocta. Ergo natura ad ſui conſeruationem priùs coquit, quando non cogitur, quam expellat. Adde quod tota materia cruda non poteſt, niſi longo tempore, detrudi: quo interim coctioni debet incumbere natura: at coctioni & expulſioni ſimul vacare, ſine magna difficultate, nequit. Ergo quia prudens, & ſine præceptore docta, id præſtat quod bonum, aut quod melius: multo autem melius illi eſt coquere quàm cruda expellere. Ergo quando licet, id præſtat: ſed dum cogitur, ad ſui conſeruationem ante coctionem expellere materiam morbificam, eò vſque expellit, quoad ceſſauerit grande illud irritamentum: quod cernitur in multis excretionibus ſymptomaticis, in quibus poſt excreta plurima cruda fit mutatio in excrementa laudabilia. Cum verò à malignitate materiæ perſeuerat illa permoleſta irritatio, ad mortem vſque excernit: melius ſiquidem eſt excernendo noxia, vitam animalis, quantùm poteſt fieri, protrahere, quàm retinendo pauco temporis ſpatio perimi. Ergo coquit priùs quàm expellat, non tam materiæ excludendæ indiſpoſitione, quam ſui conſeruandi cauſa. Quare Medicus imitator naturæ, quæ parum moleſta ſunt debet priùs coquere, quã purgare. Si verò vt Hipp. inquit, turgeant & veluti efferа è parte in partem transfe-

ſant ac iuuanda eſt natura. Nam in illo orgaſmo natura dat ſignificationem, ſe velle expellere, ob moleſtiam: ſed non poſſe propter aliquod impedimentum. Quare Medicus manus auxiliares porrigit, vtiliter. Quæ ſi acutè fuiſſet contemplatus Scaliger commentario in librum Hipp. de inſomnijs, non appellaſſet eos qui tenues humores in principio morborum purgant, literarum euerſores. Propterea quòd exiſtimat tenuia non poſſe excludi niſi incraſſentur, quod cum verum ſit in expectatione, falſum eſt in reliquis excretionibus, ſudoribus nempe, vrinis, dejectionibus alui: & contra ſententiam Hippocratis, nam ſola tenuia orgaſmum habēt illa verò ſunt purganda, ex Hippocratis doctrina.

Utero gerentes ſunt medicandæ ſi materia turgeat à quarto menſe, vſque ad ſeptimum, ſed has minùs, minore verò aut grandiore fœtu abſtinebis, ex Hippoc. aph. 1. lib. 4. quod ſemper eſt intelligendum de medicamentis vehementioribus.

In paroxyſmis, & criſibus non eſt dandum medicamentum, quia tunc temporis natura congreditur cum morbo, à quo congreſſu, medicamento reuocaretur.

In continuis febribus exacerbationes ſunt vitandæ, ne natura duplici labore exerceatur.

In diebus imparibus medicamenta non ſunt exhibenda ex Hipp. lib. 4. de morbis, ſcribit enim *antiquos Medicos maximè in hoc erraſſe quòd in diebus imparibus exhiberent pharmaca, nam multos interficiebant, cauſam hanc non intelligentes, humor enim qui redundat in corpore ægroti, diebus imparibus maximè mouetur, quia tantum corpus tunc in vētricu,*

los ſuccum demittit : ſi quis autem iam perturbatum corpus pharmaco iniecto magis perturbet, non mirum eſt ſi inde homo pereat, & maxime ſi illo die impari futura ſit criſis. Alijs namque diebus imparibus, in quibus non ſunt futuræ criſes, forſan poterimus exhibere medicamentum iuuando naturæ impetum, & viribus conſtantibus.

Medicamenta benigna qualia ſunt caſſia, manna, ſyrupus roſarum ſolutiuus paululum ante cibum ſumenda: quod probatur authoritate Galeni qui ſecundo de alimentorum facultatibus ad hunc modum ſcribit; *Mora*, inquit, *primum, & ante omnem cibum ſumenda ſcilicet deiectionem procurantia; quæ verò tardè commeant, poſtremo ordine ſunt voranda: & quæ celeriter, primò, & ante omnia. Inſuper* de prunis loquens (inquit) *aluum pruna mouent, ſi prandium non ſtatim, & ſine mora, ſed aliquo poſt interiecto interuallo, inchoetur, & ipſa pruna ſola comedantur. Hæc autem communia omnium leuiter laxantium præcepta meminiſſe oportet*: Quorum præceptorum cauſam comminiſcitur Valeriola enarratione 5. libro 2. quòd quæ facilè labuntur, ſi priori loco ſumantur, nihil habẽt quod ipſorum remoretur coctionem: quare lenitate, & ſua humiditate ventriculum ſupinum, vel ſubuerſum reddentia, atque ipſius robur euertentia illum proritant. Si verò poſtremo loco ſumantur, à priore iniecto cibo eorum opus peruertitur: cùm neque ſic ventriculum euertere, nimirum ob admiſta alia edulia à quibus eorum deiectoria facultas diſtrahitur, neque deiectionem moliri poſſint, calore nimirum ventriculi circa cibi concoctionem occupato. Contra vero quæ tardo ſunt com-

meatu, & cydonia, pyra, meſpila, & alia eiuſdem generis, ſi ante cibum ſumantur, nudo & ieiuno ventriculo occurrentia, ipſum adſtringunt, & roborant, vnde deiectio prohibetur. Si à cibo ventrem aſtringentia, & roborantia ſumantur, prius ingeſtum cibum grauitate & aſtrictione ſua concitant, deorſumque trudunt in ventre contenta.

Verùm ante prandium ne, an ante cœnam, vel poſt vtraque ſumenda ſunt illa medicamenta? ante prandium ſuméda ratio ſuadet, modo ne prandium ſomnus ſequatur: nam ſomnus coquit tale medicamentum, & in alimentum conuertit: quod in ſomno major fiat concoctio: quare cum paucis interpoſitis horis homines poſt cœnam ſoleãt dormire, ante cœnam illa minimè ſumi debent. Auicennas fen. 4. lib. 1. cap. 5. noſtram ſententiam confirmat: *Cum verò aliquis*, inquit, *deiectorium biberit Pharmacum, ſiquidem forte fuerit, & catharticum melius erit ſi ſuper ipſum dormiat antequam operetur: roboratur enim vis purgantis medicamenti, & facilius de potentia reuocatur in actum, à calore interno aucto per ſomnum. At ſi debile fuerit catharticum expedit ſanè, ne ſuper id ſomnus accedat, nam à ſomno, medicamenti concoctio ſequetur, vel corruptio. Si verò valde violentum ſit medicamentum ſuper hoc minimè dormiendum, cum metus ſit ne introrſum reuocato calore à ſomno noxiam qualitatem ad mẽbra nobilia, & partes principes reuocet, & mittat.*

Si pituita, & ſuccus melancholicus redundauerit, & præcautionis gratia ſit verè purgandum, vt iubet Hipp. in Aphoriſ. 47. lib. 6. illi humores educi debent initio veris. Bilis verò in fine veris purgari debet.

Animaduertenda tamen, & explicanda eſt illa ſententia Hipp. quæ ſcribitur in libris de aëre, aquis, & locis: *maximè*, inquit, *obſerua: oportet magnas temporum mutationes, & ſolſtitia, vt neque medicamenta in illis exhibeamus neque vramus quæ circa ventrem ſunt: neque ſecemus priuſquam prætereant decem dies, aut plures: ſed potiſſimum decem.* Magnarum mutationum nomine intelligit mutationes caloris, & frigoris, vt ſub cane, & ante canem. Ob æſtus vehementiam, & facultatum corporis imbecillitatem libenter medicamenta non exhibemus: pari ratione dum frigus maximè viget, medicamentum non eſt propinādum, nam frigore concreſcunt humores, quam ob rem redduntur inepti ad purgationem, vel excluſionem. Cæterarum denique mutationum eſt eadem ratio: tamen hæc de medicamentis violentis intelligenda ſunt: nam benigna omni tempore, cùm neceſſitas vrget, exhiberi poſſunt. Item mutationes (magnæ ſolſtitia intelligi debēt, & ęquinoctia in quibus multi intereunt & ſanantur. Inquit enim Hipp. eodem loco *periculoſiſſima etiam ſunt ambo ſolſtitia, maximè vero æſtiuum periculoſum, etiam æquinoctium vtrumque, magis verò autumnale.* Quæritur num medicamenta aut alia remedia, ſæpius aliquo certo & determinato tempore vſurpata, inducant conſuetudinem, eadem ſemper ſumendi. Gal. cap. 5. libro de conſuetudine reſpondet, *multos ſolitos vti remedijs iiſdem certis temporibus, quòd in illis ſolerent ſimilibus affligi morbis, aut ad præcautioneņ futurorum. Quibus tamen non contingebat, ex ratione conſuetudinis, vt per talia remedia iuuarentur. Sed quia propter prauam victus*

rationem cacochimiam, aut plethoram cumulaſſent & congeſſiſſent. Ergo non conſueuerant ſumere, quia vſurpant medicamenta, ſed propter morbos quibus affligi ſoliti erant. Atque in illis qui eodem medicamento, propter ſimilitudinem affectus, vti ſolent, obſeruandum, ne ſemper idem præbeatur medicamentum. Theophraſt. enim ſcribit cap. 18. lib. 9. hiſtoriæ plantarum. *Omnium verò medicamentorum vires debiliores in aſſuetis deprehenduntur. In nonnullis etiam omnino inertes. Quidam enim*, inquit, *tantùm hellebori conſueuerunt edere, vt manipulos integros vorent nihilque afficiantur*, quod multis hiſtorijs confirmat. Subnectit deinde, *quod autem conſuetudo ad illum efficiendum plurimum valeat, rationibus conſtat. Nam pecora huius regionis abſynthium comedere recuſant, Pontica verò eo comeſto pinguiora redduntur, & vt quidam arbitrantur ſine felle*. Quare cum medicamenta conſuetudine corpori familiaria reddita nihil aut parum efficiant, eadem ſæpius non ſunt vſurpanda, ijs qui frequenti egent purgatione.

A materia morbifica ducitur indicatio medicamenti exhibēdi, nam ſi bilioſa fuerit illa materia, medicamenta bilem purgātia ſimplicia, vel compoſita ſunt exhibenda. Si pituita adfuerit, ea quæ pituitam educunt. Si ſuccus melancholicus, ea quæ vim habent illum purgandi, quæ omnia explicantur in antidotario.

Quæritur hoc loco num ſit aliquod medicamētum ſanguinē purgans? cui quæſtioni ſatisfactum eſt in lib. de facultatibus medicamentorum.

Et quia non omnia omnibus conueniunt, interrogandi ſunt ægri, num habeant peculiarem

antipathiam ad medicamentum aliquod: ſunt enim plerique qui rhabarbaro offenduntur multùm, alij alio medicamento.

Quæritur quando dandum ſit alimentum in purgationibus. Trincuncllus lib. de compoſ. medic. reſpondet; ſi leue fuerit medicamentum, cùm vires admodum validas non habeat; & tarde moueat, poſſumus paulo poſt ſumptum medicamentum cibum dare. Nam leuia medicamenta à calore ventriculi facilè ſuperantur, & facile eorum vis diſſoluitur; Immo ſæpe etiam coquuntur, & in alimentum, antequam moliantur purgationem tranſeant, vt teſtatur Gal. 3. de facult. ſimpl. medic. vnde cibo exhibito non ita facile medicamentum vincitur: cum ventriculus vti rei illi magis familiari cibo coquendo, magis incumbat: Præterea verò cùm tarde ſoluant & moueant iuſtò longior plerumque eſſe mora, ſi couſque moreremur, donec purgatio eſſet perfecta, vnde poſt acceptum medicamentum, quo ſtatim comedant præcipimus, vt antequam medicina ad actum reducta mouere aluum incipiat, iam propè confectus ſit cibus. Quod ſi interdum ex ratione apparatus, quia promptior, & aptior ſit venter ad deijciendum, idem ante concoctionem mouere incipiat, cùm in fundo, & ſub alijs reſideat, poteſt facile aperto pyloro, ſiue magna cibi perturbatione deſcendere. Ea certe veriſſimilia videntur: vulgus noſtrum illum modum vocat onerare medicamentum, ac ſi præſſim citiùs operaretur, aut citius deturbaretur. Tamen ſi quis diligentius contempletur hanc rem, concipiet medicamentum miſceri cum alimento, atque eo pacto gratius effectum.

ctum, facilius vertetur in alimentum; bulliunt namque, & veluti feruent qui in ventriculo continentur cibi, & medicamenta, eoque feruore miſcentur, vt iudicari poteſt ex vomitibus qui fiunt poſt coctioné editam. Quare ſatius eſt præſpicere cui hæc benigna traduntur. Si namque fuerint robuſti illis præſcribenda non ſunt, verterétur namque in alimentum: Debilibus ergo & qui facile purgantur præſcribenda, ſine vllo alimento. Verùm enimuero eſtne omnino ab alimento abſtinendum poſtquam vorata ſunt medicamenta?

Vſus apud nos inualuit, vt lauatiuum præbeatur interpoſito aliquo tempore poſt medicamenti ſumptionem; eius ſumendi occaſionem cõminiſcuntur, quod iuuet operationes medicamenti catharatici, non attrahendo, ſed lubricando, & pellendo, tum quia reficiat naturam, catharatici ingrata præſentia læſam, eluatque, ſi quid orificio ſtomachi hæreat moleſtum, cuius deturbandi cauſa, plurimi poſt voratum medicamentum, paululum iuſculi deglutire iubét ægroto, valde vtiliter.

De quantitate purgationis.

CAP. III.

INdicatio quantitatis purgationis ſumitur à quantitate materiæ euacuandæ: nam multa materia magnam purgationem indicat. Verùm ſemper robur virium conſiderandum eſt, nam ſi fuerint vires debiles, non eſt magnum exhibendum remedium, quoniam purgatio debilitat vi-

res: tamen eſt adhibenda diſtinctio. num vires ſint debiles ab oppreſſione, an à diſſipatione. Etenim cum oppreſſio eſt cauſa debilitatis, magna purgatio confert: cum verò à diſſolutione, nocet. Sunt etiam contemplanda ſymptomata, quæ in pluribus ſubſequi ſolent euacuationem, nam quidam ſi vehementer purgētur in animi deliquium, in tormina ventris, & in alia mala ſymptomata incidunt. Quamobrem rogādi ſunt, antequam purgentur, num talia pati ſoleant.

Hoc loco quæri ſolet num purgandum ſit vſque ad animi deliquium: huius quæſtionis occaſionem præbuit Hipp. 23. apho. lib. 1. cum inquit, *quæ euacuantur non ſunt æſtimanda multitudine: ſed ſi talia euacuentur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant. Atque vbi vſque ad animi deliquium expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare.* Verùm illa ſententia potiùs de venæ ſectione, quàm de purgatione intelligi debet: nam purgatio certa quantitate præſcribi non poteſt, neque ſiſti, cum volumus: quæ tamen in ſanguine mittendo præſtari poſſunt. Detrahimus enim ſanguinem quantitate qua volumus, & eius detractionem ſiſtimus cùm nobis libet.

De remediorum multitudine.

CAP. IV.

GAlenus libro 1. de diebus decretorijs cap. 11. loquens de Medicis, qui multitudine remediorum obruunt ægros, ſcribit, *hi quoties ad ægrum*

accedunt, toties peccant: non igitur criſis die in quem parata erat, fieri poteſt: nec contingit tot erroribus interea commiſſis: quandoquidem natura motus ſtatutis periodis pro ſui ratione contingit: interim ab exterioribus erroribus circuitus ſuos prohibetur ſeruare natura. Sic itaque Hippocrates vndequaque admirabilis ait, Natura *omnino ſufficit, & peccatur in hanc extrinſecus operando cataplaſmate in vnctione, totius partis fotu.* Hoc etiam loco Gal. *Medicum naturæ miniſtrum vocat, reuera Medicum, non pharmacopolam ex triuio: tantum enim à iuſta miniſtri naturæ operatione diſtat, vt etiam maximè nomen contrarium ipſi magis conueniat, inimici videlicet ipſius ægri: tum naturæ hoſtis iure appellatur:* tamen his temporibus Medici multa ſimul adhibent remedia, quo natura iuuetur, & eius aduerſarius ſuperetur. Nullus enim ferè eſt Medicus qui in morbis etiam acutis ante decimum quartum diem, ęgrum quem curandum ſuſcepit, non purget bis, aut ter, multáque alia adhibeat remedia. quorum ſententiam Gal. damnaſſe videtur. Quare aut Gal. falſa ſcripſit, aut Medici noſtri temporis perperam exercent medicinam. Hoc ergo diligenter eſt examinandum. Ratio Gal. præcipua eſt, quòd remediorum multitudine natura prohibeatur ſuos ſeruare circuitus. Verùm ſi remedia applicentur appoſitè, & methodicè, id eſt, per indicationes, quæ naturam iuuent & morbum oppugnent, naturam non reuocabunt à ſuo opere, & circuitu: imò cum Medicus naturæ ſit miniſter ſuggerere debet, multa commoda remedia, eorum exemplo, qui expugnaturi vrbes varia, & diuerſa inſtrumenta bellica vſurpant, vt facilius

De remedijs extraordinarijs.

CAP. V.

MOrbi curãtur remedijs ad pharmaciam, aut Chirurgiam, aut ad victus rationem, ſiue diætam pertinentibus, quæ propria appellantur Medicorum remedia: præter quæ multa extraordinaria vſurpantur, qualia ſunt vota, præcãtiones, Dæmonum præſtigia, ſuffigurationes aſtronomorum, & ea omnia quæ imaginationem commouendo vim remedij obtinent.

Vota, & precationes in morbis ſanandis non tantùm catholici approbarunt, quorum Eccleſia quotidie in ægrorum ſalutem fundit preces Deo, ſed & Hipp. qui libro de morbo ſacro ſcribit, *ſi quid contingat aliquem pati oportet cupere id à Deo purgari & purum effici. Deus namque*, inquit, *eſt qui maxima, ac ſceleratiſſima peccata purgat, & liberatio noſtra exiſtit*. Et lib. de inſomnijs *in morbis Deos inuocare conducibile eſt imprimis; & oportet ijs inuocatis manum inſuper operi admouere, in quo opere numen eſt*. Et in libro de elegantia Medici ſcribit, *omnes morbos, quos medicina vincit, ope Deorum vincit*: omnes in morbis opem diuinam facilè implorãt, vota multa faciunt: pœnitere autem, & peccata fateri, quo gratia diuina eorum mentibus illuceſcat, morbos ſanatura, pauci volunt: hoc enim neſcio quid parum deuotis horroris adfert, quod mortis cogitationem adferat, cuius memoria, vt & reliquorum nouiſſimorum, â peccatis nos abducit.

Præſtigia dæmonum ſunt euitanda Chriſtianis, nullúmque commercium cum illis habendum eſt, Chriſti iuſſu. Tamen reperiuntur infiniti propè, qui vt poſſint recuperare rem amiſſam ad Ariolos cacodæmonum Miniſtros confugiunt: quid eos ſanitatis cauſa facturos exiſtimandum eſt? De configurationibus aſtronomorum ita loquitur Ptolomeus ſententia 9. centiloquij, *vultus huius mundi inferioris ſubditi ſunt configurationibus cœleſtibus, atque ideo ſapientes aſtrologi, quo imagines conficiant, aſpiciant ſtellarum introitum in cœleſtes domos, & tunc operabuntur.* Alhy Arabs com. in eam ſent. multa experimenta recenſet: quibus non eſſe fidendũ vt diſputauimus in libello contra aſtronomos gallico idiomate edito. Reliquum eſt, vt de ijs quæ imaginationis vi, ſanandi poteſtatem obtinent, diſſeramus.

Imaginationem magnam vim habere in noſtra corpora probauimus, cum ageremus de maculis quæ in corporibus natorum conſpiciuntur ortis, à vehementi matris deſiderio, & imaginatione. Quocirca magnam in morbis vim habere imaginationem ingenuè fateri poſſumus.

Opinio, ſeu imaginatio quam æger de ſuo familiari Medico concepit, vtiliſſima eſt illi. Etenim ille (inquit Gal.) plures ſanat in quem plures ſperant & cui confidunt: quod vt exequi poſſit Medicus de ſe concitare debet bonam opinionem doctrina, bonis moribus, & præſtantiſſimis artis operibus, non ad ſuperbiam, & faſtum, vt plerique ſolent, ſed ad ægrorum ſalutem, & Dei gloriam: quod vt aſſequi poſſit conſulat Hipp. lib. de Medico, & de elegantia Medici,

In alienationibus mentis Medicus debet ægrorum opinioni, & imaginationi ſeſe accommodare. Deinde ingenioſè, & prudenter excogitare illa quæ eum poſſunt diſtrahere ab opinione concepta. Ea ratione Philodotus Medicus capiti eius, qui caput amputatum ſibi eſſe credebat, pileum impoſuit plumbeum, cuius grauitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe putauit. Aliqui affectus curantur commotis ſubitò animi paſſionibus: vt ſingultus repentino aliquo terrore ſedari notiſſimum eſt in ſanis. Podagra laborantes, & paraliticos ſubito aliquo incendio, ruina ædificij, aut metu occiſionis curatos legimus. Noui vetulam quæ diu hemiplegia in lecto correpta decubuerat in villa turris Seoni ad littus Maſſilienſe, quæ audito rumore aduentantium Turcarum è lecto confeſtim ſurrecta, ad turrim quæ erat proxima ſe vltro contulit, ſcalámque ſexaginta graduum ſcandit, vt mortis, aut ſeruitutis periculum euitaret. Ferunt Cardanum poſt celebrata omnia remedia quæ ad ſanguinis profluuium ſiſtendum conferre poſſe videbantur, timore mortis incuſſo, ægrum profluuio ſanguinis, & mortis periculo liberauiſſe. Multa ſuadentur ab imperitis ægtorum corporibus apponenda, quæ ſi cacodæmonum opera non fuerint comparata, ea debet permittere Medicus, vti ſunt apprehēſiones ſacrarū rerū, quæ virtute diuina poſſunt, remedio eſſe abſoletis remedijs ita loquitur Celſus libello de cucurbitulis. multa quidem olim vſurpata poſteritas reliquit, multa etiam meliora partim reddidit, partim excogitauit in quo acri iudicio opus eſt, vt quod inuentum etiamſi exoleuit nullo metu reuo-

reuoces. neque reformides, vti remedijs poſteritatis, quibus fortaſſis veterum legibus interdictum eſt.

De regulis generalibus methodi medendi.

CAP. VI.

TOTA ferè difficultas curationis morborum in methodo conſiſtit. Quilibet enim ædificij materiam inuenire, & congerere poteſt: ſed congeſtam diſponere, ſolius eſt artificis periti. Remedia innumera paſſim reperiuntur: verùm illa methodicè diſponere is tantum nouit, qui regulas methodi ad vnguem tenet. Certè quid agendum ſit, indicantia demonſtrant: quo autem ordine in agendo ſit progrediendum regulæ methodi patefaciunt, quæ pendent ex eorum relatione quæ ad primum aliquod tanquam ad ſcopum referuntur: vt in medendo, quia vltimus ſcopus eſt ſanitas, remedia ſuum obtinebunt locum, prout faciunt ad ſanandum: quam ob cauſam in hoc capite aliquot deſcribemus regulas, quibus in medendo methodicè, quaſi manu ducemur, id eſt, in diſponendis certò ordine remedijs.

Quarum prima eſt, generalia remedia particularibus, & topicis ſunt anteponenda. Generalia vocamus remedia, quæ pertinent ad totum corpus. Particularia verò quæ partem ſolam reſpiciunt: ſecus enim qui faceret, ad locum affectum, maior copia materiæ attraheretur, vt ſi iecur affe-

ctum eſſet, & illi imprimis topica remedia applicarentur, attraherentur ad illud humores corrupti, qui augerent morbum. Conceditur tamen aliquando vt ſimul, & ſemel præſcribantur generalia remedia cum particularibus, vel topicis, vt in vlcere meatus vrinarij, à pituita ſalſa nato, cum ei præſcribuntur generalia remedia, poteſt etiam parari eodem tempore iniectio ex lacte, vel decocto hordei ad demulcendam acrimoniam vrinæ, dolorémque ſedandum. Quod etiam interpretari debet quoties cauſa morbi, & læſio non ſunt in eadem parte, vt in affectibus per conſenſum. Siquidem caput doleat per conſenſum ventriculi, aut aliarũ partium, vt pote vteri, renum, iecoris, poterimus ſimul generalia præſcribere remedia, & capiti per conſenſum affecto etiam remedia applicare. Cum verò cauſa læſionis, & læſio ipſa ſunt in eadem parte; ſemper non poſſunt ſimul exhiberi omnia remedia, vt de iecore inflammato ſuperiùs dicebamus.

Secunda, Gal. num. 5. ſect. 1. lib. 6. epide ſcribit ſi quis egeat purgatione, & ſanguinis miſſione; à ſanguinis detractione auſpicandum eſſe curationem neminem latet. Auicennas cap. de curatione ſynochi putris appoſuit cautionem, nimirum ſanguinis detractionem inprimis neceſſariam eſſe, niſi adſit repletio vomitiua, vel nauſeatiua, ideſt, niſi ventriculus prauitate peculiari humorum laboret: nam venæ exhauſtæ ſanguine vitioſos attrahunt humores è ventriculo, ideo tunc temporis purgatio, ſanguinis detractionem antecedit: hæc autem regula ita probari poteſt, Sanguinis detractio aufert obſtructiones, ex quo fit

vt medicamẽtum faciliùs per venas meare poſſit. Adde quod parte aliqua oneris, vel humoris leuata, medicamentum ſubſequens faciliùs humores corruptos excludit.

3. Regula. In obſtructionibus à venæ ſectione auſpicandum eſſe ſcribit Gal. cap. 4. lib. 8. methodi medendi.

4. Regula. Si ex humoribus aliquis præter ſanguinem redundauerit, aut conputruerit, aut exigua fuerit ſanguinis boni ſubſtantia, aliorum humorum copia ſuperante, tum primùm ab alui deiectione incipiemus euacuationem. Id confirmatur eiuſdem ſententia in lib. de medicamentis facilè patabilibus, in cutatione coxendicis; *in cura doloris* inquit *coxendicis ſi multus fuerit infeſtans humor, purgatione primò vtendum eſt humoris affligentis. Si verò plethoricum fuerit corpus, primum omnium ſuſcipienda eſt phlebotomia.* Cæterum cum melancholicus ſuccus in expurgatione propter craſſitatem ſit contumax, à venæ ſectione eſt incipiendum. Quo conſilio lib. 2. ad Glauconem Galenus in curatione Cancri, & Elephantiaſis ab ea auſpicatur.

Quinta regula, Humores ſunt primò præparandi, deinde purgandi ex Hipp. in aph. 22. l. 1. in lib. de victus ratione in morbis acutis. Nam qui purgant crudos humores, duo inuehunt incommoda: primò calorem coquentem, & præparantem reſoluunt: ſecundò mouent, & non purgant, variaque mala ſymptomata excitant.

Sexta. Ea ſunt primò adhibenda remedia, ſine quibus ſequentia incommodi aliquid afferent, ſententia plurimorum praxim exercentium; vt

clyſter exhibendus eſt ante ſanguinis detractionem, ne humores feculenti qui in inteſtinis ſtabulantur à venis exhauſtis attrahantur.

Hoc confirmatur Gal. ſententia qui cap. 5. lib. 4. de ſanitate tuenda ſcribit ſi in corpore laſſo ſanguis bonus exiguus ſit humoris crudi plurimi, hinc ſanguis non eſt mittẽdus quippe inciſa vena bonum ſanguinem emittit multum vero qui in primis venis circa iecur colligitur in totum ac vaſis corpus.

Septim. A remotione cauſæ morbificę eſt auſpicandum, niſi quid impediat: vt quando violentia ſymptomatum deducimur à cauſæ curatione, ad curationem ſymptomatis, ob periculum imminens à ſymptomate; vt ſi in febre magna oriatur ingens dolor, relicta curatione cauſæ febrem excitantis conuertemus nos ad dolorem ſedandum, quia ab illo dolore maius impendet periculum, quàm à cauſa febris.

Octaua. Cum plures cauſæ ſibi inuicem ſubordinatæ morbum aliquem procreant, ducendum medicationis initium à remotiori: vt ſi putredo cauſa febris extiterit: huius autem obſtructio, ob prohibitionem perſpirationis, ſiue euentillationis, primò obſtructio eſt auferenda; deinde putredo tollenda.

Nona. A benignioribus remedijs eſt auſpicandum, quando diuerſorum graduum medicamenta ſunt ægris exhibenda, niſi morbi magnitudo nos cogat in principio vſurpare extrema remedia, cum vires ferre poſſunt.

Decima. In morborum, ac affectuum contemplatione inquit Gal. 7. meth. cap. 12. primò per-

pendendum eſt, à quo diſcrimen ęgro maximè impendere videatur. Secundo loco quod ex his cauſæ rationem obtineat, & quæ ab ipſis efficiantur. Tertiò quæ ſanari ante alia poſſunt: ijs enim adnimaduerſis, ad id quod magis vrget, primum dirigi conſilium curantis debet. Vbi verò aliud efficiens eſt, aliud quod ab eo efficitur, ipſa cauſa primò ſpectanda eſt. At vbi curari hoc ante illud non licet: ad id quod ordo dictat reſpiciendū eſt: vt ſi in hydropico vlcus fuerit natum, quia illud non poteſt curari ſuperſtite hydrope (nam hydrops ſemper humectat proindéque impedit exſiccationem vlceris, in qua conſiſtit eius curatio) ab hydrope eſt auſpicanda illa curatio.

Vndecima. Cum plures complicantur affectiones, inquit Gal. cap. 9. libro 3. tuendæ ſanitatis, Commune conſilium eſt, vt ei quod ſuperat, & magis vrget, ſis magis intentus, nec planè quod reliquum eſt contemnas: proprium verò cum eo quod commune eſt, ab ipſis membratim affectionibus eſt accipiendum.

Regulæ aliquot prudentis & veri Mediti.

CAP. VII.

1. REgula. Ea bona quæ in opere practico medicinæ ex illis naſcuntur quæ bene, & appoſitè fiunt, ita futura ab imperitis exiſtimantur, ac ſi ea facta non eſſent. Quæ autem malo contingunt, artifici imputantur. Quare vituperij effugiē-

di cauſa quilibet Medicus beneagere debet, potiuſquam laudis ſpe.

Eam ob rem Hipp. ad Democritum ſcribit In arte medica quę rite fiunt plerunque quidem hominum vulgus non admodum laudat, ſæpe verò dijs attribuit. at ſi in aliquo repugnans natura; eum qui curatur interemerit. numem prætermittens medicos accuſat, & ego ſane (inquit) plus reprehenſionis, quam honoris, ex arte mihi conſequutus videor.

2. Regula. Gal. lib. 12. metho. meden. cap. 1. ſcribit *ſatius eſſe ſpatio curari longiore quàm breui viriliter mori: tuto itaque mederi oportet, & vires cuſtodire: vbi quis vltra progreditur, crudelis exercet hominis officium, qui vna cum morbo, vitam quoque è medio tollit: qui verò cubantis delicijs ſubſcribit eiuſque voluptatem non ſanitatem ſibi pro ſcopo aſſumit, adulator eſt Medicus.*

3. Regula. Gal. cap. 9. l. 11. metho. ſcribit, *in quo ægro omnino deſperata eſt ſalus, imprudentis conſilij fuerit apud vulgares infamare remedia, quæ multis fuere ſalutaria.* Celſus in opere medico idem explicat, *infamanda non ſunt, inquit, remedia, quæ multis auxilio fuerũt:* in quo enim deſperata ſunt omnia, mors prædicenda eſt: & à remedijs abſtinendum.

Culpandus tamen non videtur medicus ſi æger pèreat, modo prędixerit mortem futuram; & ea præſtanda curauerit admonendo affines, quæ pertinent ad animę ſalutem, & rei familiaris cõſeruationem. Quod cùm ſit difficillimum certo pronunciare, acutorum namque morborũ non ſunt certę prędictiones ſalutis & mortis ex Hipp. ſatius eſt periculum & mortem pronunciare, quam ſa-

lutem polliceri, vnum namque peſſimum ſignum ex Gal. lib. de criſ. ſatis eſt ad mortem ſignificandam. Quò autem æger euadat oportet omnia ſigna conſpirare ad ſalutem. Quare in rebus dubijs potior pars eligenda, & multò conducibilius eſt prædicere falſo mortem quàm ſaluté, ob incommoda quę ſequuntur ſalutis falſam prędictionem. Nec ſiniſtri iudicij & euentus excuſatio poteſt repetiri, quæ poſſit damnis, quæ inde emergunt ſatisfacere. Si quando verò ob ſigna mala perniciem ægri ſignificantia, de morte nuncium affinibus relatum ſit, non eſt deſerendus æger, cùm ſit incertus morborum exitus, ſed ea ſemper ſunt porrigenda, quæ vires ægri reficere poſſint, medicamenta, & alimenta: Sunt qui exiſtimant in extremis periculis, tentanda magna remedia, etiamſi vires ſint debiles vires aut ſunt debiles apparenter, & reuera ſint fortes, quod natura ſeſe retrahat ad interiores partes, ad materiam morbi euincendam; aut debiles ſunt reuera ſi apparenter tantũ, cùm ſint in internis partibus robuſtæ. Ipſæ per ſe ſanabunt morbum ex Auicenna in prognoſticis. In viribus omnino debilibus nullum tale propinandum, Quod non ſint infamanda remedia, quæ multis præſidio fuere.

4. Regula. Cum verò ſpes aliqua ſalutis adhuc elucet *ſatius eſt experiri aliquod remedium, quàm nullum: nam melior eſt dubia ſpes, quàm deſperata ſalus.*

5. Cum verò aliquis morbi naturam ad amuſſim non habet perſpectam, illa medicamenta ſunt vſurpanda, quæ etſi morbum non tollant, & iuuare non poſſint, ſaltem non noceant.

6. Regula. Cum morbus eſt incurabilis, longus tamen futurus, ea ſunt adhibenda medicamenta quæ ſi morbum non auferant, ſaltem poſſint mitigare, & ſpe falſa mœrorem ægri leuare.

Prudentis medici eſt, Inſanabiles ac deſperatos morbos non curare, ne hominem occidiſſe qui ſua ſorte periturus erat exiſtimetur. Alexander Benedictus.

7. Rhaſis in ſuo continente, inquit *ſatius eſt* paulo vehementioribus auxilijs naturæ periclitanti opitulari, quam benignioribus vtendo medicamentis, proditorem naturæ haberi, cùm ſcilicet vires ferant: nam in earum debilitate nunquã magna remedia ſunt adhibenda.

8. *In corrigendo malo habitu corporis, aut partis alicuius, numquam validis eſt vtendum remedijs, ſed benignis, calorem excitantibus durabilem, non exſufflantibus flammam mox euaneſcentem.*

9. In longis morbis optima victus ratio plus prodeſt, quando exhibitio medicamentorum atque in longis morbis diuerſa remediorum genera ſunt perſcribenda: cùm enim in illis faſtidioſi ſunt ægrotantes noua remedij forma oblectantur, & Medici ſagacitatem ſuſpiciunt & admirantur.

10. Regula. Continuo morbo, & perenni, continuum debetur remedium: quale eſt emiſſarium ſiue fonticulus.

11. Virium corporis conſeruatio præſtantior eſt, quàm morbi depulſio.

12. Cum nimis tardè remedia adhibentur nihil aliud fit, quàm quę tempore ſuſcepta contuliſſent, ſeriùs applicata non conferant, & infamentur.

13. *Omnia ſecundum rationem agenti, ſi ſecundum*

rationem non ſuccedant, non protinus eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod ab initio viſum fuit, ex aph. 27. lib. 2. nam ſi certa ſcientia, aut ſatis firma coniectura morbus ſit cognitus, recta ratione inſtituitur curatio: quare ſi morbus non imminuatur, non ſunt contraria ſiue diuerſa experienda remedia, modo morbus idem perſtiterit: cauſa namque permanentiæ morbi ſita eſt, non in cauſarum ignoratione, aut parum docta remediorum applicatione, ſed in morbi pertinacia: quare in ijſdem remedijs perſiſtendum eſt.

14. Si verò quis aſſueuerit alicui medicamento, ita vt ab eo non moueatur, ad aliud ſimile eſt facienda mutatio.

15. Cum verò leui coniectura, & infirma, morbus eſt cognitus, vti in principio luis venereę naſcentis, ſi priora remedia longo tempore adhibita non profuerint, ad contraria, vel diuerſa eſt faciēda mutatio.

16. Multo melius eſt paucis tutò ac fideliter medicari, quàm multis incertè & negligenter.

17. Vbi quis ex laudabili corporis habitu in vitioſum & penitus contrarium eſt lapſus, id ex maximis cauſis ortum eſſe putandum: ac propterea arduam omnino prouinciam ijs parari qui huiuſmodi corpora ad priſtinū ac naturalem ſtatum perducere nituntur.

Celſus cap. 9. lib. 3. cum eadem omnibus conuenire non poſſunt, fere quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat. ratio namque cauſas morborum omnes detegere non poteſt: fit ergo forte fortuna, & temere interdum vt remedium ſine vlla ratione & methodo. Malū enim fouet, quem reme-

remedia arte exhibita non iuuerunt. ſed vt plurimum fortuna eſt cæca, & eos efficit cæcos quos complexa eſt.

De Moribus Medicorum artem exercentium ex Hipp. l. de præceptionibus.

CAP. IX.

HIp. li. de præceptionibus, de Medicis praxim exercentibus hæc ſcribit. *Tolerabile malum videretur, ſi mercedem tantum caperent hi qui Medicinæ opera malè adminiſtrant; ſed peius cenſeri debet, quòd nulla culpa ægroti medici imperitia accedat, perniciem ei allatura, cui ad interitum non ſufficiens videbatur morbi violentia. Probandus ille eſt magis praxeos exercendi modus, qui fit cum vtilitate, & manſuetudine, quàm cum pollicitatione, & excuſatione ſiniſtri euentus: ſolent namque pollicitores, & nugiuenduli ſiniſtros euentus, quos ipſi pepererint excuſare, cum nihil tamen prædixerint. Medicorum plerique malis nauium Gubernatoribus mihi ſimiles videntur, qui ſi tranquillo mari nauem regant nemo eos peccare deprehendat: quòd ſi eos vehemens ventus aut tempeſtas oppreſſerit, iam omnibus manifeſtè conſtat eorum imperitia, & culpa nauem fuiſſe perditam. Ad hunc ſanè modum improbi plerique Medici dum leuiter affectos curant, in quibus vel grauiſſimi errores commiſſi nihil periculi, pariunt (cum multi huiuſmodi morbi ac longè frequentiùs, quàm grauiores hominibus contingant) in his quidem ſi delinquant, plebeos latent. Vbi verò in magnum, vehementem, ac*

pernicioſum morbum inciderint, ipſorum errores omnibus ſunt conſpicui. Bonus Medicus ſuæ æſtimationis potiorem rationem habere debet, quam vtilitatis: ſatius namque eſt à morbo liberatis exprobare, quàm male affectos emungere. Quicunque enim eſt verus Medicus, is fide magis quam ſeueritate in medendo vtetur: quandoque etiam gratis curare debet, vel ob gratiæ memoriam, vel ob præſentem exiſtimationem: quod ſi occaſio exercendæ liberalitatis ferendæque opis ſe obtulerit, vel peregrino vel egeno, hiſce talibus maximè opitulari debet. Si enim adfuerit erga homines amor, aderit etiam erga artem. Licetque ægri ſentiant morbum, quo afficiuntur eſſe lethalem, tamen propter Medici probitatem, ac humanitatem ſibi perſuadent ſe ſanitati reſtitui poſſe. Nec verò ſe indecore ille Medicus geret, qui in rei præſentis anguſtia, circa ægrum aliquem, imperitiæ tenebras circumfuſus alios quoque accerſiri iuſſerit, quo ex communi conſideratione res circa ægrum inquirantur, ac cognoſcantur, & illi ad præſidiorum facultatem operas ſuas conferant. Verus autem Medicus nihil vnquam ex inuidia, vel maleuolentia profert, alioqui impotens videbitur: nam qui forenſem quæſtum ſectantur his moribus præditi eſſe ſolent, quibus ab Hip. dictis Scribonius Largus addit, *inuidentiæ crimen malum eſt. Quod cum omnibus animantibus inuiſum eſſe debet, tum præcipuè Medicis, in quibus niſi plenus miſericordiæ & humanitatis animus ſit, ſecundum ipſius profeſſionis voluntatem, omnibus Dijs, & hominibus inuiſi eſſe debent.*

Alexander Benedictus, Hiſtrionis eſt exigui momenti morbum attollere, quo plus exinde præſtitiſſe videatur.

Peregrina remedia ſemper quærere & prætioſa duntaxat,impudentis eſt affectationis.

Remedia naturæ munera non oſtendere & in arcanis habere non decet, perfidiæ atque auaritiæ crimine manifeſto.

De curatione neutrius ſtatus.

NEutrum ſtatum diximus eſſe duplicem, decidentiæ nimirum & conualeſcentiæ. Status decidentiæ ſymptomata ſunt ſpontaneæ laſſitudines; nam laſſitudines quæ ſequuntur exercitia ſanorum ſunt ſymptomata, quæ verò ſine his conſiſtunt morbo afficiendorum. Scribit namque Hipp. aph. 5. lib. 2. *laſſitudines ſponte natas morbos prænunciare.* De his ergo agẽdum antequam exercitationes ſpeciales agrediamur.

Eſt autem hæc laſſitudo triplex, vlceroſa, tenſiua,& phlegmonoſa: vlceroſa ſpõte nata diſtinguitur gradibus; Moderatior enim ſenſum vlceroſum mouet circa ſolam cutim, valida circa carnẽ, vehementiſſima circa vtramque. Atque hæc ſunt laſſitudinis ſymptomata. Affectio autem ab acrimonia tenuis & calidi humoris pendet, qui corpus rodit, ſtimulat & pungit. Cauſa autem eſt vitioſus ſuccus qui in corpore ſuccreſcit. Laſſitudo autem ſpontanea tenſiua à plethora ortum ducit. Phlegmonodea ſpontanea ex vtraque naſcitur nempe ex nimia boni ſucci redundantis, tum ex vitioſo ſucco. Is verò ſuccus ſiue bonus ſiue malus extra vaſa effundatur oportet, in carnes & cutem expellitur à partibus,aut agitatur motu exter-

no,vehementiore exercitio,frictione,balneo. Ex motu humoris horror & aliquando rigor, ſine febre ſi ſit frigidus,cum febre ſi calidus extiterit.

Communis ratio curationis.

CVm excrementum redundat ſiue calidum ſit ſiue frigidum,oportet vt ipſum è corpore expellas,aut alteres. Omne autem excrementum alterari non poteſt,nimirum quod omnino alienum eſt,nec poteſt corrigi. At illud excrementum aut continetur in ventre,quod vomitione aut deiectione expelli debet,aut in carne vel alijs locis imbibitum eſt,quod difficile expurgari poteſt.

De curatione ſpeciali vlceroſæ laſſitudinis.

QVoniam hæc laſſitudo vitio acrium humorum contingit, conſiderandum an in ſolidis tãtùm corporis partibus, an intra venarum ſinus illud excrementum contineatur. Si fuerit intra venas nullum ſignum habemus manifeſtum præter vrinam ſolam, de qua diximus ſuo loco. A cauſis tamen ducemus argumentum,vt à victus ratione, à conſuetudine ægrotantis, à morbis quibus ſolet affligi, à ſuppreſſa ſolemni aliqua euacuatione, à purgatione ſolita relicta. Cognita cauſa affectus ex vrina,& à cauſis ſumpto iudicio,cauſa illius expurgatione curatur, & contrarij appoſitione, vt explicauimus ſæpiſſimè. Eadem enim eſt ratio curandorum affectuum futurorum atque præſen-

ſtum, niſi quod futuris faciliùs prouidetur, quàm curatur præſens. Cùm autem vlceroſus affectus eſt coniunctus cum cruditate primarum venarum; ſi ſanguis bonus exiguus ſit, crudi verò humores nulli ſint, huic nec ſanguis ducendus, nec exercitatio, aut omnino motum aut balnea ſunt procuranda, quippè inciſa vena bonum ſanguinem emittit; malus verò qui in primis venis maximè & meſenterio colligitur in totum corpus attrahitur. Deiectio autem in talibus, tormina, eroſiones animique deliquia excitat: humores namque crudi & frigidi ad motum inepti ſunt. Præterea vias anguſtas obſtruunt, per quas id quod medicamentum attrahit fieri debet ad ventrem; Quare nec ipſi educuntur, & alijs ſunt impedimento: vnde iure Hipp. præcipit in aphor. *concocta medicari non cruda*. Illa autem prpaęrātia calida eſſe non debent, ne ſucci crudi in habitum corporis pertrahantur; Quæ cùm pręſtanda Gal. præcipiat diſpolitico medicamento, & diatriumpipereom, eximellite, & apomellite, his temporibus plura multò præſcribi poſſunt. Si cruditas extiterit in toto corpore per ea medicamenta quæ altiùs paulo in corpus penetrare poſſunt.

De curatione laſſitudinis ſpontaneæ, quæ tenſionem & inflammationem refert.

HÆc laſſitudo ſponte nata ſignificat repletionem quę ſolidas animalis partes diſtendit, & indicat venę ſectionem. laſſitudo etiam phlegmonoſa idem indicare videtur. Cui niſi ſanguinis de-

tractione ſtatim occurratur, febrem vehementiſſimam ſtatim inducit. In hac autem Gal. præcipit ad animi vſque deliquium detrahendum ſanguinem, niſi quid vetuerit. *Optimum verò fuerit*, inquit, *bis eodem die ſi fieri poteſt educere, ac primò ita expedit ducere, vt animi defectum homo non patiatur: ſecundo verò ne defectus quidem ipſius eſt formidandus:* Nam qui prima euacuatione eſt diſſipatus, ſecundum ferre nequibit. Qui verò ſic affecti ſanguinem non miſerunt, hi ſi euaſerint vtique fortunæ beneficio acceptum ferant. Sed nec euadunt niſi alia quapiam ratione leuentur, aut ſanguinis è naribus profluuio, aut lõgo ſudore effuſo. Ex qua autem vena ſanguis ſit ducendus, diximus cap. de curat. per ſangui. miſſ. Si illa laſſitudo febrem comitem habuerit, vt febris curari debet, de qua lib. de febribus. Reliqua quæ ad neutrum ſtatum decidentiæ pertinent facilia ſunt.

De curatione neutrius ſtatus conualeſcentiæ.

Caput vnicum.

MOrbo, vel criſi, vel ſolutione extincto dicitur æger conualeſcere, tuncque verſatur in ſtatu neutro conualeſcentiæ & reſtaurationis, nam perfectè ſanus non eſt quòd operationes debiles & imperfectæ edantur omnium facultatum, neque ægrotus, quia morbis & cauſis morbificis liberatis non carent, tamen periculo recidiuæ, in quam ne labantur maxima cura adhibenda, præſertim cùm ſecundi inſultus ſint primigenijs peri-

culoſiores, vitandi itaque quoad fieri poteſt, nec poſſunt euitari niſi dignoſcantur.

Hipp. in ſuis aphoriſm. multa iudicia deſcripſit, atque primò *relinquuntur poſt morbos recidiuas facere ſolent*, relinquitur verò aliquam intemperiem ſine materia, vel cum materia, quæ oſtenduntur fœtore oris non conſueto, æſtu totius corporis, aut partis, pondere, iactatione, magna ſiti. Fœtor eſt iudicium corruptionis materiæ latitantis in ventriculo, aut pulmonibus, æſtus & ſitis demonſtrant humores relictos in corpore eſſe calidos, pondus verò debilitatē virium, præſertim modò tricis arbitrariæ ab humorum ſarcina partes grauantium. Præterea *ciborum ſatis larga quantitas ſumpta ſine fructu ex* aphoriſ. 8. lib. 2. id eſt ſine incremento virium & mollis ſiue caracteris corporis, nam ſumptio ſatis copioſa ciborum oſtendit in eis vigere appetentiam, vnde vires deberent reſtaurari, cùm non reparentur, aliquid ſubeſt quod impediat nimirum quod eſt relictum poſt morbum, quare natura non poteſt eſſe par & alimento coquendo & reliquijs morbificis domandis, reliquum eſt vt corrumpatur alimentum, quod coctionem aſſequi non poteſt, recidiuaque generetur. Si morbus ceſſarit cum excretione ſymptomatica, eſt namque illa ceſſatio ſignificatio morbi intermittentis non extincti. Item morbi ex humoribus craſſis geniti, ſolent pati recidiuas & præſertim autumno. Cùm hæc apparent, aut aliqua prudentis eſt medici indicationes deducere, ſi namque ſola intemperies ſit relicta alterantia ſola ſunt vſurpanda, ſin autem

materia cum intemperie purgatio. In copioſiore cibo tenuiore victus ratione, *Si verò modicè comedenti nullum ex cibo commodum acciderit, is vacuatione eget*, ex aphoriſ. citato, in copia crudorum humorum, illa debent vſurpari quæ materiam crudam primò præparent. Deinde coctam depellant ex corpore.

FINIS.